

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Regionální a politická geografie

Bc. Marek, Vácha

Územní ochrana: bariéra či impulz rozvoje? Příklad Křivoklátska
Areal preservation: barrier or impulse of development? Case study of Křivoklátsko

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Pavel Chromý, Ph.D.

Praha 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 30. 4. 2012

.....

Bc. Marek Vácha

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu této práce RNDr. Pavlu Chromému, Ph.D. za odborné vedení a poskytnuté rady, které vedly ke konečné podobě této práce. Dále bych rád poděkoval respondentům terénního šetření za spolupráci a za poskytnutí rozhovorů a důležitých informací a zároveň všem ostatním, kteří napomáhali při tvorbě této práce.

Abstrakt

Tato práce se zabývá problematikou územní ochrany, resp. její funkcí v regionálním rozvoji a dopadem na život obyvatel ochranou dotčených oblastí. Za zájmové území bylo vybráno Křivoklátsko, kde se v současnosti diskutuje o vyhlášení národního parku, tedy režimu nejvyššího stupně ochrany. Cílem práce je zjistit, zda územní ochrana představuje bariéru či impulz pro regionální rozvoj. Práce je strukturována do tří hlavních částí. V první části je pozornost věnována teoreticko-metodologickým východiskům studia vlivu ochrany území na regionální rozvoj. Následuje situační analýza zájmového území, kde je hodnocen přírodní a socio-ekonomický potenciál oblasti a ve třetí části je diskutován vztah územní ochrany a regionálního rozvoje z pohledu aktérů rozvoje. Aniž by bylo potvrzeno, že k vyhlášení NP Křivoklátsko dojde, už samotná skutečnost, že je tento návrh předmětem diskuzí, ovlivňuje úvahy o rozvojových strategiích dotčeného území, a tím se stává tématem, kterému je třeba věnovat pozornost. Výzkum doložil, že v případě Křivoklátska budou převažovat pozitivní efekty vyhlášení národního parku, pro rozvoj regionu bude tedy jeho existence impulzem.

Abstract

This thesis deals with issues of areal preservation, or rather their function in regional development and their impact on residents who lives in affected areas. Due to discussions in progress about declaration of natural park was chosen area of Křivoklátsko as a case study. The goal of this research is to answer the question „Is territorial protection barrier or impulse for regional development?”. This thesis is divided into three main parts. In the first part, we focus on theoretical and methodological background of the study of areal preservation's impact to regional development. The following part represents the situation analysis of the area with an emphasis to assessment of natural and socio-economic potential. The third part discussed the relationship of areal preservation and regional development from the perspective of development actors. The research points to possitive effects of national park declaration so it will be impulse for regional development.

OBSAH

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	6
SEZNAM PŘÍLOH A MAP	7
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	8
ÚVOD	10
1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY, PŘEDPOKLADY A METODIKA VÝZKUMU	13
2 TEORETICKO-METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA VÝZKUMU	18
2.1 VYMEZENÍ A DISKUZE POJMŮ	18
2.2 DISKUZE LITERATURY ZABÝVAJÍCÍ SE VZTAHEM „ÚZEMNÍ OCHRANA – REGIONÁLNÍ ROZVOJ“	26
3 ÚZEMNÍ ROZVOJ A ÚZEMNÍ OCHRANA NA KŘIVOKLÁTSKU	33
3.1 VYMEZENÍ ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ	33
3.2 PŘÍRODNÍ A KRAJINNÝ POTENCIÁL ROZVOJE.....	37
3.3 VNITŘNÍ DIFERENCIACE VYBRANÝCH ASPEKTŮ ROZVOJOVÉHO POTENCIÁLU	44
4 SOCIO-EKONOMICKÝ POTENCIÁL ROZVOJE.....	46
4.1 SOCIÁLNÍ POTENCIÁL ROZVOJE.....	46
4.1.1 Obyvatelstvo.....	46
4.1.2 Trh práce.....	54
4.1.3 Míra nezaměstnanosti a její vývoj.....	56
4.1.4 Občanská a sociální vybavenost.....	59
4.2 EKONOMICKÝ POTENCIÁL ROZVOJE.....	61
4.2.1 Ekonomické subjekty.....	61
4.2.2 Dopravní dostupnost.....	67
5 ÚZEMNÍ OCHRANA A ROZVOJ ÚZEMÍ Z POHLEDU KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ	72
6 DISKUZE VÝSLEDKŮ	81
7 ZÁVĚR	91
PŘÍLOHY	94
POUŽITÁ LITERATURA	102

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: Rozloha a počet obyvatel obvodu POÚ Křivoklát v letech 2001 a 2010 ve srovnání s ostatními obvody POÚ v rámci ORP Rakovník

Tabulka č. 2: Hustota zalidnění obvodu POÚ Křivoklát, vyšších správních celků a ostatních obvodů POÚ v obvodu ORP Rakovník v letech 1991, 2001 a 2010 (počet obyv./km²)

Graf č. 1: Obvody POÚ v ORP Rakovník z hlediska velikostní struktury obcí (1991, 2011)

Graf č. 2: Struktura využití ploch v obvodu POÚ Křivoklát v letech 1948–2000

Graf č. 3: Struktura využití ploch v okrese Rakovník v letech 1948–2000

Graf č. 4: Vnitřní struktura zemědělského půdního fondu v obvodu POÚ Křivoklát v letech 1948–2000

Graf č. 5: Vnitřní struktura zemědělského půdního fondu v okrese Rakovník v letech 1948–2000

Graf č. 6: Vývoj počtu obyvatel obvodu POÚ Křivoklát v letech 1869–2011

Graf č. 7: Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku v obvodu POÚ Křivoklát v letech 1971–2010

Graf č. 8: Věková struktura obyvatelstva obvodu POÚ Křivoklát (2010)

Graf č. 9: Vzdělanostní struktura obyvatelstva obvodu POÚ Křivoklát (2001)

Graf č. 10: Sektorová struktura zaměstnanosti v obvodu POÚ Křivoklát (2001)

Graf č. 11: Míra nezaměstnanosti na území obvodu POÚ Křivoklát a okresu a ORP Rakovník v letech 2001–2011 (v %)

Graf č. 12: Vyjížděka za prací z obcí obvodu POÚ Křivoklát podle cílové destinace (2001)

Graf č. 13: Struktura využití ploch v obvodu POÚ Křivoklát (2009)

Seznam příloh a map

Příloha č. 1: Přehled zakázaných činností na území národního parku

Příloha č. 2: Přehled úrovně vybavení občanské a technické infrastruktury v obvodu POÚ Křivoklát

Příloha č. 3: Podklady pro expertní rozhovory s aktéry rozvoje Křivoklátska

Mapa č. 1: Vnitřní diferenciacíe zájmového území

Mapa č. 2: Poloha CHKO Křivoklátsko vůči obvodu POÚ Křivoklát a dotčeným ORP a krajům

Mapa č. 3: Poloha navrhovaného NP Křivoklát vůči CHKO Křivoklátsko a obvodu POÚ Křivoklát

Mapa č. 4: Hranice navrhovaného NP Křivoklátsko

Mapa č. 5: Poloha obvodu POÚ Křivoklát a mikroregionu Balkán vůči krajům a ORP Rakovník

Mapa č. 6: Dopravní síť v obvodu POÚ Křivoklát

Seznam použitých zkratk

- AOPK – Agentura ochrany přírody a krajiny
BR – Biosférická rezervace
CENIA – Czech Environmental Information Agency (Česká informační agentura životního prostředí)
ČSÚ – Český statistický úřad
ČR – Česká republika
ČEZ – České energetické závody
ČD – České dráhy
ČSAD – Československá automobilová doprava
EU – Evropská unie
EVL – Evropsky významná lokalita
EAO – Ekonomicky aktivní obyvatel
GIS – Geografické informační systémy
CHKO – Chráněna krajinná oblast
IDOS – Informační dopravní servis
IUCN – International Union for Conservation of Nature (Světový svaz ochrany přírody)
JZD – Jednotné zemědělské družstvo
KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová
KRNAP – Krkonošský národní park
LP – Lesnický park
LPK – Lesnický park Křivoklátsko
LEADER – Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale (Propojení rozvojových aktivit a venkovské ekonomiky)
LUCC – Land-Use and Land-Cover Change (Využití krajiny a krajinné změny)
LHP – Lesní hospodářský plán
MŽP – Ministerstvo životního prostředí
MZ – Ministerstvo zemědělství
MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj
MaB – Man and Biosphere (Člověk a biosféra)
MAS – Místní akční skupina

MHD – Městská hromadná doprava
NP – Národní park
NPR – Národní přírodní rezervace
NPP – Národní přírodní památka
ORP – Obec s rozšířenou působností
OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OÚ – Obecní úřad
ODS – Občanská demokratická strana
POÚ – Pověřený obecní úřad
PR – Přírodní rezervace
PP – Přírodní památka
PO – Ptačí oblast
P+R – Park and Ride (Zaparkuj a jed’)
ROPID – Regionální organizátor pražské integrované dopravy
ŘSD – Ředitelství silnic a dálnic
SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů
SDH – Sbor dobrovolných hasičů
SZ – Strana zelených
ÚP – Úřad práce
ÚSES – Územní systém ekologické stability
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu)
VKP – Významný krajinný prvek
VPM – Volné pracovní místo
WTO – World Trade Organisation (Světová obchodní organizace)
ZPF – Zemědělský půdní fond

Úvod

Tématem této diplomové práce je územní ochrana, resp. její funkce v regionálním rozvoji a dopad na život obyvatel ochranou dotčených oblastí. Existuje mnoho stupňů ochrany území, přičemž v této práci bude řešen zejména ten nejvyšší – národní park. Také proto bylo jako zájmové území vybráno Křivoklátsko, které se v poslední době stalo předmětem úvah o vyhlášení národního parku. Stalo by se tak prvním národním parkem ve vnitrozemí Česka a zároveň prvním nesouvislým národním parkem. Návrh na jeho vyhlášení totiž počítá se dvěma oddělenými částmi. Z diskuzí mezi zainteresovanými subjekty sice zatím není jasné, zda k vyhlášení parku nakonec dojde, už tato skutečnost však ovlivňuje úvahy o rozvojových strategiích dotčeného území, a tím se stává tématem, kterému je třeba věnovat pozornost. Druhým důvodem pro výběr tohoto území jsou bezpochyby autorovy znalosti a zkušenosti získané při tvorbě bakalářské práce, jež se územím řešeným v této diplomové práci částečně zabývá (Vácha, 2009).

Tato práce je koncipována jako příspěvek do diskuze o potenciálním vyhlášení národního parku Křivoklátsko a je tedy aktuální a přínosná zejména pro subjekty, kterých se problematika vyhlášení tohoto chráněného území týká. Tematicky lze práci zařadit do průniku hned několika geografických disciplín. Zabýváme se zde možnostmi regionálního rozvoje specifického území, rozvojem venkova, a to vše v kontextu přístupu nové kulturní geografie zabývající se mimo jiné dědictvím (Heřmanová, Chromý a kol, 2009). Tento přístup klade důraz na proces formování kulturního a přírodního dědictví a utváření image území (identity). Za klíčové lze označit hledání odpovědí na otázky spojené s využitím možné existence národního parku ve prospěch rozvoje zázemí Křivoklátska. Z dosavadních výzkumů vyplývá, že činnosti nebo aktivity, které se odehrávají na území národního parku, mohou mít významný dopad i na jeho širší zázemí (Perlín, Bičík, 2010).

Dopad procesu ochrany přírody na vývoj i rozvoj regionu může být teoreticky dvojitý. Zatímco v prvním případě se může jednat o dopad negativní, bariéru rozvoje, ve druhém případě může jít o vliv pozitivní, impulz rozvoje. V praxi však tento dopad nelze chápat ryze dichotomicky. Téměř v žádném případě nelze jednoznačně sledovat jen pozitivní či negativní vliv. Problematika dopadu ochrany přírody a krajiny na regionální rozvoj často čelí poměru obou těchto vlivů a jediným možným východiskem je (zejména při rozhodovacích procesech) hledání kompromisu mezi nimi s důrazem na uspokojení

potřeb obyvatel s co nejmenším dopadem na přírodní složku a naopak. Vždy je přitom třeba soustředit se na vlivy převažující či pro danou oblast klíčové.

S vyhlášením národního parku je spojeno mnoho regulací a nařízení, a obyvatelé takového území jsou nuceni jim čelit. V zásadě je možné dělit tato omezení na vnitřní (zprísněná pravidla vstupu a pohybu po oblasti nejvyššího stupně ochrany, nárůst byrokracie např. v oblasti výstavby, omezená možnost využívat přírodní zdroje a další) a vnější (příliv turistů a s ním spojená zvýšená produkce odpadků, ztráta klidu). Tato omezení slouží jako rámec pro samotnou ochranu přírody a krajiny a jsou tedy v zásadě pozitivní, avšak z pohledu dopadu na regionální rozvoj je lze vnímat jako negativní. Aktivita a činnosti subjektů působících v rámci chráněného území (nejen v případě národního parku) jsou totiž tímto způsobem značně dotčeny a tato skutečnost může vést k jejich poklesu či úplnému ukončení. Rovněž mohou být těmito prostředky omezovány společenské a ekonomické aktivity v území, a to nejen rezidentů, ale i potenciálních investorů atd. Konkrétním důsledkem může být např. pokles počtu pracovních příležitostí a následné stěhování perspektivních skupin obyvatelstva dotčeného regionu do větších měst. Jako negativní lze však označit i ty dopady, které plynou sekundárně z vlivů pozitivních. Příkladem takového vlivu může být zvýšení všeobecného zájmu o toto území, a to jak ze strany potenciálních návštěvníků území a rekreatantů, tak podnikatelské sféry, kdy může ochrana přírody a krajiny primárně zapůsobit jako impulz pro regionální rozvoj. Takový impulz však může generovat i nežádoucí negativní externality, např. v podobě výše uvedených vnějších omezení. Důsledkem může být napětí mezi rezidenty a rekreanty, potažmo chataři a chalupáři, ztráta klidu a v neposlední řadě paradoxně znečišťování přírody vlivem nárůstu počtu turistů. Pokud budeme kvalitu životního prostředí považovat za jeden ze segmentů regionálního rozvoje, má však jednoznačně pozitivní dopad samotný záměr přírodu chránit nebo udržet či dokonce zlepšovat kvalitu jejího prostředí. Tato činnost je provázána s kvalitním lidským a sociálním kapitálem, obyvatelé takové oblasti jsou s přírodou úzce spjati a váží si jí. Důsledkem těchto aktivit může být zvýšení míry spokojenosti obyvatel nebo nárůst všeobecného povědomí o problematice ochrany přírody a krajiny mezi obyvateli.

Zpráva IUCN (Světový svaz ochrany přírody) z roku 2000 uvádí, že mezi lidmi přetrvává představa, že vyhlášení chráněného území znamená omezení rozvoje, ekonomický úpadek a značné omezení pro místní obyvatele. Role místních obyvatel regionu je pro jeho rozvoj velmi důležitá. Obyvatelé oblastí, které jsou nebo mají být

předmětem ochrany, jsou velmi často úzce spjati se svým prostředím a přírodou a rovněž jejich znalosti ekologických procesů jsou zpravidla na vyšší úrovni v porovnání s obyvateli urbanizovaných zón (Beltrán, 2000). Udržitelný rozvoj krajiny ze všeho nejvíce vyžaduje účast místních obyvatel v procesu její tvorby a plánování (Pavlikakis, Tsihrintzis, 2003). Sociální prostředí v regionu je tedy pro management chráněných území klíčové. Mnoho problémů, které management chráněných území řeší, plyne z nepropojení rozhodovací sféry s potřebami místní komunity (Bartoš, Kušová, Těšitel, 1999). Toto napětí bude i nadále přetrvávat a snaha místní komunity používat nové, produktivnější technologie bude ve střetu se snahou ochránců zachovat ohrožené ekosystémy (Faust, Smardom, 2001). Chráněná území nemohou stát izolovaně mimo rozvíjející se společnost, ale musí být začleněna jako nenahraditelná součást její infrastruktury (Pelc, 2001).

Samotný region Křivoklátsko lze vnímat z několika rozdílných úhlů pohledů. Může se jednat o území determinované hranicí chráněné krajinné oblasti (CHKO) či plánovaného národního parku (NP) nebo lze na region nahlížet jako na administrativní území, v tomto případě nejvhodněji jako na obvod obce s pověřeným obecním úřadem (POÚ). Dále je možné Křivoklátsko chápat jako kulturní oblast spíše cítěnou nežli definovanou hranicí s četnými přesahy do sousedních administrativních regionů. Pro tuto práci byl jako zájmový region vybrán správní obvod obcí POÚ Křivoklát, který je velikostně i územně dobře porovnatelný s navrhovaným národním parkem. Pozitivem této volby je rovněž relativně snadná dostupnost dat. Zástupci jednotlivých obcí POÚ jsou navíc v problematice potenciálního vyhlášení NP zainteresovaní, nikoli však jednotní. I tento fakt spoluvytváří vhodný prostor pro výzkum. Křivoklátskem je tedy v této práci myšlen administrativní celek POÚ Křivoklát, pokud není uvedeno jinak.

Práce je strukturována do tří hlavních částí. V první části věnujeme pozornost teoreticko-metodologickým východiskům studia vlivu ochrany území na regionální rozvoj. Druhá, analytická část práce, je věnována samotnému výzkumu v oblasti. V této části jsou zkoumány pro naplnění cílů práce klíčové potenciály rozvoje (přírodní a socio-ekonomický). Ve třetí části potom diskutujeme zjištěné výsledky a pokoušíme se formulovat zobecňující závěry, a to v kontextu výsledků terénního šetření, které proběhlo v červnu roku 2011.

1 Výzkumné otázky, předpoklady a metodika výzkumu

Cíle práce lze definovat v několika rovinách. Zprvu je naším cílem zjistit a diskutovat, kdo a v jakých souvislostech se vztahem mezi územní ochranou a rozvojem území zabýval.

Dalším cílem je následně analyzovat modelové území, tedy provést situační analýzu zájmové oblasti za účelem jeho bližšího poznání a posoudit možné dopady vyhlášení NP na obce zkoumaného území a jeho zázemí, konkrétně pak diskutovat otázku možnosti využití případné existence NP jak obcemi, tak aktéry či subjekty regionálního rozvoje uvnitř dotčené oblasti. Tento cíl byl dosažen pomocí práce s tzv. tvrdými daty (databáze ČSÚ, Cenia, úřadu práce atd.) v kombinaci s autorovou znalostí území z autopsie. Byla tedy vypracována situační analýza s přehledem pro tuto práci stěžejních vybraných segmentů potenciálu rozvoje, a to na úrovni POÚ. V neposlední řadě je pak cílem zobecnění zjištěných poznatků, formulování dalších možných směrů výzkumu a doporučení pro aktéry rozvoje zájmové oblasti. Předpoklady v tomto případě vycházejí z autorovy dobré znalosti území, předešlého výzkumu v sousední oblasti (Vácha, 2009) a studia literatury týkající se řešeného území (Kressl, 2004; Bednařík, 2008; Blažková a kol., 2005; Bartík, 2009; Banaš a kol., 2010). Základním předpokladem je, že zkoumané území disponuje vysokým přírodním potenciálem. Dále, že socio-ekonomický potenciál oblasti je přímo závislý na dosažitelnosti pracovních příležitostí, jelikož ve zkoumaném území jich je nedostatek (Úřad práce, 2012). Dá se rovněž předpokládat, že region čelí nepříznivému vývoji demografické struktury z důvodu stěhování mladých lidí do větších polyfunkčních center a relativně vysokého počtu chatařů a chalupářů.

Dalším cílem je analyzovat postoj klíčových aktérů a subjektů rozvoje v různých patrech decizní sféry a postoj mikroregionálních sdružení a Správy CHKO Křivoklátsko k potenciálnímu vyhlášení NP a dále zhodnotit příležitost zázemí Křivoklátska využít tuto skutečnost ve svůj prospěch. V této části výzkumu je otázka vyhlášení NP konzultována prostřednictvím expertních rozhovorů s představiteli územně správních celků a s aktéry, kterých se tato problematika týká, či je v jejich moci ovlivnit chod událostí vedoucích k vyhlášení NP. Cílem je zjistit jejich postoje k možné existenci NP a vize o budoucnosti regionu. Zde se soustředíme zejména na rozbor možných střetů vizí různých aktérů a subjektů. Formou řízených rozhovorů byli osloveni vedoucí správy CHKO Křivoklátsko,

vedoucí oddělení národních parků na Ministerstvu životního prostředí (MŽP) a představitelé obcí (potažmo mikroregionálních sdružení), jichž se vyhlášení týká. Rovněž zde bylo vhodné učinit terénní výzkum v zázemí zkoumaného území za účelem zhodnocení možnosti jeho profitu plynoucího z existence NP. Nabízí se zaměření na mikroregion Balkán ležící západně od zkoumaného území a využití jeho potenciálu zjištěného prostřednictvím dosavadního výzkumu (např. ke vzniku odpočinkového zázemí plánovaného NP) (Vácha, 2009). Z tohoto důvodu byl pro uskutečnění expertního rozhovoru vybrán i předseda tohoto svazku. Předpoklady týkající se postoje představitelů jednotlivých obcí vycházejí jednak z autorova předešlého výzkumu a znalostí zájmového území a dále z mediálních projevů starostů, zaujímajících odlišné názory na budoucnost regionu. Starostové obcí uvnitř a v těsné blízkosti hranice NP budou tedy na jeho vyhlášení pohlížet vesměs jako na impulz rozvoje, zatímco představitelé obcí širšího zázemí budou k vyhlášení skeptičtí nebo přinejmenším opatrní. Zda však přínos pro jednotlivé obce bude či nebude zřejmý není možné ověřit z důvodu závislosti na nejistém datu vyhlášení NP. Jak již bylo řečeno, nabízí se možnost potenciálního využití existence NP pro rozvoj aktivit v jeho těsném zázemí (Mikroregion Balkán). Tato oblast z hlediska atraktivity pro cestovní ruch disponuje značným potenciálem. Pokud tento mikroregion najde cestu od jednodenních cykloturistických návštěv k několikadenním pobytům, například prostřednictvím výstavby odpovídajících zařízení (ubytování, restaurace, obchody atd.) a realizace vhodného marketingu, může dojít k jeho rozvoji touto cestou (Vácha, 2009).

Tato práce se opírá o vlastní výzkum přispívající k dosažení vytyčených cílů. V této kapitole jsou uvedeny použité metody výzkumu. Pro dosažení uvedených cílů práce bylo použito jak kabinetní tak terénní šetření. Při kabinetním výzkumu byla nejprve prostudována odpovídající literatura a zdroje týkající se řešené problematiky. V příslušné kapitole jsou diskutovány zdroje jednak českých, ale i zahraničních autorů, právní rámce týkající se řešené problematiky, oficiální dokumentace vyšších správních celků a studie zabývající se podobnou tematikou. Důvodem k výběru právě těchto zdrojů bylo získat přehled v řešené problematice a potřeba vymezit klíčové pojmy.

Dále byla zpracována analýza zvoleného území vycházející z několika stěžejních indikátorů. Důvod volby těchto indikátorů je následující: Cílem práce není vytvoření kompletního přehledu a souboru rozmanitých dat monitorujících situaci v zájmovém území. Takový přístup vede k nahromadění pro tuto práci nepodstatných dat a informací

s velmi odlišnou reprezentativností a významem (Blažek, Csank, 2007). Bylo tedy vybráno pouze několik aspektů reprezentujících environmentální a socio-ekonomickou situaci v regionu nejvhodněji pro potřeby této práce. Přírodní potenciál zkoumaného území je obvykle vyjádřen množstvím a kvalitou nerostných surovin, mírou znečištění ovzduší apod. (Wokoun a kol., 2008). Pro potřeby této práce je však vyjádřen zejména mírou územní ochrany a přírodní charakteristikou zájmového území. Socio-ekonomická realita je pak v této práci reprezentována jednak analýzou vývoje počtu obyvatelstva a jeho věkové a vzdělanostní struktury, a to za účelem poznat, jaké obyvatelstvo bude čelit potenciálnímu vyhlášení NP a jaké možnosti a východiska to pro něj představuje a dále zjistit, zda v tomto ohledu neexistují v regionu významné hrozby do budoucna. Dalším segmentem v této analýze je zmapování situace na trhu práce v zájmovém území s důrazem na ekonomickou aktivitu obyvatel a míru nezaměstnanosti s přihlédnutím k problematice dojížděky a kapacity a kvality pracovních příležitostí vyššího územního celku (ORP Rakovník). Tato analýza je zde zařazena z důvodu reflexe charakteru ekonomické situace celého regionu, ale také je do jisté míry indikátorem sociální kvality obyvatelstva (Blažek, Csank, 2007). Třetím analyzovaným segmentem, který byl zvolen zejména z důvodu zřejmých souvislostí s územní ochranou, je hospodářská situace ve zkoumaném území. Při silné preferenci územní ochrany totiž může dojít k negativnímu dopadu na hospodářský rozvoj oblasti (Perlín, Bičík, 2010). Poslední aspekt představuje stručná analýza cestovního ruchu, tedy oblasti, která s řešenou problematikou úzce souvisí a díky němuž jsou rezidenti nuceni přicházet do styku s rekreanty. Tento fakt napomáhá k vytvoření specifického sociálního klimatu a do jisté míry může napovídat, jak obyvatelé regionu zareagují na důsledky potenciálního vyhlášení NP. Pro potřeby výše uvedené analýzy byla použita data kvantitativní, a to hlavně z databází Českého statistického úřadu (ČSÚ), ze zdrojů uvedených v příslušné kapitole a v neposlední řadě z úřadů zainteresovaných institucí (obce, správa CHKO, Ministerstvo životního prostředí apod.). Ve snaze o co nejpřesnější interpretaci současného stavu byla použita vždy nejaktuálnější data z databáze ČSÚ. V březnu roku 2011 došlo na území celého Česka ke Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), avšak v době vzniku této práce byly známy pouze předběžné výsledky, ve většině případů jen pro vyšší administrativní celky než představují POÚ, obce apod. Kompletní výsledky tohoto průzkumu budou známy až ve třetím čtvrtletí roku 2012. Z tohoto důvodu byla využita databáze SLDB z roku 2001 a data z ročenek městské a obecní statistiky (2009, 2010, 2011) vždy tak, aby mohla být vzájemně komparována a reprezentovala skutečnost

co možná nejuvěrněji. Veškerá data byla vyhodnocena metodou vývojové analýzy (například vývoj počtu obyvatel) a metodou komparativní, v níž jako referenční regiony figurují především územně správní jednotky okres (obec s rozšířenou působností) Rakovník a Středočeský kraj. Výstupem této části práce jsou mimo jiné tabulky, grafy a mapové výstupy zpracované především v prostředí GIS.

Ke získání informací kvalitativní povahy dat vedl primárně terénní výzkum, během něhož došlo k bližšímu poznání zkoumané oblasti. Stěžejním prvkem celého výzkumu bylo uskutečnění expertních rozhovorů se zástupci a referenty institucí zainteresovaných v dané problematice. Z předchozího výzkumu venkovského prostoru je zřejmé, že za klíčové aktéry rozvoje lze považovat starosty jednotlivých obcí (Jančák, 2001). Z tohoto důvodu byli tedy dotázáni starostové všech obcí obvodu POÚ Křivoklát a z hlediska specifčnosti řešené problematiky rovněž vedoucí Správy CHKO Křivoklátsko, vedoucí oddělení národních parků na Ministerstvu životního prostředí a předseda Sdružení obcí mikroregionu Balkán, reprezentující svým názorem zázemí Křivoklátska z pohledu jakéhosi pozorovatele. Tento výzkum byl veden formou strukturovaných rozhovorů, které byly provedeny v průběhu června roku 2011. Rozhovory byly vedeny formou předem připravených otázek týkajících se problematiky (přesné znění je uvedeno v příslušné kapitole) a odpovědi byly následně zaznamenávány do předem připravených archů. Jednotlivé odpovědi získané při expertních rozhovorech byly podrobeny analýze a jejich závěry jsou vyhodnoceny rovněž v odpovídající kapitole. Rozhovory se týkaly témat souvislostí územní ochrany a regionálního rozvoje obecně a samozřejmě i témat ohledně NP Křivoklátsko přímo, vždy s přihlédnutím k možnostem otevírajícím se jeho zázemí (Mikroregion Balkán):

- Postoj dotázaných aktérů k vnímání ochrany přírody a krajiny v souvislosti s regionálním rozvojem v obecné rovině
- Názor dotázaných aktérů na vyhlášení NP Křivoklátsko
- Hodnocení současného režimu ochrany na Křivoklátsku
- Existence, popř. funkce platform pro výměnu informací, názorů či poznatků mezi zainteresovanými subjekty v otázce vyhlášení NP Křivoklátsko
- Vize těchto aktérů o budoucím rozvoji regionu

Veškeré získané informace byly rozděleny do jednotlivých skupin vyjadřujících názory dotazovaných a následně byly vyhodnoceny mimo jiné prostřednictvím grafických výstupů. Závěr práce diskutuje všechny nabyté poznatky a získané informace v rovině vztahu územní ochrany a regionálního rozvoje.

2 Teoreticko-metodologická východiska výzkumu

2.1 Vymezení a diskuze pojmů

Výzkum se přímo týká pojmů krajina, ochrana krajiny, přírodní dědictví, regionální rozvoj a další. Pro další postup a zejména pro pochopení problematiky je potřeba tyto pojmy definovat.

Samotné vymezení pojmu krajina je poměrně obtížné, jelikož každý jedinec může krajinu vnímat jinak, z jiného pohledu. Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny definuje krajinu jako *část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořenu souborem funkčně propojených ekosystémů s civilizačními prvky*, zatímco v Evropské úmluvě o krajině (Kapitola I, článek 1) je krajina charakterizována jako *území, vnímané obyvatelstvem, jehož charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů*. Z obou definic je tedy zřejmé, že jde o určité území, na které působí společnost, a tím ho přetváří. Lze však určit hranice krajiny nebo jednotlivých krajin? Kde končí jedna krajina a kde již začíná další? Kučera ve svém článku *Krajina jako dědictví* upozorňuje na fakt, že krajina je velmi často spíše cítěný nežli striktně definovaný pojem a rozčleňuje přístupy k jejímu studiu do tří skupin (Kučera, 2008). Psychologické pojetí *Krajina jako zkoumaná scenérie* (1) klade při vymezení krajiny důraz především na vjem pomocí lidských smyslů, především zraku. Z toho přímo vyplývá, že se krajina nevyznačuje pevnými hranicemi v čase ani prostoru, je tedy podle výše uvedeného něčím, co vnímáme ve svém okolí (Černoušek, 1986). Je však potřeba rozlišit blízké zorné pole pozorovatele, neboli blízkost a vzdálené pole prostředí, tedy krajinu. Blízké zorné pole je možné vnímat pomocí všech smyslů (zrak, čich, sluch, hmat), narozdíl od vzdáleného pole, které můžeme vnímat pouze pomocí zraku (Granö, 1997). Druhé pojetí *Krajina jako vymezené území či region* se již částečně zabývá problematikou ohraničení zemského povrchu. Toto pojetí se týká rozdílu vzhledu a image krajiny, která se během 20. století příliš nezměnila (především periferní oblasti) a moderní krajiny jádrových regionů. Třetí úhel pohledu, *krajina jako specifický celek*, zahrnuje přírodu a člověka, minulost i přítomnost, fyzické znaky, objekty a společenské a kulturní hodnoty. Z tohoto vyplývá,

že krajina obsahuje mnoho protikladů a vnitřních napětí, které jsou pro ni charakteristické (Kučera, 2008).

Výčtem jednotlivých pojetí krajiny se dále dostáváme k pojmům přírodní krajina a kulturní krajina. Přírodní krajina je taková část Země, která dosud nebyla poznamenána antropogenní činností, oproti krajině kulturní, na jejímž utváření hraje člověk významnou roli (Forman, Gordon, 1993; Zonneveld, 1995; Löw, 2003). V této práci je pak věnována pozornost zejména krajině kulturní. Tedy krajině, kterou společnost nějakým způsobem přetváří, hospodaří v ní, chrání ji.

Je rovněž nutné zmínit, že krajina jako taková samozřejmě podléhá změnám. Jediný významný prvek může krajině nenávratně přetvořit vzhled i funkci (dálnice, těžba aj.). Tyto krajinné změny lze klasifikovat následovně: 1) co se mění, 2) jaká je perioda změny, 3) jak často se změna děje, 4) jak je změna významná, 5) jak je změna rychlá, 6) zda existuje souvislost této změny s ostatními změnami (Antrop, 1998).

V této práci pak s krajinou pracujeme jako s územím, které podléhá ochraně. Je tedy nevyhnutelné vysvětlit samotné pojmy ochrana přírody a krajiny. Je zřejmé, že se jedná o aktivitu, do které vstupuje krajina (jako objekt ochrany) a člověk (jako ochránce). V zásadě se ochrana přírody a krajiny dělí do dvou základních skupin – 1) obecná územní ochrana, 2) zvláštní územní ochrana. Smyslem obecné územní ochrany je tvorba a ochrana ekologicky vyvážené a esteticky hodnotné krajiny (Čihař, 1998). Soustřeďuje se na krajinu vně zvláště chráněných krajinných oblastí. Obvykle je obecná ochrana přírody a krajiny prováděna formou spoluúčasti orgánů ochrany životního prostředí a ochrany přírody v procesu územního plánování a stavebního řízení, při koncepci a realizaci lesních hospodářských plánů, při ochraně půdního fondu a při pozemkových úpravách. Její aplikace vyžaduje mezirezortní a mezioborovou spolupráci. K realizaci obecné ochrany přírody slouží hned několik nástrojů, které umožňují efektivně provádět péči o krajinu a její ochranu vně velkoplošných zvláště chráněných území. Tyto nástroje stanovuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a patří mezi ně: Územní systém ekologické stability (ÚSES), významné krajinné prvky (VKP), krajinný ráz, přírodní parky a přechodně chráněné plochy (Zákon č. 114/1992 Sb.).

Tato práce se ovšem týká především druhé skupiny ochrany přírody a krajiny, tou je zvláštní (speciální) územní ochrana, která se zabývá tvorbou, správou a řízením sítě tzv. zvláště chráněných území. Jako takové chápeme přírodovědecky velmi cenné nebo

jedinečné územní celky, které vymezují obecně závazné právní předpisy (zákon 114/1992 Sb. a navazující legislativa).

Zde je vhodné zmínit tento nejdůležitější právní předpis, o který se opírá řešená problematika celé práce, tedy zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Dle §1 tohoto zákona je jeho účelem „přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitosti forem života, přírodních hodnot a krás a k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji“. Hlava první (§14) vymezuje chráněná území v Česku následovně: 1) Území přírodovědecky či esteticky velmi významná nebo jedinečná lze vyhlásit za zvláště chráněná; přitom se stanoví podmínky jejich ochrany. Kategorizace těchto území v Česku je dělena dle druhého odstavce do 6 kategorií. Od nejnižšího stupně to jsou: **přírodní rezervace (PR) a přírodní památky (PP), národní přírodní rezervace (NPR) a národní přírodní památky (NPP)** – tyto 4 kategorie jsou běžně označovány jako „maloplošná zvláště chráněná území“. Dále je to **chráněná krajinná oblast (CHKO)** a nejvyšší stupeň ochrany – **národní park (NP)**. Uvedené stupně ochrany označujeme jako velkoplošná zvláště chráněná území. Toto označení se od maloplošných liší tím, že se na jejich území mohou nacházet sídla, existuje v nich regulované hospodaření a slouží i k rekreačnímu využití (Bína a kol., 2000). Zvláště chráněná území jsou ceněna pro svůj význam kulturní, vědecký, výchovný, estetický i hospodářský. Hospodářská činnost v nich není vyloučena, avšak je přizpůsobena jejich hlavní funkci a účelu (Zákon č. 114/1992 Sb.).

Národní parky mají mezi ostatními chráněnými oblastmi nejvyšší prioritu. Jedná se o rozsáhlá území, jedinečná v národním a zpravidla též v mezinárodním měřítku. Podstatnou část těchto území zaujímají člověkem téměř (nebo vůbec) nedotčené ekosystémy a fauna i flora na takových územích má většinou mimořádný vědecký a kulturní význam. Je zapotřebí, aby veškerá antropogenní činnost na území národního parku byla regulována a usměrňována tak, aby přírodní podmínky nebyly nijak porušeny, tedy aby byly uchovány. V Česku národní parky vyhláší zákonem parlament (Čihař, 1998).

Území NP je nejčastěji rozděleno do tří zón, přičemž první zóna podléhá nejpřísnějšímu ochrannému režimu a čítá nejcennější přírodní hodnoty. V této zóně je mimo jiné zakázáno povolovat a umisťovat nové stavby, rovněž pohyb obyvatel a turistů je omezen pouze na vyznačené trasy (kromě vlastníků a nájemců příslušných pozemků), regulována je rovněž těžba dřeva a některé typy hnojení. Druhá zóna tvoří přechod mezi

výše zmíněnou zónou a přilehlými obcemi (třetí zónou). V těchto zónách se stupeň ochranných opatření zpravidla snižuje (Čihař, 1998).

Dle zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny je na celém území parku zakázána řada aktivit (viz příloha č. 1). V první zóně NP je výslovně zakázáno povolovat a umisťovat nové stavby, vstupovat mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu ochrany přírody a měnit současnou stavbu a plochu kultur (Zákon č. 114/1992 Sb.).

Území každého NP a CHKO řídí Správa národního parku resp. Správa chráněné krajinné oblasti. Tyto instituce mají na svém území pravomoci státní správy. Vedou tedy správní řízení a jsou dotčenými orgány ve stavebním řízení. Správy chráněných oblastí sdružuje zastřešující organizace Agentura ochrany přírody a krajiny (AOPK) se sídlem v Praze. Dále mají tyto instituce za úkol vydávat vyhlášky (návštěvní řády) a v součinnosti s radou NP nebo CHKO navrhovat tzv. plány péče. Plán péče je pro chráněná území tohoto typu základní dokument a pro ostatní plánovací dokumentaci má závazný charakter. Pomocí tohoto dokumentu se usměřňují aktivity na území národního parku (Kučová, 2006). Plán péče je z hlediska správy území sice nezbytný, avšak pro rozvoj území může být do značné míry limitující. Obce, obyvatelé a mnozí aktéři rozvoje v takovém regionu jsou nuceni čelit mimořádným nařízením „shora“, která mohou v určitých případech vést k omezování jejich aktivit. U některých potenciálních aktérů rozvoje, zejména podnikatelů, může tato skutečnost vést např. k rozhodnutí realizovat své záměry v jiném regionu.

Pro úplnost je zde vhodné uvést srovnání mezi režimem ochrany NP a CHKO. V NP se přírodní prostředí blíží přirozenému stavu a jeho větší význam je zvýrazněn faktem, že je rozdílný od všech ostatních chráněných území vyhlášen zákonem. Chráněné krajinné oblasti jsou vyhlášeny vládním nařízením (§25, odst. 1–3). Území NP i CHKO jsou shodně členěna do jednotlivých zón, přičemž nejpřísnější režim ochrany platí pro zónu první. Jak je již naznačeno výše, v první zóně NP je však oproti CHKO zakázáno vstupovat mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu ochrany přírody, kromě vlastníků a nájemců pozemků (Zákon 114/1992 Sb.). Na rozdíl od NP je dále cílem CHKO zajistit rozvoj územně diferenciovaného a ekologicky přijatelného hospodářského využívání krajiny respektujícího dochované přírodní prostředí a krajinný ráz (Pelc, 1999).

Jelikož Křivoklátsko je zařazeno jako přírodovědecky velmi cenná oblast do mezinárodní sítě biosférických rezervací UNESCO, nabízí se rovněž srovnání režimu ochrany v takové oblasti a v NP. Biosférická rezervace (BR) je velkoplošné chráněné území v rámci mezinárodního programu UNESCO Člověk a biosféra (MaB – Man and the

Biosphere¹). Smyslem tohoto programu je studium konfliktů mezi člověkem a přírodním prostředím vytvořením sítě území, které zahrnují všechny biomy na Zemi. Takovéto reprezentativní vzorky poukazují na existenci jedinečných kulturních a přírodních krajín, ve kterých hrají významnou roli aktivity člověka. BR má 3 hlavní, sobě významově rovnocenné funkce. Těmi jsou zejména ochrana přírodní a kulturní různorodosti, podpora a zajištění udržitelného rozvoje místních obyvatel a konečně podpora vědy, výzkumu a výchovy (UNESCO, 2012).

Ochrana v BR je řešena rozdělením území do 3 zón (jádrová, nárazníková a přechodová). Jádrová zóna představuje minimálně změněné území nebo více území věnovaných pouze dlouhodobé ochraně a jsou zde povoleny pouze bezzásahové metody vědeckých výzkumů. Nárazníkové zóny obvykle obklopují jádrové zóny a jsou v nich povoleny lidské aktivity nepoškozující ochranné cíle. V zóně přechodové je podporováno udržitelné hospodaření s přírodními zdroji (UNESCO, 2012; Jeník, 1996). Garantem programu Člověk a biosféra v Česku je Český národní komitét MaB, zřízený při Akademii věd ČR. Zdá se, že režim ochrany v BR jeví oproti NP jako méně přísný a varuje především před necitelně prováděným výzkumem. NP oproti tomu výslovně zakazuje jednotlivé činnosti (viz výše) a je tak více omezující.

Zájmová oblast je rovněž součástí soustavy Natura 2000. Je tedy příhodné stručně vymezit i tento pojem. Natura 2000 je soustava chráněných území v rámci států Evropské unie (EU). Cílem této evropské platformy je zajistit ochranu druhu živočichů, rostlin a přírodních stanovišť, která jsou v evropském měřítku nejvýznamnější, nejvíce ohrožená, vzácná či endemická. Natura 2000 je ustavena 2 právními předpisy EU na ochranu přírody. Jednak je to směrnice 2009/147/ES o ochraně volně žijících ptáků a dále 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Na základě těchto směrnic jsou vyhlášovány tzv. ptačí oblasti (PO) a evropsky významné lokality (EVL), které dohromady tvoří soustavu Natura 2000. Veškeré plány a projekty, které mohou ovlivnit tyto lokality, podléhají samostatnému posouzení vlivu z hlediska zachování předmětu ochrany. Tímto se tedy Natura 2000 týká všech aktérů rozvoje v oblasti. Za přípravu soustavy Natura 2000 v Česku zodpovídá MŽP, které touto činností pověřilo Agenturu ochrany přírody a krajiny (AOPK). Evropsky významné lokality a ptačí oblasti vyhláší vláda ČR (Natura 2000, 2011).

¹ UNESCO - **Man and the Biosphere** - dostupné z <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/> [citováno 2011-01-17].

Na jaře roku 2010 došlo k vyhlášení tzv. Lesnického parku Křivoklát (LPK). Lesnický park (LP) obecně představuje území, ve kterém jde o zachování tří hlavních pilířů, na kterých hospodaření v lesích spočívá – environmentální, sociální a ekonomický. Hlavním rozdílem mezi vyhlášením LP a NP je skutečnost, že LP nemá žádnou oporu v legislativě, jde pouze o jakýsi dobrovolný závazek (Pelc, 2010a). Prohlášením lesnického parku má být poukázáno jednak na přírodní a kulturní hodnoty daného území i bez zpřísnování stávajícího režimu ochrany a dále na možnost zachování stávajícího využití daného území a jeho dalšího rozvoje. To vše s minimálním finančním dopadem na státní rozpočet (Baroch, 2010).

Důležitou roli v problematice ochrany přírody hraje dědictví. Pojem dědictví představuje velice široký koncept, který zahrnuje vše, co lidé chtějí chránit (Howard, 2003). Stěžejními faktory určujícími význam dědictví jsou zkušenosti a hodnoty, které utvářejí proces rozhodování o tom, co bude z minulosti do budoucna zachováno a co necháme zaniknout (Kučera, 2008). Pokud budeme jako dědictví posuzovat krajinu, zjistíme, že budeme konfrontováni s množstvím hodnot, které jsou v tomto konceptu obsaženy. Krajina jako dědictví má hodnoty přírodní, estetické, kulturně-historické, rekreační a představuje také zdroj identity (Alumäe, Printsman, Palang, 2003). Krajinné dědictví je však spíše než jako samostatný celek vnímáno jako součást dvou odlišných dědictví, a to kulturního a přírodního. Díky této skutečnosti však dochází k nesprávnému vnímání krajinného dědictví. Ochrana krajiny nemusí totiž nutně znamenat pouze ochranu přírody. Může představovat také ochranu sídel v krajině či ochranu krajinného rázu (Kučera, 2008). Územní ochrana je nástroj, kterým je krajinné dědictví spravováno, avšak spíše by se na ni mělo nahlížet jako na neoddelitelnou součást územního rozvoje, než pouze jako na ochranu (Kučera, Kučerová-Kuldová, Chromý, 2008).

Velmi důležitým pojmem, kterého se tato práce týká je regionální rozvoj. Tím rozumíme růst socioekonomického a environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti regionů vedoucí ke zvyšování životní úrovně a kvality života jejich obyvatel. Jde tedy o dynamický a vyvážený rozvoj regionální struktury příslušného územního celku a jeho částí (regionů, mikroregionů) a odstraňování, popřípadě zmírňování regionálních disparit (MMR, 2011)².

² **Ministerstvo pro místní rozvoj** - dostupné z <http://www.mmr.cz/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-Ceske-republiky-na> [citováno 2011-03-14].

Cíle této práce velmi úzce souvisí se vztahem mezi územní ochranou a regionálním rozvojem. Toto schéma lze při určité míře generalizace vyjádřit jako vztah mezi správou chráněného území a lokálními a regionálními politiky. V takovém modelu je velice důležitá shoda na společných cílech rozvoje území a ačkoli to nemusí být na první pohled zřejmé, všechny tyto instance stojí na stejné straně. Bez dlouhodobě udržitelného rozvoje, a to zejména zajištění dostatečného množství obyvatel a pracovních příležitostí nelze splnit potřeby a úkoly ochrany přírodního prostředí (Perlín, Bičík, 2010). Jaký však může mít ochrana přírody vliv na regionální rozvoj či hospodářský růst regionu? Moldan (1997) uvádí, že neexistuje žádný přesvědčivý důvod k odmítání ochrany životního prostředí z důvodu negativního vlivu na hospodářský růst a dále poukazuje na existenci dvou protichůdných extrémů v klíčové otázce zaměstnanosti: 1) Ochrana životního prostředí působí na míru zaměstnanosti nepříznivě (tzv. jobkiller), omezuje počet pracovních příležitostí a v mnoha případech zvyšuje výrobní náklady (nová nařízení, daně a poplatky). Zároveň však dodává, že k některým výše uvedeným situacím může docházet pouze za určitých podmínek a v určitých oblastech. Proti tomuto stojí naprosto opačné tvrzení, že: 2) Ochrana životního prostředí vyvolává nové aktivity, které ať už přímo či nepřímo vytvářejí nové pracovní příležitosti. Touto problematikou se zabývá Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Ta ve svých studiích uvádí, že nejsou žádné důkazy o tom, že by ochrana životního prostředí negativně ovlivnila zaměstnanost v zemích OECD (Moldan a kol., 1997).

V podobném duchu se nese tvrzení, že existence NP i CHKO v žádném případě nepředstavuje bariéru či brzdu ekonomického rozvoje obcí (Pelc, 2001). Pelc ve svém článku souhlasí s tím, že s existencí takového území je spojena zvýšená právní regulace, následně však tento fakt zlehčuje odkazem na relativně nízké roční ztráty obcí, způsobené sníženým příjmem z daní z pozemku v NP a prvních zónách CHKO. Dle kvalifikovaného odhadu uvádí ztrátu daňové výtěže obcí indikované z titulu ochrany přírody na 7 mil. Kč za rok, což v rámci dotčených obcí představuje ztrátu 14 tis. Kč na obec. Podle Místní Agendy 21³ je základním principem udržitelného rozvoje propojení oblasti ekonomické, sociální a oblasti životního prostředí. V Česku se však toto propojení zdá být zatím problematičtější. Panují zde všeobecné obavy, že ochrana přírody bude nadřazena kvalitě života místních obyvatel. Zdrojem jejich příjmu by měl být po sice stále dominujícím, již

³ **Místní Agenda 21** je lokální implementací **Agendy 21**, globálního strategického a akčního plánu světového společenství, který stanovuje konkrétní kroky směrem u udržitelnému rozvoji (Agenda 21, WTO, 1997).

však ne tolik prosperujícím zemědělství a lesním hospodářství právě existující NP, tedy především cestovní ruch a ochrana přírody (Slonková, 2010).

Téměř zásadní roli v otázce lokálního rozvoje hrají jeho aktéři. Jde o instituce nebo neformální osobnosti či skupiny, jejichž aktivity úzce souvisí s jednotlivými aspekty regionálního rozvoje (Blažek, Hampl, 2009). Pod pojmem aktér místního nebo regionálního rozvoje si lze představit každý subjekt, který je nositelem, iniciátorem nebo realizátorem ekonomické či sociální aktivity (změny) (Ježek, 2007). Aktéry můžeme podle Blažka a Hampla také diferencovat dle řádovosti od lokální úrovně (obce) až po národní úroveň a podle míry komplexity zájmů od dílčích zájmů až po komplexní zájmy v území. Zásadní vliv na regionální rozvoj mají formální orgány, např. Správa CHKO a další instituce na krajské i lokální úrovni, které jsou do určité míry závislé na rozhodnutích Ministerstva životního prostředí.

Další skupinu tvoří zastupitelé obcí, kteří řeší zejména zájmy obyvatel a některých firem, z jejichž činnosti plynou do regionu investice a jejichž fungování podněcuje růst pracovních příležitostí. Obce bývají mnohdy v regionálních a mikroregionálních sítích nebo mohou být členem tzv. Místních akčních skupin (MAS). Obecným cílem těchto dobrovolných občanských sdružení je podpora rozvoje regionu, a to prostřednictvím využití investičních prostředků ze státního rozpočtu a rozpočtu EU (metoda LEADER⁴). Za účelem celkového rozvoje či rozvoje určité oblasti jsou z iniciativy obcí zakládána také sdružení na mikroregionální úrovni. Takto zasíťované subjekty mohou jednak lépe vzájemně spolupracovat, ale především snáze dosáhnout na dotace poskytované Evropskou unií, která v současnosti tyto celky v souladu se svojí regionální politikou podporuje. V obou uvedených případech (MAS i Sdružení obcí) vzniká na mikroregionální úrovni platforma, která je vhodná pro řešení společných (veřejných) problémů a podporuje kvalitu vzájemných vztahů.

Mezi další významné aktéry pak patří rovněž podnikatelé a také různá další uskupení hájící své zájmy v otázce regionálního rozvoje (myslivecká sdružení, organizace lesního hospodářství apod.).

Všichni tito aktéři mohou mít při plánování budoucnosti regionu zcela odlišné představy, které mohou vyústit ve vzájemný konflikt (Granovetter, 1973). Cílem těchto

⁴ LEADER+ – Jedna ze 4 iniciativ EU. Cílem programu je podpora inovací a investic v rámci místních strategií, podpora zlepšování kvality života na venkově, posílení ekonomického prostředí a zhodnocení přírodního a kulturního dědictví. Dostupné z <http://www.leaderplus.cz> [citováno 2012-04-06].

jednotlivých skupin by mělo být vytváření obecnějších vizí a tím předcházet možným střetům dílčích vizí (Perlín, Bičík, 2010).

Jakýsi rámeček pro veškerou činnost na mikroregionální úrovni představují oficiální rozvojové dokumenty kraje. Tyto dokumenty zachycují stav a vývoj celého kraje a obsahují návrhy a opatření do budoucna včetně akčního a finančního plánu, a to napříč nejrůznějšími okruhy rozvoje. Zejména se jedná o Programy rozvoje kraje, které nabízejí celkový přehled na krajské úrovni a dále jsou to dokumenty řešící specifickou situaci, například Krajská koncepce ochrany přírody a krajiny. Zásadní nedostatek těchto dokumentů tkví často v jejich nepřilíš konkrétním pohledu na jednotlivé aspekty rozvoje kraje. Jedná se především o malou územní podrobnost a přílišnou generalizaci vizí a opatření, která víceméně nebere v potaz rozmanitost územního celku a rozlohu kraje. Většina analýz je zpracována za ORP, výjimečně pro jednotlivé obce. Pokud jsou pak obce přímo zmíněny, není jim věnován dostatečný prostor pro vysvětlení příčin popisované situace.

2.2 Diskuze literatury zabývající se vztahem „územní ochrana – regionální rozvoj“

V této části je diskutována literatura týkající se vlivů a dopadů vyhlášení chráněných území na regionální rozvoj. Jedná se o zahraniční zdroje, u kterých platí, že zjištěné poznatky slouží pouze pro hrubé srovnání se zájmovou oblastí této práce. Jde totiž o naprosto odlišná, specifická území. V zásadě se tyto prameny dají rozdělit do dvou základních skupin. Zatímco první skupina posuzuje, podobně jako tato práce, potenciální dopady vyhlášení chráněného území, druhá skupina analyzuje dopady v oblastech s již existujícím chráněným územím. Obě tyto skupiny se zaměřují zejména na dopady v oblasti cestovního ruchu (např. zvýšení návštěvnosti oblasti), ale i na ekonomické aspekty rozvoje (zvýšení počtu pracovních míst apod.). Zástupcem první skupiny je například Colhoun (2008), který zkoumal ekonomické dopady na příkladu Mourne Mountains (Severní Irsko) a uvádí, že příliv turistů by mohl generovat v horizontu 10 let řádově stovky volných pracovních míst. Colhoun zároveň kategorizuje ekonomické dopady návštěvníků na

3 skupiny: 1) přímé výdaje na cestování (ubytování a služby), 2) nepřímé výdaje z obchodu a 3) indukované efekty tvořené oběhem v okolí NP. Tento potenciální první národní park na území Severního Irsku v současnosti stále není vyhlášen jednak z důvodu problematiky vlastnictví zemědělské půdy (okolo 1000 soukromých zemědělců), ale rovněž kvůli obavám dopadu na místní komunitu reprezentovaného zejména zvýšením cen nemovitostí a vzniku složité byrokracie (Peterkin, 2007; Cassidy 2007). Cline a Aydin (2008) podobně hodnotí dopady vyhlášení NP Grandfather National Scenic Area v Severní Karolíně a shodně předpokládají, že tento krok povede k nárůstu pracovních příležitostí, konkrétně uvádí přes 700 nových pracovních míst. Zástupci druhé skupiny jsou např. Fredman, Hornsten a Emmelin (2006), kteří učinili výzkum ve švédském NP Fulufjallet, vyhlášeného v roce 2006. Zjistili, že počet turistů se z období před vyhlášením NP (2001) do roku 2006 zvýšil o 40 %, avšak současně se zkrátila délka jejich pobytu. Dle této studie se čtvrtina tamních turistů domnívá, že existence NP limituje regionální rozvoj, ale zároveň drtivá většina uvádí, že se zvýšila hodnota území a podpora ochrany místní biodiverzity. Beaumont a kol. (2008) zpracovali obdobnou studii na příkladu britského Peak District NP. V tomto případě byly zaznamenány mimořádně pozitivní dopady na ekonomiku celé oblasti East Midlands. Značný ekonomický přínos podtrhl navíc vznik více než 7 000 pracovních míst napojených na cestovní ruch. Nejen z pohledu podnikatelů je tedy z výše uvedeného zřejmé, že vyhlášení NP v uvedených případech mělo pozitivní dopad. Kvůli nemožnosti aplikace přesných čísel na zájmové území je třeba na uvedené analýzy nahlížet především z hlediska trendů, které však výrazně poukazují na pozitivní vliv.

Mezi tuzemskými tituly, které se týkají dopadů vyhlášení zvláště chráněného území na jeho obce a obyvatele lze nalézt mimo jiné i takové, které se týkají zájmového regionu této práce – Křivoklátska. V průběhu roku 2010 byla zpracována Socio-ekonomická analýza regionu navrženého národního parku Křivoklátsko (Banaš a kol., 2010), která zkoumá struktury, názory a preference klíčových aktérů / subjektů v regionu navrženého národního parku (návštěvníci, místní obyvatelé, podnikatelé) a dále vyhodnocuje ekonomické aspekty případného vyhlášení a existence NP Křivoklátsko v rámci státního rozpočtu i regionální ekonomiky.

Prostřednictvím této studie bylo zjištěno, že odhadovaný roční počet návštěvníků na území navrhovaného NP je 93 tisíc, téměř 95 % tvoří občané Česka a téměř třetina návštěvníků přijíždí do oblasti z Prahy. Nadpoloviční většina návštěvníků (57 %) očekává od vyhlášení NP pozitivní dopad, a to zejména v oblasti ochrany přírody. Mezi nejčastěji

uváděná negativa pak patří obavy z omezení pohybu v oblasti či omezení jednotlivých aktivit (tramping, sběr dřeva apod.). Celkově jsou návštěvníci Křivoklátska v oblasti spokojeni, drtivá většina z nich zde nepocítuje žádné zásadní nedostatky a celé dvě třetiny se domnívají, že vyhlášení bude pro region přínosem. Z výše uvedeného studie odhaduje 6 % nárůst návštěvníků po vyhlášení národního parku. Co se týče místních obyvatel, 90 % z nich se v současnosti necítí být omezeno ochranným režimem CHKO, drtivá většina je o záměru vyhlášení NP informována a zhruba polovina nepovažuje tento záměr za správný. Důvody negativního postoje skupiny, která s vyhlášením národního parku nesouhlasí jsou především obavy z omezení sběru dřeva v křivoklátských lesích a sběru hub a lesních plodů. V průběhu projednávání záměru vyhlásit na Křivoklátsku národní park změnil svůj postoj pouze 2 % místních obyvatel. Nadpoloviční většina rezidentů nevidí ve vyhlášení NP žádný přínos, naopak skupina zaujímající opačný názor vidí pozitivní dopady zejména v oblasti ochrany přírody. Jako pracovní příležitost pro sebe vidí ve vyhlášení NP desetina dotázaných obyvatel. Vyhlášení a existence NP Křivoklátsko je z pohledu místních podnikatelů vnímáno velmi různorodě. Celkově se jedná spíše o negativní očekávání. Většina podnikatelů přiznala obavy z nemožnosti odhadnout, jakou funkci bude NP zaujímat v otázce rozvoje jejich podnikání. K těmto postojům přispěla mimo jiné jimi výrazně negativně vnímaná komunikace se Správou CHKO a MŽP a z ní vyplývající nedostatek potřebných informací. Konkrétně se místní podnikatelé obávají způsobu a míry regulace nad rámec zákonných nařízení EU, dále mezi touto skupinou panuje silná nedůvěra k úřadům v centrální sféře veřejné správy, a to z důvodu nedostatečné citlivosti k lokálním podmínkám. Mezi nejčastější obavy podnikatelů patří především omezení nákladní dopravy uvnitř parku, příkaz využívat dopravní prostředky (autobusy) na zemní plyn, zvýšené emisní limity, omezení nakládání se soukromými lesy nebo přísnější regulace výstavby. Dopad na státní rozpočet byl v této práci vyhodnocen jako neutrální v důsledku zvýšení výdajů ve prospěch Správy NP (13,3 mil. Kč/rok) a dále v důsledku absence příjmu státního podniku Lesy ČR (7,1 mil. Kč/rok). Národní park by měl vygenerovat cca 100 nových pracovních míst. V otázce regionální ekonomiky byl dopad vyhodnocen jako pozitivní, a to z důvodu přílivu veřejných i soukromých zdrojů do regionu. Tyto zdroje budou mít vliv na vytvoření dalších nových pracovních míst, NP navíc bude příležitostí pro lepší dostupnost dotačních titulů. Očekávaný je i rozvoj cestovního ruchu na Křivoklátsku, v jehož souvislosti studie uvádí některá možná kapacitní omezení. Jedná se především o nedostatečně rozvinutou infrastrukturu obcí zabraňující

výstavbě nových ubytovacích či restauračních zařízení a dále problematické řešení individuální dopravy a parkování (Banaš a kol., 2010).

Tématem dopadu vyhlášení národního parku na obyvatele zainteresovaných obcí či jejich postoji k takovému území již vyhlášenému se věnuje rovněž několik diplomových prací a dalších pramenů dostupných např. v Ústavu pro životní prostředí Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Tato díla se týkají výzkumu v oblastech se stejným režimem ochrany jaký je navrhován na Křivoklátsku, tedy NP. Konkrétně se jedná o NP Šumava a KRNAP. Následující přehled řeší jak je existence těchto chráněných území vnímána místními obyvateli a jaký má na ně a na dotčené obce dopad. Je však třeba zmínit skutečnost, že ačkoli se jedná o území se stejným režimem ochrany, jde o velmi specifické případy. V případě Křivoklátska tedy některé zjištěné výsledky nemusejí být směrodatné a pro potřeby této práce mají pouze informativní charakter.

Najmanová (2004) se ve své diplomové práci na téma Průzkum názorového spektra obyvatel vybraných středisek KRNAP a NP Šumava metodou dotazníkového šetření pokusila zhodnotit vnímání existence národních parků místními obyvateli. Z výzkumu vyšlo najevo, že většina dotazovaných vnímá existenci národního parku negativně. Při srovnání obou zkoumaných případů pak bylo zjištěno, že obyvatelé KRNAP vnímají NP více negativně ve srovnání se Šumavou. V případě Šumavy bylo přihlédnuto k možnému faktu, že management NP Šumava cíleně a efektivně mění postoj místních obyvatel. I přesto však stále existují výhrady rezidentů především k omezení lesního hospodaření a z něj plynoucího nedostatku pracovních příležitostí. Kritizována je ovšem také činnost správy NP. Obyvatelé Krkonoš vnímají existenci NP převážně jako bariéru pro místní rozvoj, a to zejména z důvodu existence restrikcí plynoucích z režimu ochrany. Dále bylo zjištěno, že čím rozvinutější turistická destinace je, tím negativněji její obyvatelé NP vnímají. Toto tvrzení může být zapříčiněno ztrátou klidného a příjemného prostředí k životu místních obyvatel. Autorka navrhuje jako řešení osvětlu a vzdělávání místních obyvatel v oblasti ochrany přírody a větší participaci představitelů dotčených obcí na jednání o vybraných opatřeních NP v případě KRNAP a zaměření managementu NP na tvorbu nových pracovních příležitostí v případě NP Šumava.

Postojem místních obyvatel k existenci zvláště chráněného území se zabývá rovněž Staňková (1999) a Mundilová (2007). Ve svých pracích obě autorky monitorují prostřednictvím dotazníků názory obyvatel na území CHKO Slavkovský les s cílem zjistit celkovou náladu obyvatelstva v tomto území z hlediska environmentálního managementu

a cestovního ruchu, v tomto případě zejména lázeňství. Dochází k následujícím závěrům: Existence CHKO Slavkovský les byla před rokem 1990 i v současnosti hodnocena zpravidla pozitivně (68,9 %, resp. 85,3 % respondentů), rozdíly byly nalezeny při porovnávání výsledků s NP Šumava a NP Krkonoše, kde tato čísla dosahovala výrazně nižších hodnot (59,5 %, resp. 57,1 %). Důvodem negativnějšího postoje k existenci NP v porovnání s CHKO může být vyšší stupeň ochrany, a tedy omezení nebo vzrůstající počet turistů související s vyšším stupněm publicity. Ohledně vyššího stupně ochrany v NP je však třeba zmínit fakt, že sami obyvatelé CHKO Slavkovský les by v nadpoloviční většině (58,2 %) překvapivě souhlasili s úplným omezením vstupu turistů do nejohroženějších oblastí CHKO. V otázce regionálního rozvoje navazujícího na existenci zvláště chráněného území téměř všichni respondenti (95 %) volají po rekonstrukci a modernizaci stávajících zařízení, zvýšení kvality služeb a navýšení počtu pracovních příležitostí. Jejich současná nabídka je většinou dotázaných (71,7 %) vnímána, podobně jako na Šumavě, jako nedostatečná. Avšak téměř polovina respondentů zastává názor, že statut CHKO v sobě nese potenciál možného ekonomického rozvoje. Turismus byl v roce 1998 vnímán jako důležitý ekonomický zdroj vytvářející mnoho pracovních příležitostí. Tato tvrzení je možné vysvětlit existencí lázeňství ve zkoumaném území, a s ním spojenou představou o rostoucí nabídce volných pracovních míst. V otázce intenzity cestovního ruchu v oblasti je třeba zmínit zejména negativně hodnocené věkové a národnostní složení turistů (Němci, Rusové apod.), avšak v celkovém pohledu je současná intenzita vnímána spíše neutrálně. Vyrušováno se cítilo být „pouze“ 14,6 % dotázaných. Jako doporučení pro ochránářský management Mundilová uvádí mimo jiné větší participaci místních obyvatel v procesech rozhodování o životním prostředí, snahu o vytváření nesezónních pracovních míst nebo rozšiřování ekologické osvěty mezi obyvateli.

Na fakt, že vyhlášení NP může představovat impulz rozvoje, poukazují také Těšitel, Kušová a Bartoš (2006). Ti diskutují funkci biosférických rezervací (BR). Správu jednotlivých BR v Česku vykonávají Správy CHKO, resp. Správy NP. Lze předpokládat, že Správa CHKO se bude podílet rovněž na životě místní komunity. Pokud se jedná o Správy CHKO, podílejí se na rozvojových projektech především nepřímo prostřednictvím předání know-how, poskytnutí znalostí o území či podpůrných stanovisek, a to v zájmu chráněné oblasti. Budoucnost tohoto modelu však zůstává nejistá, jelikož obce a mikroregiony, jež patří mezi hlavní partnery, se kterými Správy spolupracují, se výše uvedené dovednosti již naučily samy, popřípadě si na tuto problematiku najímají

profesionální agentury. Přímá participace na projektech je z hlediska legislativy pro Správu CHKO velmi problematická. Jiná situace však nastává, pokud se jedná o Správu NP. Národní park má totiž oproti chráněné krajinné oblasti právní subjektivitu a má formu příspěvkové organizace (může do jisté míry rozhodovat o alokaci svých finančních zdrojů). V případě NP Šumava došlo navíc k organizačnímu oddělení správy od ostatních činností, vzniklo například specializované středisko pro styk s veřejností. Dále je určitou výhodou právo hospodaření v lesích. Z této činnosti plyne národnímu parku dostatek financí, které může investovat do projektů. CHKO nesplňuje ani jeden z těchto předpokladů. Tuto skutečnost tedy lze považovat rovněž za určitý druh motivace pro vznik NP. Může se však také stát, že tento model bude změněn, a že dosavadní nedostatek, kterým je propojení managementových činností s výkonem státní správy, bude odstraněn a Ministerstvem životního prostředí vyřešen jinak (Těšitel, Kušová, Bartoš, 2006). Dalším motivačním prvkem pro vznik NP je, a to především z marketingového hlediska, vysoká atraktivita tohoto označení, které přináší do zpravidla marginálních či málo rozvinutých oblastí prosperitu (Pelc, 2010b).

V otázce dopadu potenciálního vyhlášení NP na obce a obyvatele regionu hraje velmi důležitou roli rovněž cestovní ruch (Kressl, 2004). Podle Perlína a Bičíka (2010) se cestovní ruch stává na přelomu tisíciletí dokonce klíčovým ekonomickým odvětvím a jeho zisky v celosvětovém rámci přirovnávají k automobilovému či ropnému průmyslu. Vlivem narůstajícího ohrožení původních přírodních biotopů je tedy očekáván nárůst návštěvnosti zejména v chráněných oblastech (Perlín, Bičík, 2010). Toto je dáno především rostoucím civilizačním tlakem. Obyvatelé průmyslově vyspělých zemí stále častěji vyhledávají člověkem co možná nejméně ovlivněnou přírodu (Pásková, Zelenka, 2010). Čím je však destinace z přírodního aspektu vzácnější, tím vyšší vzniká prostor pro masový cestovní ruch (Papageorgiu, 2001). Pro udržitelnost cestovního ruchu ve zvláště chráněných krajinných oblastech je zásadní neustálé hledání vyváženosti mezi různými aspekty rozvoje regionu a zájmy účastníků cestovního ruchu (Pásková, Zelenka, 2010). Přírodní prostředí jako obecná destinace cestovního ruchu je podporována především z toho důvodu, že se pro místní obyvatele stává zdrojem příjmu (Hearne, Salinas, 2002). Nejen z tohoto důvodu byly však tyto cenné oblasti vyhlášovány národními parky apod. Dalším motivačním prvkem procesu vyhlášení je například možnost uplatnění regulativů, které umožňuje zákon (Papageorgiu, 2001). Tento model je dnes nahrazován spíše systémem vzdělávání

a výchovy. Tedy systémem, který je v souladu s cíli Agendy 21. Zároveň je však třeba zmínit fakt, že pojetí chráněného území jako zakonzervované oblasti není žádoucí. Jde o území z drtivé většiny od pradávna využívané a obhospodařované člověkem (Perlín, Bičík, 2010). V rámci Česka pak ze zákona č. 114/1992 o ochraně přírody a krajiny přímo vyplývá, že rekreační využití chráněného území je přípustné, pokud nepoškozuje jeho přírodní hodnoty. Cílem Vlády ČR je pak podpora rozvoje ekologicky únosné turistiky (Usnesení vlády ČR 415/98).

3 Územní rozvoj a územní ochrana na Křivoklátsku

3.1 Vymezení zájmového území

Jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách, zájmové území této práce představuje obvod POÚ Křivoklát. Správně tento obvod spadá pod ORP Rakovník a dále Středočeský kraj. Obvod POÚ Křivoklát je vymezen územím následujících obcí: Branov, Karlova Ves, Křivoklát, Městečko, Nezabudice, Pustověty, Račice, Roztoky, Sýkořice, Velká Buková a Zbečno (viz mapa č. 1). Do území všech těchto obcí zasahuje CHKO Křivoklátsko, uvnitř plánovaného NP se má nacházet pouze jedna sídelní část, a to obec Karlova Ves. Poloha CHKO Křivoklátsko a NP Křivoklátsko vůči zájmovému území a vyšším administrativním celkům je znázorněna na mapách č. 2 a č. 3. Zájmové území bylo zvoleno především z důvodu dostupnosti dat z databáze ČSÚ a vzájemné srovnatelnosti s územím plánovaného NP Křivoklátsko. Obvod POÚ Křivoklát je navíc administrativním celkem a představuje vhodný reprezentativní vzorek pro potřeby této práce. Zastoupeny jsou totiž jak obce ležící uvnitř obvodu národního parku celým svým katastrem (Karlova Ves) a obce jejichž část nezastavěného katastrální území je rovněž součástí národního parku (Branov, Roztoky a další), tak i obce ležící v těsném zázemí hranice NP, jež na jejich katastrální území nezasahuje vůbec (Křivoklát, Pustověty a další). Takto jsou tedy zastoupeny 3 kategorie obcí s rozdílným vztahem k poloze plánovaného NP, jehož hranice zveřejnilo v červnu roku 2009 Ministerstvo životního prostředí (viz mapa č. 4) a jehož rozloha má být 102,4 km².

Objektem výzkumu je částečně i zázemí zájmového území reprezentované jeho západní částí – Mikroregionem Balkán. Zájmovým územím je tedy myšlen obvod POÚ Křivoklát, což je území vnitřně diferencované na dvě jádrové oblasti a jejich zázemí (viz kapitola 3.3). Území Mikroregionu Balkán je v této práci označováno jako západní zázemí zájmové oblasti. Poloha celého zájmového území a jeho západního zázemí v rámci jednotlivých krajů je naznačena v mapě č. 5.

Zájmové území se rozkládá v západní části Středočeského kraje, přibližně 50 km západně od Prahy, 10 km jihovýchodně od Rakovníka. Je jedním ze 4 POÚ v rámci ORP Rakovník (dalšími jsou Jesenice, Nové Strašecí a Rakovník). Svoji rozlohou 144,5 km² se obvod POÚ Křivoklát řadí mezi 3 menší správní celky tohoto typu v rámci ORP Rakovník (zaujímá přibližně 16 % jeho celkové rozlohy). Počtem obyvatel patří zájmové území k menším obvodům POÚ v rámci vyššího správního celku (viz tabulka č. 1).

Tabulka č. 1: Rozloha a počet obyvatel obvodu POÚ Křivoklát v letech 2001 a 2010 ve srovnání s ostatními obvody POÚ v rámci ORP Rakovník

Správní celek	Rozloha (km ²)	Počet obyv. (2001)	Počet obyv. (2010)
ORP Rakovník	896,2	52 505	55 641
POÚ Jesenice	132,6	3 258	3 771
POÚ Křivoklát	144,5	3 901	4 151
POÚ Nové Strašecí	163,7	11 495	12 165
POÚ Rakovník	455,4	33 851	35 554

Zdroj: ČSÚ 2010, vlastní zpracování.

V územním rámci Česka má zájmové území z hlediska exponovanosti relativně výhodnou polohu v zázemí pražské aglomerace. Vzhledem k dostupnosti Prahy však zároveň patří k odlehlejším oblastem Středočeského kraje (Ouředníček, Temelová, Pospíšilová, 2011). Křivoklátsko se dá v rámci sídelního systému Česka označit za semiperiferii, tedy slabě exponované až slabě periferní území (Hampl, Kühnl, Gardavský, 1987). Nachází se přibližně na polovině pomyslné osy mezi dvěma jádrovými oblastmi – Plzeňskou a Pražskou. Z tohoto hlediska se Křivoklátsko liší od ostatních území s nejvyšším stupněm ochrany (NP) na území Česka, které se nacházejí v pohraničních oblastech. Rovněž podle Musila (1988) spadá Křivoklátsko do kategorie semiperiferie. Za periferní bylo Křivoklátsko považováno při výzkumu sídel a jejich funkčních systémů v 80. letech minulého století (Musil, 1988; Musil, Müller, 2006). Výzkum vycházel ze syntézy mnoha ukazatelů, které určovaly perifernost. Jedním ze zásadních faktorů proměny Křivoklátska z klasické vnitřní periferie může být i výstavba rychlostní silnice R6 v druhé

polovině 80. let 20. století. Vzhledem k poloze zkoumaného regionu vůči Plzeňskému kraji se nabízí i hodnocení polohy vůči jeho centru, Plzni. Z hlediska vzdálenosti je toto centrum srovnatelné s Prahou, avšak vazby Křivoklátska s Plzní nejsou, především z důvodu špatné dopravní dostupnosti, zdaleka tak silné.

V rámci Středočeského kraje patří Křivoklátsko k periferním oblastem, a to zejména díky své poloze v blízkosti krajské hranice s Plzeňským krajem. Program rozvoje Středočeského kraje z roku 2006 označuje celé Rakovnicko za periferní v rámci kraje a poukazuje na vysoký výskyt sociálně-ekonomických problémů (Program rozvoje Středočeského kraje, 2006).

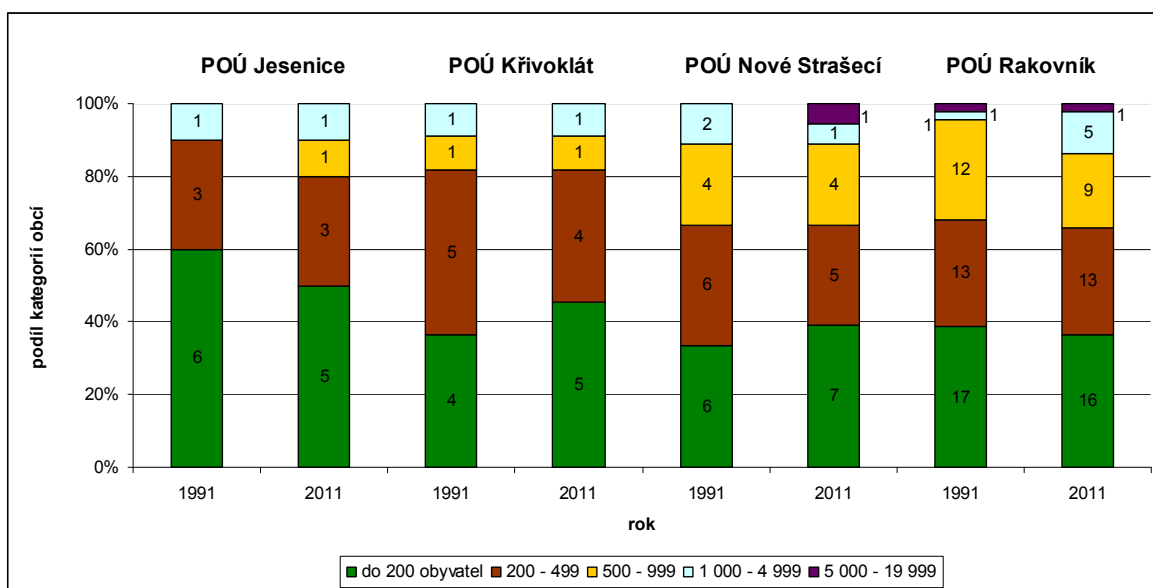
Obdobná je situace na regionální úrovni. Okres Rakovník patří svoji rozlohou mezi největší okresy Středočeského kraje a Křivoklátsko je tedy ve srovnání s ostatními okresy Středočeského kraje relativně vzdáleno od svého regionálního centra služeb, zdravotnictví, školství a zaměstnanosti, kterým je Rakovník. Žádná z obcí spadajících pod POÚ Křivoklát nepředstavuje dostatečné regionální centrum. I přesto však na této úrovni nelze vzhledem k dobré dostupnosti Rakovníka považovat Křivoklátsko za ryze periferní oblast. Mezi vzdálenější významná centra vyššího řádu patří Nové Strašecí, Beroun a Kladno. Za lokální centra Křivoklátska můžeme považovat obce Křivoklát, Roztoky a Zbečno, kam se soustřeďuje většina služeb celého území (Regionální informační servis, 2011).

Obce spadající pod POÚ Křivoklát jsou sjednoceny ve dvanáctičlenný Svazek obcí mikroregionu Křivoklát (spolu se vzdálenější obcí Nový Dům) a s výjimkou Branova jsou všechny obce součástí Svazku měst a obcí Rakovnicka čítající celkem 72 členů. Kromě Sýkořice jsou (spolu se 4 dalšími obcemi) všechny obce obvodu POÚ Křivoklát rovněž sjednoceny ve Svazek obcí kanalizace a vodovody Křivoklátské, vzniklý v roce 2006 za účelem celkového rozvoje s důrazem na výstavbu kanalizace. Založení takového právního subjektu je iniciováno především z důvodu snažšího získávání dotací z fondů EU (ČSÚ, 2011; MŽP, 2011). Na území 10 z 11 obcí obvodu POÚ Křivoklát (s výjimkou Branova) působí místní akční skupina (MAS) Rakovnicko. Hlavní rozvojové vize této skupiny vychází především z podpory tradičního venkovského způsobu života a ochrany přírody a krajiny (MAS Rakovnicko, 2012).

Hned v 9 z 11 obcí obvodu POÚ Křivoklát žije méně než 500 obyvatel. Pouze Roztoky čítají přes 1 000 obyvatel (1 113), populačně druhým největším sídlem je Křivoklát (692). Současná sídelní struktura se od roku 1991 nijak výrazně nezměnila, což platí i pro ostatní obvody obcí s POÚ na území okresu Rakovník (viz graf č. 1) (ČSÚ,

2011). V současnosti mají všechny 4 obvody obcí s pověřeným obecním úřadem v rámci ORP Rakovník velmi podobnou sídelní strukturu. V populačně větších obvodech POÚ (Rakovník, Nové Strašecí) lze sledovat vliv regionálních center, v jejichž zázemí se nachází větší obce než v odlehlejších obvodech POÚ (Jesenice a Křivoklát). V případě Křivoklátska hraje určitou roli i vysoký stupeň zalesnění a stávající režim ochrany těchto lesů. Dochází tedy k částečnému omezení výstavby a tedy i populačního rozvoje obcí do 500 obyvatel. Co se týče hustoty zalidnění, opět lze srovnat obvody POÚ Jesenice (27,4 obyv./km²) a Křivoklát (28,7), které se tak řadí mezi řídko osídlené oblasti okresu Rakovník (46,0). Hustota zalidnění je podrobně zpracována v kapitole 4.1.1.

Graf č. 1: Obvody POÚ v ORP Rakovník z hlediska velikostní struktury obcí (1991, 2011)

Zdroj: ČSÚ, 2011. Vlastní zpracování.

Z hlediska rozdrobenosti sídel je situace následující: obce Křivoklát a Velká Buková mají 3 sídelní části (Křivoklát, Častonice, Písky resp. Velká Buková, Kalubice, Malá Buková), obec Zbečno 2 (Zbečno, Újezd nad Zbečnem). Všechny ostatní obce tvoří jediná stejnojmenná sídelní část (Regionální informační servis, 2011).

Jelikož vyhlášení zvláště chráněného území může mít určitý dopad i na rozvoj regionů ležících mimo toto území (zejména v jeho těsném zázemí) (Perlín, Bičík, 2010),

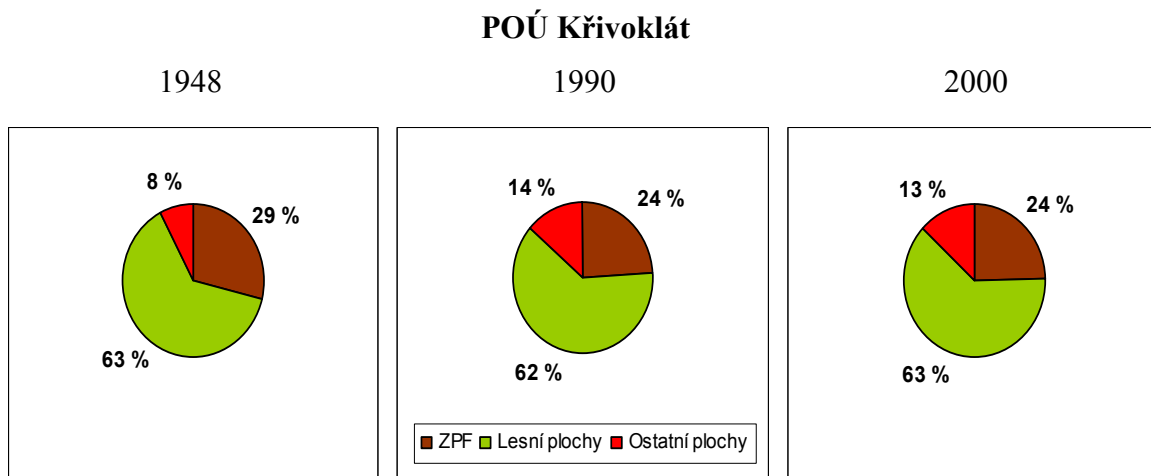
byla rovněž zkoumána otázka využití možného vyhlášení NP pro rozvoj obcí v zázemí Křivoklátska. Z hlediska zjištění vysokého (nejen) přírodního potenciálu, kterým disponuje západní část zázemí zájmové oblasti – Mikroregion Balkán, sleduje práce rovněž možnost využití existence NP konkrétně na tomto území. Území mikroregionu Balkán se rozkládá na severo-západ od řeky Berounky až po Rakovník a sestává z 10 obcí. Svou malebností a relativním klidem má potenciál stát se protipólem hojně navštěvovaného Křivoklátska a mohl by zafungovat také jako odpočinkové zázemí známějšího regionu (Vácha, 2009).

3.2 Přírodní a krajinný potenciál rozvoje

Přírodní potenciál, ale i socio-ekonomický potenciál Křivoklátska vychází do jisté míry z kontextu vývoje této oblasti. Proces formování dědictví je v krajině Křivoklátska stále patrný. Proto je přehled krajinných změn a historického vývoje zkoumaného území nedílnou součástí výzkumu a v mnoha případech pomáhá odhalit příčiny současného stavu.

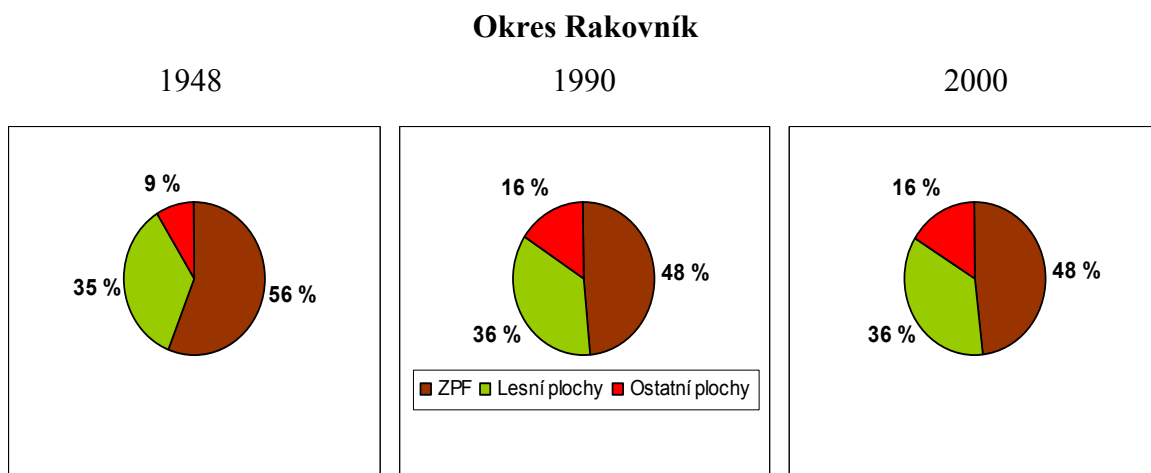
V grafu č. 2 je naznačen vývoj zemědělského půdního fondu (ZPF) a lesních ploch v letech 1948, 1990 a 2000, a to pro obvod obcí s POÚ Křivoklát. Zatímco podíl ZPF se do roku 1990 zmenšil o 5 %, tedy přibližně na čtvrtinu z celku, a v roce 2000 zůstal beze změn, podíl lesních ploch je od konce 2. světové války téměř nezměněn, což je dáno zejména rentabilním hospodařením v křivoklátských lesích. Ke stabilizaci podílu lesů na Křivoklátsku navíc neméně přispělo i vyhlášení CHKO v roce 1978. Odlišná čísla vykazuje hodnocení krajinných změn pro celý okres Rakovník (viz graf č. 3). Ve srovnání s vyšším administrativním celkem má Křivoklátsko mnohem vyšší stupeň zalesnění, celý okres Rakovník naopak disponuje větším podílem ZPF, který zaujímá přibližně polovinu celého území (Databáze LUCC Czechia, 2012).

Graf č. 2: Struktura využití ploch v obvodu POÚ Křivoklát v letech 1948–2000

Zdroj: Databáze LUCC Czechia, 2012. Vlastní zpracování.

Graf č. 3: Struktura využití ploch v okrese Rakovník v letech 1948–2000

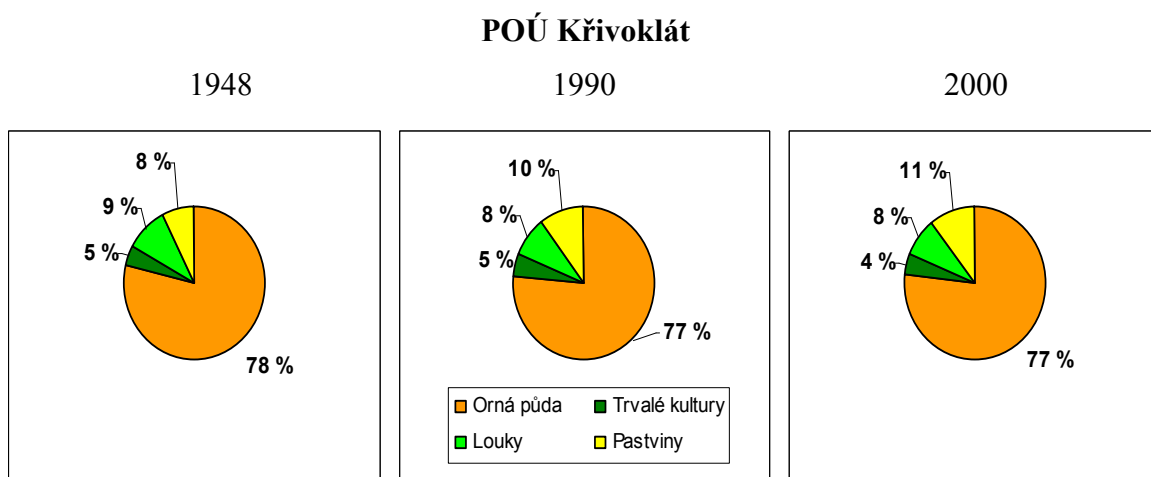

Zdroj: Databáze LUCC Czechia, 2012. Vlastní zpracování.

Co se týče vývoje vnitřní struktury ZPF, je dynamika změn v případě obvodu POÚ Křivoklát i okresu Rakovník velmi nízká. Vývoj jednotlivých složek ZPF je v rámci obvodu POÚ Křivoklát (viz graf č. 4) stabilní, od roku 1948 dosud téměř beze změn. Dominantní složkou je orná půda (77 % v roce 2000). Nepatrné změny lze sledovat v případě vývoje vnitřní struktury ZPF v okrese Rakovník (viz graf č. 5). Jedná se

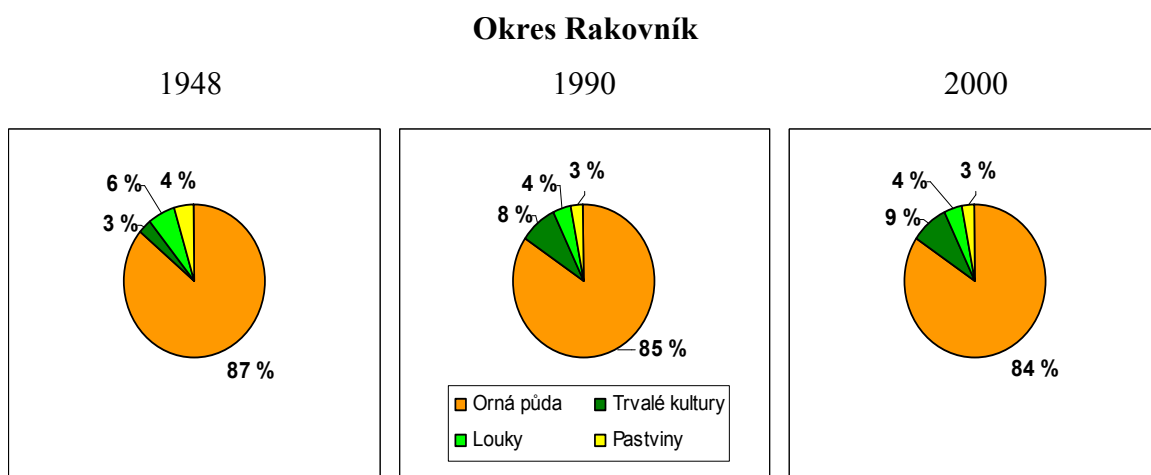
především o nárůst podílu trvalých kultur (chmelnice) na úkor ostatních složek. I v rámci okresu Rakovník je dominující orná půda (84 % v roce 2000).

Graf č. 4: Vnitřní struktura zemědělského půdního fondu v obvodu POÚ Křivoklát v letech 1948–2000

Zdroj: Databáze LUCC Czechia, 2012. Vlastní zpracování.

Graf č. 5: Vnitřní struktura zemědělského půdního fondu v okrese Rakovník v letech 1948–2000

Zdroj: Databáze LUCC Czechia, 2012. Vlastní zpracování.

S výše uvedeným hodnocením krajinných změn do jisté míry souvisí i historický vývoj oblasti. V následující kapitole je regionem Křivoklátsko myšleno širší území, které se více přidržuje historického, nikoli správního členění.

První stopy osídlení byly na Křivoklátsku patrné již v době bronzové, kdy se zde začali usidlovat pravěcí pastevci. Významnou etapou ve vývoji tohoto území byl dále příchod keltských kmenů přibližně v polovině 4. století př. n. l. Dodnes jsou na východním okraji regionu poblíž Stradonic zřejmé stopy jednoho z největších keltských oppid⁵ na území Česka. Význam Křivoklátska poté nabývá zejména v 10. století, kdy dochází k formování českého státu. Právě hustě zalesněnou oblast v okolí Berounky si vybrali Přemyslovci k uskutečňování svých mocenských záměrů. Na začátku 11. století postavili hrádek, dnes známý jako Křivoklát. Ten sloužil jako správní, soudní i společenské středisko kraje (Purš, 1965).

Během husitských válek a třicetileté války bylo stejně jako většina území dnešního Česka poničeno i Křivoklátsko, zanikly některé vsi a osady. Světlejší období přišlo až v polovině 18. století příchodem Fürstenberků. Počátkem 19. století se z Křivoklátska stalo centrum hospodářského rozmachu v českých zemích. Rozvinula se jak průmyslová, tak zemědělská výroba a dopady tohoto období jsou v krajině Křivoklátska patrné dodnes. Mezi nejvýraznější pozůstatky těchto aktivit patří například pálení dřevěného uhlí (tzv. milíře) (Bednařík, 2008).

V průběhu 19. století byly na Křivoklátsku postaveny 3 moderní hutní závody (Nižbor, N. Jáchymov, Roztoky) využívající železnou rudu z Krušné Hory nedaleko N. Jáchymova. Rozsáhlé křivoklátské lesy představovaly téměř neomezený zdroj palivového dřeva. Křivoklátské železářny však byly kvůli ostré konkurenci nuceny v 70. letech 19. století omezit svoji výrobu a na přelomu 19. a 20. století, kdy dolehla na region hospodářská krize, byla výroba ve všech hutích zastavena. Zásadní byla těžba a zpracování dřeva, která byla vyvažována periodickou obnovou lesů. Roku 1817 bylo lesnictví odděleno od honitby a vznikají předpisy, které jsou dodnes základem hospodaření v křivoklátských lesích. Správou lesního hospodářství byl pověřen lesní úřad se sídlem v Křivoklátě (Bednařík, 2008; Purš, 1965).

Mezi další odvětví charakteristická pro Křivoklátsko patřilo pivovarnictví (Křivoklát), hrnčířská výroba (Račice), těžily se spility (Zbečno, Sýkořice), vyrábělo se

⁵ **Oppidum** – opevněné výšinné keltské sídliště s výraznými rysy města.
Zdroj: Sklenář, 1993.

mýdlo (Křivoklát). Na místě železáren v Roztokách fungovala od počátku 20. století textilní fabrika, která byla za 2. světové války obsazena německou firmou Junkers (ta zde vyráběla díly do německých válečných letounů). Po válce byla továrna přestavěna na strojírenský závod a od roku 1969 zde dodnes působí firma Permon, vyrábějící pneumatické nářadí (Bednařík, 2008). Regionem procházela významná koněspřežná dráha na trase z Prahy nejprve pouze do Lán, poté však až do údolí Klíčavy, propojující křivoklátské lesy – představující zdroj dřeva a uhlí – s rychle rostoucím městem. Při zaměřování této trati objevil geolog J. Barrande naleziště trilobitů poblíž Skryjí a Týřovic. Parní železnice byla na Křivoklátsku zavedena v roce 1876, kdy byla postavena dodnes fungující trať Rakovník – Beroun (Blažková a kol., 2005; Bednařík, 2008; Hlavačka, 1995; Krejčířík, 1991). Počátkem 20. století vznikla také myšlenka na vybudování soustavy přehrad na Berounce za účelem jejího splavnění. Toto vodní dílo by zásadním způsobem změnilo charakter celé oblasti. Koncem minulého století však bylo od této stavby upuštěno (Kraml, 2002).

Křivoklátské panství bylo až do roku 1929 majetkem Fürstenberků, poté však bylo postoupeno československému státu. Křivoklátsko nebylo za 2. světové války součástí Sudet tak, jako například severozápadní a západní území okresu Rakovník, tudíž nemuselo čelit následnému odsunu německých obyvatel a poválečnému dosídlování. Obyvatelstvo, čelící kontinuálnímu vývoji bez významných zvrátů, je tedy z velké části původní. Po roce 1945 došlo na Křivoklátsku k postupnému znárodnění průmyslových podniků, po roce 1948 byl navíc úplně zničen systém živností a drobných rodinných podniků, které přispívaly k obživě obyvatel a rozvoji obcí celého regionu. V 50. letech 20. století vznikala jednotná zemědělská družstva (JZD) a státní statky. Průmyslová střediska a zemědělská výroba byla však i nadále hlavním zdrojem obživy místního obyvatelstva až do konce 20. století (Bednařík, 2008).

Výše uvedené události zapříčinily výraznou změnu krajinného rázu zkoumaného území (především rozvoj průmyslu) a do jisté míry souvisí se současnou situací v regionu. Jednak bylo prostřednictvím lesního hospodaření zajištěno posílení vztahu místních obyvatel s přírodou, který je patrný dodnes, ale rovněž byla historickým vývojem oblasti zapříčiněna možnost rozvoje cestovního ruchu. Nezanedbatelný je například vliv existence hradu Křivoklát, který dlouhodobě působí jako „magnet“ pro návštěvníky Křivoklátska a představuje tak jakousi vstupní bránu do regionu a primární objekt zájmu vedoucí k bližšímu poznání Křivoklátska. Dále je v krajině dodnes možné sledovat pozůstatky

protoindustriálních aktivit, které mají potenciál pro vznik např. naučných stezek apod. Krajinový ráz Křivoklátska byl výrazně poznamenán i cestovním ruchem jako takovým. Zejména rozvoj chatařství v 60. a 70. letech 20. století a s ním spojené vodáctví jsou významnými faktory utvářejícími krajinu v povodí Berounky (Pásková, Zelenka, 2010).

V současnosti je celé Křivoklátsko jako přírodní region (včetně zájmového území této práce) vyhlášeno chráněnou krajinnou oblastí. K jejímu vyhlášení došlo v roce 1978, čímž se Křivoklátsko zařadilo mezi 11 chráněných území tohoto typu vyhlášených v 70. letech 20. století a stalo se tak v pořadí 16. CHKO u nás. CHKO Křivoklátsko se rozkládá na západním okraji Středočeského kraje a zasahuje částečně i do severovýchodní části kraje Plzeňského. Současně zasahuje do 6 ORP (Rakovník, Kladno, Beroun, Hořovice, Rokycany a Kralovice) (viz mapa č. 2). Území je součástí geomorfologického celku Poberounská subprovincie a jeho horopisných jednotek Křivoklátská vrchovina a Plaská vrchovina (pouze severní cíp CHKO Křivoklátsko). Při celkové rozloze území, která činí bezmála 628 km², zde lesy pokrývají 62 % plochy, což Křivoklátsko řadí mezi regiony s nejvyšší lesnatostí v Česku. Zdejší lesy jsou tvořeny zejména listnatými a smíšenými druhy. Příroda Křivoklátska je charakteristická dvěma základními fenomény, které reprezentují jedinečnost Křivoklátska. Prvním je řeka Berounka, druhým tzv. pleše (bezlesnaté vrcholy).

Řeka Berounka do oblasti přitéká od západu a u Zvíkoveckého mostu se stává součástí CHKO Křivoklátsko. Toto území pak opouští v jeho východní části v Hýskově u Berouna. Tento tok a jeho kaňonovité údolí měl a stále má velký vliv na vývoj celého území. Spolu se svými přítoky, zachovalými meandry, říčními terasami, údolními nivami nebo skalními výchozy vytváří Berounka jedinečný úkaz, který se díky své pestrosti může pochlubit diverzifikovanou florou a faunou, zahrnující endemické či kriticky ohrožené druhy. Druhým důležitým prvkem charakterizujícím Křivoklátsko je jeho tzv. vrcholový fenomén. Tímto jsou myšleny otevřené bezlesnaté vrcholy zejména na jihozápadě území, označují se termínem pleše. Mezi nejznámější patří NPR Velká Pleš u Týřovic. Dalším významným úkazem jsou teplotní inverze způsobené především hlubokými stržemi ve tvaru písmene „V”, a to zejména na přítocích Berounky. Dna těchto strží jsou velmi chladná a mají podhorské až horské klimatické podmínky. Naopak výše uvedené pleše jsou velice suché a teplé (MŽP, 2011; Čihař, 1998; Bartík, 2009).

Počátek ochrany Křivoklátské přírody a krajiny sahá až do středověku. Svou úlohu ve vývoji zdejšího území totiž sehrála obliba českých panovníků, pobývajících na původně

loveckém zámku Křivoklát, využívat místní lesy k lovení divoké zvěře. Takto, ač nejspíše nevědomky, byla zajištěna nejlepší možná ochrana velkoplošného území již od 12. století. Rovněž zde bylo podporováno lesní hospodaření, kácení a vysazování nových stromů, výroba dřevěného uhlí, kolomazu a dehtu. Některé bizarní skalní útvary nejsou dílem přírody, ale výtvořem lamače, který kámen potřeboval jako surovinu či překážela ve výstavbě nových cest. Celá oblast je tedy kulturním dědictvím a vyhlášení chráněných území je dalším, velmi důležitým, ale zároveň rozporuplným krokem k zachování či zlepšení takového stavu přírody, s jakým přichází do kontaktu další generace (AOPK ČR, 2012).

Dne 1. 3. 1977 bylo Křivoklátsko zařazeno do seznamu biosférických rezervací UNESCO z důvodu zachování kulturní a přírodní krajiny, ve které hraje velmi důležitou roli člověk a jeho působení. 29. 11. 1978 byla zřízena CHKO Křivoklátsko k ochraně jedinečných společenstev vytvořených ve zdejším členitém terénu. Na základě dlouhodobých výzkumů bylo dále vymezeno 24 maloplošně chráněných území o celkové rozloze 12 km², z nichž je 5 zařazeno v kategorii NPR (Chlumská stráž, Kohoutov, Týřov, Velká Pleš, Vůznice). Na území CHKO Křivoklátsko byla také dne 8. 12. 2004 vyhlášena ptačí oblast evropské soustavy Natura 2000 (AOPK ČR, 2012).

Aktuálním tématem probíhajících diskuzí i této práce, je již zmiňovaný návrh na zřízení NP⁶. V roce 1998 dala vláda Správě CHKO Křivoklátsko možnost prověřit jeho nejcennější partie s cílem zjistit, zda přírodní podmínky tohoto území vyhovují podmínkám pro vyhlášení národního parku s odpovídajícím ochranným pásmem (Usnesení vlády ČR č. 415/98). S desetiletou odmlkou se o NP Křivoklátsko začalo hovořit opět až v září 2008. Příčinou bylo vydání návrhu na jeho zřízení. V srpnu 2009 Ministerstvo životního prostředí (MŽP) poprvé zveřejnilo plánované hranice navrhovaného parku (viz mapa č. 4). Rozloha takto navrženého území, jež je rozdělena do dvou navzájem nepropojených částí, činí 102 km². V první polovině roku 2011 vytvořilo MŽP návrh zákona na vznik NP Křivoklátsko a v průběhu roku 2012 by údajně mělo dojít k jeho samotnému vyhlášení. Proces vyhlášení NP Křivoklátsko je po celou dobu spojen s obavami o nedostatek prostředků na jeho financování a dále se střetem vizí jednotlivých aktérů. Do jisté míry

⁶ Souběžně se záměrem vyhlásit NP Křivoklátsko Ministerstvo životního prostředí rovněž usiluje o vyhlášení NP Jeseníky. V tomto případě by však v nejbližší době k jeho realizaci dojít nemělo, v současnosti totiž existují pouze předběžné návrhy vyžadující značnou úpravu (Karban, 2009).

svou roli sehrála i nestabilní politická situace v Česku a časté změny na postu ministra životního prostředí.

Mezitím byl 13. 5. 2010 Ministerstvem zemědělství (MZ) v CHKO Křivoklátsko vyhlášen první lesnický park v Česku – Lesnický park Křivoklátsko (LPK). Tento krok byl učiněn jako reakce na plánované vyhlášení NP s cílem dokázat, že přírodní a kulturní hodnoty určité krajinné oblasti se dají účinně chránit i bez zpřísnování speciálního režimu ochrany přírody (Elznicová, 2011). Jak je uvedeno v kapitole 2, cílem LP je zachování 3 pilířů (environmentální, sociální a ekonomický). Environmentální pilíř v rámci LP Křivoklátsko do jisté míry spravuje již stávající CHKO, sociální pilíř má být udržen zachováním pracovních příležitostí v lesích a povolením aktivit na území LPK (rekreace, rybaření, vodácké využití řeky Berounky atd.). Ekonomické aspekty LP se od NP liší především tím, že lesnický park a jeho činnost je financována výhradně z lesnického hospodaření a nevyžádá si náklady ze státního rozpočtu, zachována by měla být produkce dřeva (Lesy ČR, 2011).

3.3 Vnitřní diferenciací vybraných aspektů rozvojového potenciálu

Vnitřní diferenciací obvodu POÚ Křivoklátsko je determinována soutokem řeky Berounky a Rakovnického potoka. Téměř veškerá jeho sídla se rozkládají podél břehů obou těchto toků. Berounka v této oblasti značně meandruje a dotváří tak zdejší malebnou krajinu, avšak tvarem svého toku rovněž představuje jistou bariéru. Za jádrovou oblast se dá označit soutok obou toků, při němž leží jak rozlohou, tak populačně největší obec POÚ – Roztoky a dále obec Křivoklát s památkou nadregionálního významu, stejnojmenným hradem. V této oblasti tedy dochází k největší fluktuaci turistů, je zde soustředěno nejvíce služeb a v Roztokách se také nachází jeden z největších zaměstnavatelů celého regionu, průmyslový závod PERMON, s.r.o. (výroba pneumatického nářadí).

Druhou mikroregionálně významnou oblastí je dále po proudu ležící Zbečno spolu se Sýkořicí a převážně rekreačně využívanými Račicemi. Severně od Zbečna se nachází vodní nádrž Klíčava na stejnojmenném potoce. Toto vodní dílo funguje jako zásobárna pitné vody pro Kladno a okolí.

Zvláštní polohu zaujímají Pustověty, ležící na Rakovnickém potoce. Tato obec je sice od jádrové oblasti relativně vzdálena, avšak díky železniční trati je dobře dostupná jak z Roztok, tak z Rakovníka. Podobně je na tom obec Městečko, která však leží v blízkosti Křivoklátu a dá se tak považovat za určité pokračování první jádrové oblasti. Obce Nezabudice a Velká Buková se rozkládají vysoko nad úrovní řeky Berounky a tvoří tak jakési solitéry, hůře dostupné především vertikálně.

Jako periferní z hlediska polohy se na této řádovostní úrovni dají označit obce Branov, který se potýká s nejkomplicovanější dostupností a Karlova Ves, ležící v přírodně nejceněnější oblasti Křivoklátska. Jak již bylo uvedeno Karlova Ves je jedinou obcí ležící celým svým katastrem na území plánovaného NP.

Z hlediska přírodního potenciálu je celý obvod POÚ Křivoklát relativně homogenní, ať už jde o obce v jeho středu, obce ležící podél břehů řeky Berounky či obce rozkládající se v zalesněných částech nebo na kopcích nad řekou Berounkou. Největším socio-ekonomickým potenciálem však disponuje zcela bezpochyby centrální část zkoumaného území, tedy zejména obce Křivoklát a Roztoky. Je to dáno především dostatkem základních služeb a služeb cestovního ruchu v těchto obcích, existencí bodu zájmu nadregionálního významu – hradu Křivoklát, ale také celkovým věhlasem této oblasti. V poslední době se čím dál více obcí v rámci POÚ Křivoklát snaží o vytvoření vlastních bodů zájmu. Jde např. o výstavbu rozhledny ve Velké Bukové nebo zvýšení propagace prostřednictvím odkazu Oty Pavla (muzeum Oty Pavla v Branově, hostinec U Rozvědčíka v Nezabudicích). V budoucnu je plánována výstavba Domu přírody v Roztokách, tedy jakéhosi většího infocentra. Ten bude mít za úkol zajistit disperzi cestovního ruchu v celé oblasti (Kressl, 2004).

Celý region vytváří shluk několika sídel na relativně malé rozloze a je jakýmsi ostrovem uprostřed rozsáhlých křivoklátských lesů. Z hlediska silniční dopravy je nejdůležitějším prvkem na území mikroregionu most přes Berouнку v Roztokách, který je spolu s daleko méně významným mostem ve Zbečně jediným v celé oblasti.

4 Socio-ekonomický potenciál rozvoje

Jedním z hlavních cílů práce je analyzovat modelové území za účelem jeho bližšího poznání a posoudit možné dopady vyhlášení NP na obce a obyvatele zkoumaného území. Následující kapitoly jsou tedy věnovány jednotlivým segmentům socio-ekonomického potenciálu rozvoje (obyvatelstvo, hospodářství, doprava a další), jejichž analýza poukazuje na silné a slabé stránky regionu a soustředí se na jejich následný vztah k územní ochraně. Při zpracovávání některých analýz bylo nutné použít dnes již relativně zastaralá data ze sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 z důvodu nedostupnosti dat aktuálnějších. Data ze sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 by měla být přístupná ve třetím čtvrtletí roku 2012. I tak se však z databáze z roku 2001 dá vysledovat současný stav a jsou pro tuto práci přínosná. Většina analýz navíc čerpá ze statistických ročenek ČSÚ, především z let 2009 a 2010.

4.1 Sociální potenciál rozvoje

4.1.1 Obyvatelstvo

Jeden z nejdůležitějších aspektů při procesu poznávání regionu jsou jeho obyvatelé a jejich demografická struktura. K 1. 1. 2011 žilo podle ČSÚ na území obvodu POÚ Křivoklát o rozloze 144,5 km² 4 151 obyvatel (z toho 50,7 % mužů), což představuje 7,5 % počtu obyvatel okresu Rakovník. Průměrný věk obyvatel obvodu POÚ Křivoklát je 43,8 let. Tento údaj je srovnatelný s vyššími administrativními celky (ORP Rakovník – 40,9 let, Středočeský kraj – 40,1 let). Program rozvoje Středočeského kraje z roku 2006 však upozorňuje na alarmující vysoký index stáří mikroregionu Křivoklát v rámci kraje (154,3 v roce 2001). Nejvíce obyvatel žije v jádru tohoto mikroregionu definovaným v kapitole 3.3, tedy v Roztokách (1 113 obyv.) a Křivoklátu (692). Spolu s Městečkem (438) čítá tato oblast celkem 2 243 obyvatel, což představuje více než polovinu (54 %) z celku. V Sýkořici a ve Zbečně žije dohromady 953 obyvatel. Ostatní obce nepřesahují

250 obyvatel a mají spíše rekreační charakter. Z hlediska národnostního složení je region homogenní. Jedinou minoritou, která přesahuje 0,5 % jsou Slováci (0,77 %) (ČSÚ, 2011).

Z výše uvedených hodnot lze určit hustotu zalidnění, která činí 28,7 obyvatel na km². Ze srovnání s vyššími správními celky vyplývá, že je hustota zalidnění nižší než celkový průměr okresu Rakovník. Z ostatních obvodů POÚ v rámci okresu Rakovník je v tomto ohledu srovnatelný pouze obvod POÚ Jesenice (27,4). Relativně nízká hustota zalidnění je zapříčiněna především rozsáhlými křivoklátskými lesy. Srovnání hustoty zalidnění s vyššími správními celky je uvedeno v tabulce č. 2 (ČSÚ, 2011). Z tabulky lze odvodit, že jak v rámci obvodu POÚ Křivoklát, tak v obvodu ORP Rakovník nedošlo v posledních 20 letech k výrazným populačním změnám. Jak počet obyvatel, tak hustota zalidnění na Křivoklátsku odpovídá typově podobným celkům v Česku.

Tabulka č. 2: Hustota zalidnění obvodu POÚ Křivoklát, vyšších správních celků a ostatních obvodů POÚ v obvodu ORP Rakovník v letech 1991, 2001 a 2010 (počet obyv./km²)

Správní celek	1991	2001	2010
Česko	131,4	130,2	133,2
Středočeský kraj	101,3	102,0	113,3
Okres Rakovník	61,5	58,6	62,1
POÚ Jesenice	26,4	24,6	27,4
POÚ Křivoklát	29,0	27,0	28,7
POÚ Nové Strašecí	69,8	70,2	74,3
POÚ Rakovník	79,1	74,3	78,1

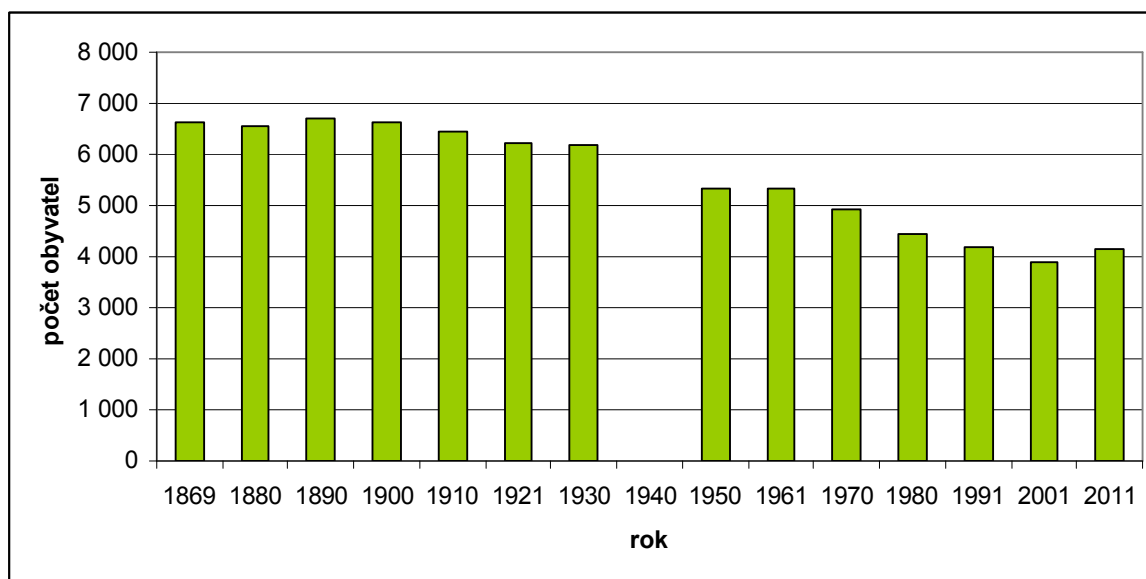
Zdroj: ČSÚ 2010, vlastní zpracování.

Pro potřeby analýzy vývoje počtu obyvatel byla z databázi ČSÚ vybrána data od roku 1869 až po současnost (viz graf č. 6). Ve 2. polovině 19. století se celkově zlepšila zdravotní péče i hygienické podmínky, což vedlo k nárůstu obyvatel na venkově. Počet obyvatel byl od roku 1869 až do vypuknutí 2. světové války relativně stabilní. Hodnoty se v tomto období pohybovaly okolo 6 500 obyvatel s vrcholem v roce 1890 (6 694 obyv.).

V roce 1940 se sčítání lidu z důvodu přetrvávající 2. světové války neuskutečnilo a po jejím skončení počet obyvatel v regionu, stejně jako na většině území dnešního Česka, klesá. Od 60. let 20. století jsou na vývoji počtu obyvatel patrné změny v politickém systému a z něho vyplývající rostoucí vliv industrializace v Československu. Proces urbanizace je jedním ze základních faktorů v dalším vývoji počtu obyvatel a týká se venkovského prostoru všeobecně. S tímto trendem je spojeno stěhování obyvatel z venkova do měst za prací. Po roce 1989 tento trend oslabuje, avšak odliv obyvatel do měst přetrvává v různých formách a v různém rozsahu až do prvního desetiletí 21. století, kdy je opět zaznamenán nárůst počtu obyvatel. Toto může být dáno mimo jiné také přílivem tzv. amenitních migrantů⁷ či jinými faktory (např. přihlašování zahraničních dělníků k trvalému pobytu). V případě obvodu POÚ Křivoklát nepředstavuje žádná obec významné regionální centrum. Za jádrové oblasti Křivoklátska lze označit sousedící obce Roztoky a Křivoklát a dále také Zbečno. K pohybu obyvatel uvnitř regionu však dochází pouze výjimečně. Častější cílovou migrační destinací představuje Rakovník, dále pak krajské metropole (především Praha a Plzeň). Do budoucna lze očekávat spíše stagnaci počtu obyvatel na Křivoklátsku. Případný pokles způsobený migrací do větších měst, a to zejména do Prahy, by mělo vyrovnávat stále častější přihlašování chatařů a chalupářů k trvalému pobytu na území POÚ Křivoklát. Většina těchto rekreantů však přichází do této oblasti s cílem prožít ničím nerušené stáří, což může spolu se stárnutím rezidentů vést k vyliďňování obcí regionu a přeměně některých menších sídel na ryze rekreační osady. Již dnes je patrný tento jev v některých menších obcích, jedná se například o Branov či Nezabudice (ČSÚ, 2011).

⁷ **Amenitní migrace** – migrace do starých jader měst nebo ryze venkovského prostoru z důvodu touhy po přírodním a socio-kulturním prostředí cílové oblasti.
Zdroj: Bartoš, Kušová, Těšitel, 2005.

Graf č. 6: Vývoj počtu obyvatel obvodu POÚ Křivoklát v letech 1869–2011

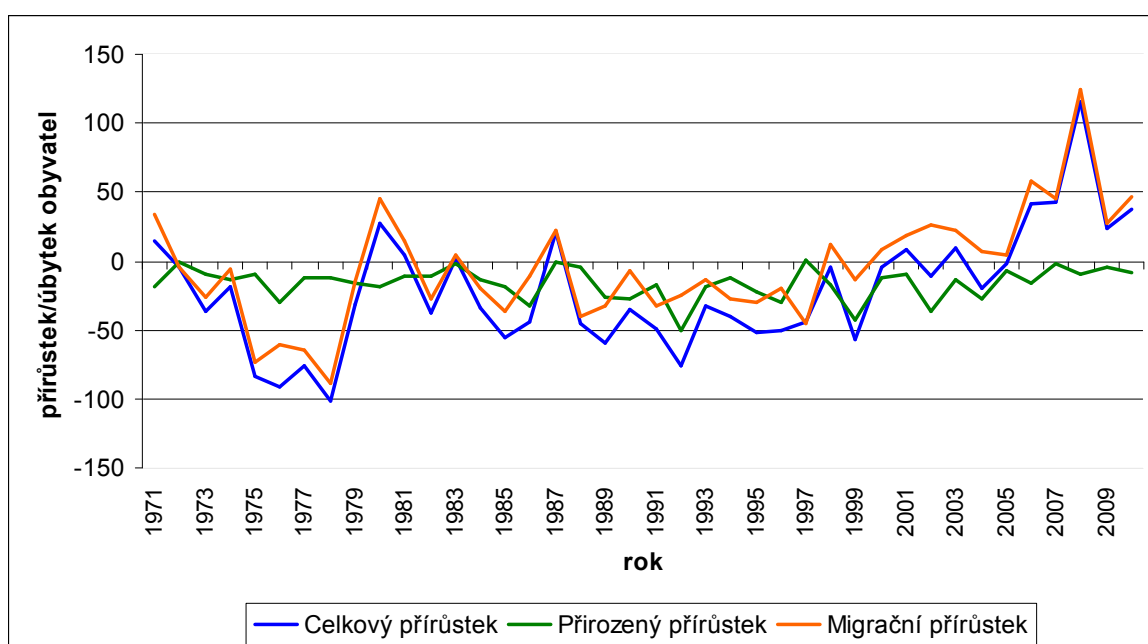

Zdroj: ČSÚ 2011, vlastní zpracování.

Z hlediska budoucího vývoje řešeného regionu je vhodné zaměřit se také na vývoj pohybu jeho obyvatel. Z databázi ČSÚ byla vzhledem k dostupnosti použita data mapující tento jev v období 1971–2010. Z grafu č. 7 je patrné, že přirozený přírůstek v tomto regionu ve sledovaném období byl buď záporný nebo nulový. Pouze v roce 1997 byla tato hodnota kladná, ovšem z demografického hlediska téměř zanedbatelná. Může se jednat o trend stěhování mladých obyvatel do velkých měst a jejich zázemí, kde potom na úkor těchto oblastí vzniká přirozený přírůstek kladný. Přirozený přírůstek je však v obvodu POÚ Křivoklát v posledním desetiletí vyvažován migračním přírůstkem. V tomto případě se jedná o již zmíněné amenitní migranty – zejména z velkých měst –, kteří preferují kvalitní přírodní prostředí a větší vzdálenost těchto center pro ně v dnešní době nepředstavuje tak významnou bariéru (viz kapitola 4.2.2). Příliv tohoto městského obyvatelstva na venkov však může mít rovněž negativní dopad. Tradiční kulturní zvyklosti a sociální schéma venkova může být narušováno netradičními zvyklostmi a postoji do té doby ryze městského obyvatelstva. Integrace těchto skupin obyvatelstva pak v takovém případě může být velmi obtížná. Za ideálních podmínek by integrace amenitních migrantů (totéž však platí i pro víkendové rekreatanty) měla probíhat pozvolna a tyto skupiny by neměly být příliš početné a koncentrované na jednom místě, jelikož v takových případech může docházet ke vzniku nežádoucích, sociálně nefunkčních „buněk” městského

obyvatelstva na venkově. Nezanedbatelný je zvýšený migrační přírůstek v roce 2008, který způsobilo přihlášení zahraničních dělníků k trvalému pobytu v obci Roztoky V tomto případě se jedná přibližně o 80 osob. Celkový přírůstek lze ve zkoumaném období označit za rozkolísaný. Toto je zapříčiněno zejména výše zmíněnou fluktuací migračního přírůstku, zatímco přirozený přírůstek má na podobu křivky celkového přírůstku pouze nepatrný vliv.

Graf č. 7: Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku v obvodu POÚ Křivoklát v letech 1971–2010

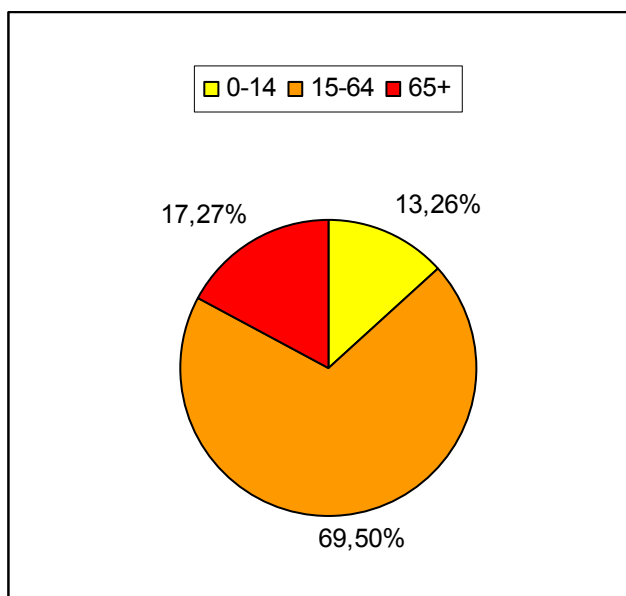

Zdroj: ČSÚ 2011, vlastní zpracování.

Při sčítání lidu v roce 2001 byla použita klasifikace věkových kategorií 0–14, 15–59 a 60+. Pro komparaci s nejaktuálnějšími dostupnými daty (31. 12. 2010) byl tedy nejprve nutný přepočítání na novější klasifikaci 0–14, 15–64, 65+. Věkovou strukturu obyvatelstva obvodu POÚ Křivoklátsko ke 31. 12. 2010 zobrazuje graf č. 8. Předproduktivní složka populace zaujímá 13,3 % a poproduktivní 17,3 %, což jsou čísla odpovídající také vyšším administrativním celkům i celému Česku. V roce 2001 zaujímala předproduktivní složka populace téměř o jedno procento více než na sklonku roku 2010 (14,1 %) a naopak o jedno procento nižší oproti roku 2010 byla složka poproduktivní (16,6 %). Skupina produktivních obyvatel se za sledovanou dobu téměř nezměnila a byla

stabilní (69,3 % v roce 2001, resp. 69,5 % v roce 2010). Obvod POÚ Křivoklát jako mnoho jiných regionů napříč celým Českem čelí vážnému problému stárnutí obyvatelstva. Tento jev je způsoben skutečností, že početně nejsilnější ročníky převážně z období tzv. baby boomu v 70. letech 20. století se postupně přesunou do poproduktivní věkové skupiny. Dále se díky zkvalitnění lékařské péče a pokročilejším možnostem medicíny snižuje úmrtnost ve vysokém věku a zároveň klesá porodnost. Proces demografického stárnutí bude zrychleným tempem pokračovat i v následujících desetiletích a představuje daleko větší problém než je samotný očekávaný pokles počtu obyvatel v Česku (Kretschmerová, Šimek, 2001). Do budoucna se dá na území celého Křivoklátska očekávat také sekundární zvětšení poproduktivní skupiny zapříčiněné přihlašování chatařů a chalupářů k trvalému pobytu. Tito především starší lidé hledající klidné prostředí již nemají takové požadavky, které mladším ročníkům splňuje ve většině případů pouze město.

Graf č. 8: Věková struktura obyvatelstva obvodu POÚ Křivoklát (2010)

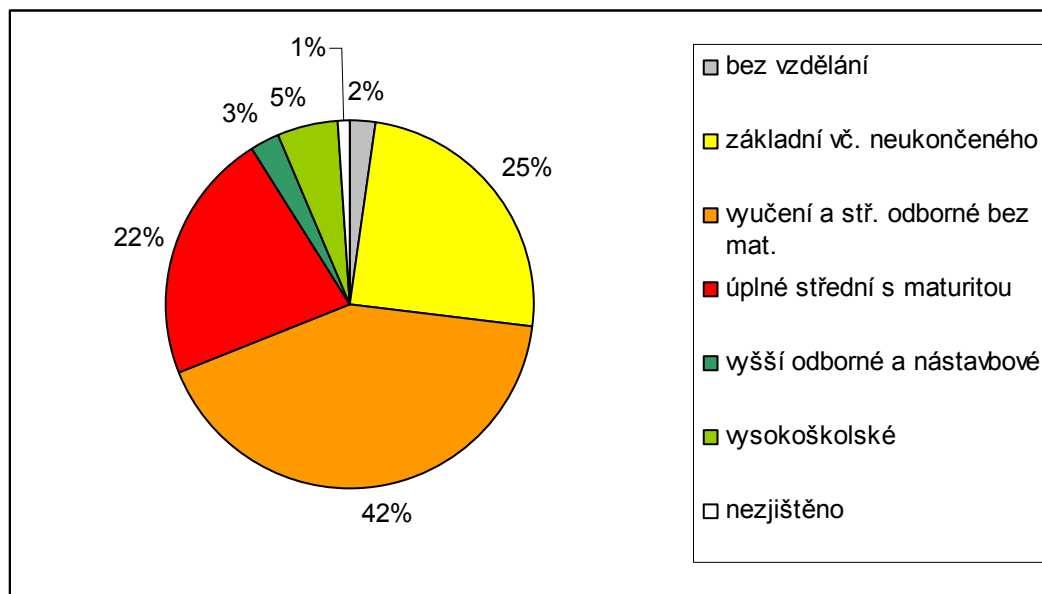
Zdroj: ČSÚ 2011, vlastní zpracování.

Předpokladem pro zvýšení potenciálu rozvoje regionu je mimo jiné právě vzdělanostní struktura obyvatel. Čím je vyšší dosažené vzdělání obyvatel, tím vyšší je možnost hospodářského rozvoje a rozvoje podnikatelských aktivit (Dokoupil, Matušková a kol., 2005).

Podíl jednotlivých typů vzdělání obyvatel POÚ dokládá graf č. 9. Majoritní skupinou je obyvatelstvo vyučené a se středním odborným vzděláním bez maturity (42 %). Vyšší správní celky vykazují velmi podobná čísla (okres Rakovník – 42,2 %, Středočeský kraj – 41,8 %). Skutečnost, že je tato skupina nejpočetnější má kořeny v nedávné minulosti. Ve druhé polovině 20. století nabízela většina venkovských regionů pracovní uplatnění vyučeným v tradičním zemědělství. Po transformaci české ekonomiky, kdy zemědělství ustoupilo do pozadí, hledá tato skupina uplatnění v jiných sektorech a často je také nízkou nabídkou pracovních příležitostí v oboru nepřímo přinucena k rekvalifikaci. Jde tedy především o starší obyvatele. Na druhém místě je podíl obyvatel se základním a neukončeným vzděláním (25 %). Opět jde spíše o starší občany a podobný důvod. Okres Rakovník vykazuje hodnotu o téměř 8 % vyšší, Středočeský kraj dokonce o 10 %. Středoškolsky vzdělaných obyvatel s maturitou je 22 %, procento vysokoškolsky vzdělaných je 5 %, což nejsou příliš optimistická čísla, avšak kopírují situaci v celém okrese Rakovník (ČSÚ, 2001). Obyvatelé s vysokoškolským vzděláním nenacházejí v regionu přílišné uplatnění. Výjimku tvoří pozice ve funkcích ve státním sektoru (např. řídicí orgány jednotlivých obcí apod.) nebo manažerské funkce v místních podnicích. Převážně je však tato skupina obyvatel motivována vyšším platovým ohodnocením a odchází za prací do větších měst.

Tato relativně nepříznivá vzdělanostní struktura obyvatel zkoumaného území může představovat pomyslnou brzdu budoucího rozvoje odvětví, které vyžaduje vyšší kvalifikaci pracovních sil. Může se také negativně projevit ve sféře regionálně politických rozhodování, avšak v tomto případě rozhodují spíše schopnosti a zkušenosti jednotlivců, jejichž přítomnost nelze pomocí analýzy vzdělanosti doložit.

Graf č. 9: Vzdelanostní struktura obyvatelstva obvodu POÚ Křivoklát (2001)

Zdroj: ČSÚ 2011, vlastní zpracování.

Napříč celým územím obvodu POÚ Křivoklát se při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 nacházelo 1 592 domů, z toho 49 bytových. Více než jedna třetina domů (533) je zaznamenána jako neobydlená. Lze se tedy domnívat, že tyto objekty slouží především k rekreaci. Z hlediska stáří domů je nejvíce zastoupena výstavba v letech 1946–1980. V tomto období bylo postaveno 34,3 % všech současných domů. Zastoupení ostatních tří skupin je téměř rovnoměrně rozložené. Do roku 1919 bylo postaveno 24,2 %, v letech 1920–1945 dále 21,6 % a konečně v posledním sledovaném období (1981–2001) 19,9 %. Toto rozložení je do jisté míry dáno nesterpně zvolenými časovými intervaly. Při odhlédnutí od tohoto faktu je výstavba domů v obvodu POÚ Křivoklát rozložena relativně rovnoměrně (ČSÚ, 2001). Vyhlášení CHKO do jisté míry ovlivnilo rozvoj druhého bydlení na Křivoklátsku, zvýšil se prodej chat i chalup. Dá se očekávat, že v případě vyhlášení NP Křivoklátsko může přísnější režim ochrany zapříčinit snížení míry výstavby, a to především z hlediska zvýšení cen stavebních parcel, vzniku komplikací kvůli mimořádným nařízením a vyhláškám a z nich plynoucí nutnosti vyřizování specifické dokumentace. Na území 1. ochranné zóny je dokonce vznik nových parcel a výstavba zakázána úplně, což se v případě zájmového území týká pouze obce Karlova Ves.

4.1.2 Trh práce

Jedna z nejdůležitějších oblastí z hlediska rozvojového potenciálu je trh práce na území regionu a v jeho zázemí. V případě nedostatku pracovních příležitostí je neméně důležitá dosažitelnost polyfunkčních center, která tento problém často řeší. Pokud region nenabízí pracovní příležitosti a jeho časová či polohová dostupnost je náročná, existuje hrozba stěhování (nejen) mladých obyvatel do měst, což vede k postupnému vylidňování oblasti. Tento jev je pochopitelně nežádoucí. Následující kapitola analyzuje trh práce a problematiku nezaměstnanosti a dojížděky za prací.

V roce 2001 bylo na území obvodu POÚ Křivoklát evidováno celkem 1 911 ekonomicky aktivních obyvatel (dále EAO), což představuje necelou polovinu (49 %) z celkového počtu obyvatel. V komparaci s údaji za Středočeský kraj je toto číslo o 3 % nižší. Nezaměstnaných bylo z EAO ve stejném roce 139 (7,3 %). Toto číslo je relativně vysoké (Středočeský kraj vykazuje 4,25 %), avšak díky událostem a vývoji v posledních 10 letech již ztrácí relevanci. Průkaznější je tedy jednoznačně vývoj míry nezaměstnanosti, blíže popsany v následující kapitole, který již obsahuje aktuálnější data. Míra ekonomické aktivity mikroregionu (podíl pracovní síly, tj. zaměstnaných a nezaměstnaných, na počtu všech osob starších 15 let) dosahovala v roce 2001 hodnoty 52,6 %. Středočeský kraj vykazuje údaj 59,7 % (ČSÚ, 2001).

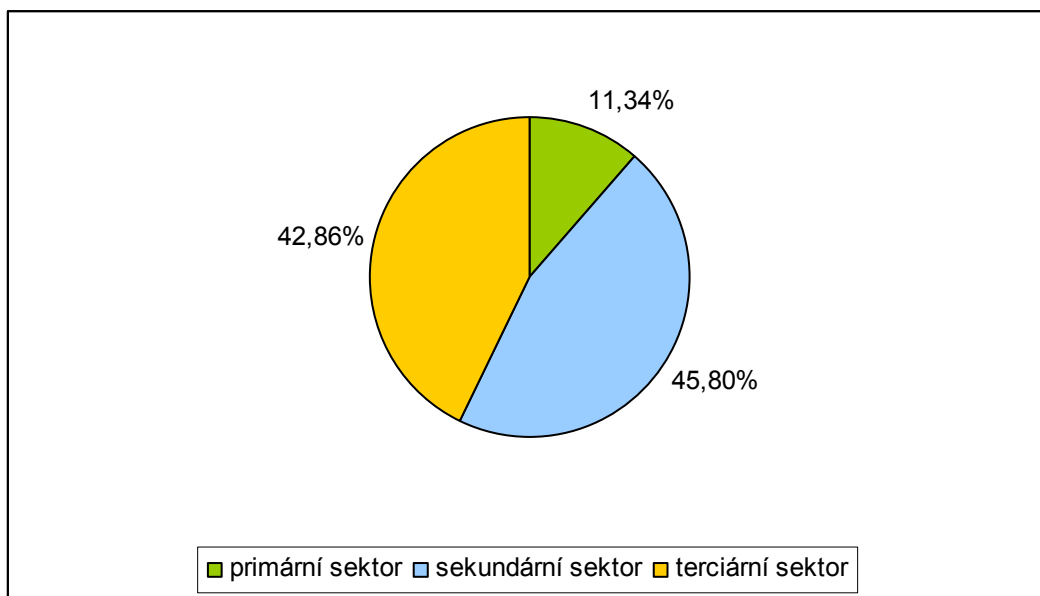
Sektorová struktura zaměstnanosti je naznačena v grafu č. 10. Největší zastoupení zde má sekundární sféra (45,8 %), což je ve srovnání se Středočeským krajem o 5,5 % více. Značná část EAO dojíždí za prací do průmyslově zaměřeného Rakovníka, kde sídlí velcí zaměstnavatelé, například Procter & Gamble Rakona, s.r.o. nebo VALEO Autoklimatizace k.s. Mezi další velké průmyslové zaměstnavatele patří i podniky PERMON, s.r.o. a KÁMEN Zbraslav, spol. s.r.o. nacházející se přímo na území zkoumaného regionu (Roztoky resp. Kamenolom v Sýkořici) (ČSÚ, 2001).

Velmi podobný poměr zaujímá i terciární sféra (42,9 %). Ve zkoumaném regionu zatím nedošlo k trendu, který je v současnosti v Česku patrný, tedy kdy je nejvíce zaměstnaných v terciárním sektoru. Avšak vzhledem k současným problémům některých průmyslových závodů způsobených především depresí průmyslu v celém Česku, se dá tento trend očekávat i v tomto regionu a potažmo na celém Rakovnicku. Data z roku 2001 jsou v tomto případě zastaralá. Aktuální data pro jednotlivé obce POÚ ovšem budou známa

až po zveřejnění výsledků sčítání lidu, domů a bytů 2011. Je tedy velmi pravděpodobné, že podíl terciární sféry napříč sektory národního hospodářství již bude v současné době největší (ČSÚ, 2001).

Nejnižší zastoupení má sektor primární. Zde pracuje 11,3 %, což je ve srovnání s údaji za kraj o 6 % více, avšak pro venkovské oblasti je toto číslo běžné (ČSÚ, 2001). V minulosti byl tento údaj mnohem vyšší vzhledem k existenci jednotných zemědělských družstev (JZD), která se postupně přeměnila na menší soukromé podniky nebo v důsledku neefektivního hospodaření zanikla. Křivoklátsko nemá zdaleka takový zemědělský charakter jako například sousední mikroregion Balkán, kde zaměstnanost v primárním sektoru dosahuje 18,7 %. Z tohoto je v případě Křivoklátska patrný zejména vliv cestovního ruchu, který na sebe váže pracovní příležitosti v terciéru. Dá se předpokládat, že v případě vyhlášení národního parku by došlo k ještě většímu posílení terciéru vlivem růstu pracovních příležitostí a rozvoji služeb vázaných přímo i nepřímo na cestovní ruch. Sekundární sféra je u obou porovnávaných celků téměř shodná, což je dáno snadnou dopravní dostupností většiny průmyslových podniků pro oba tyto regiony (Vácha, 2009).

Graf č. 10: Sektorová struktura zaměstnanosti v obvodu POÚ Křivoklát (2001)

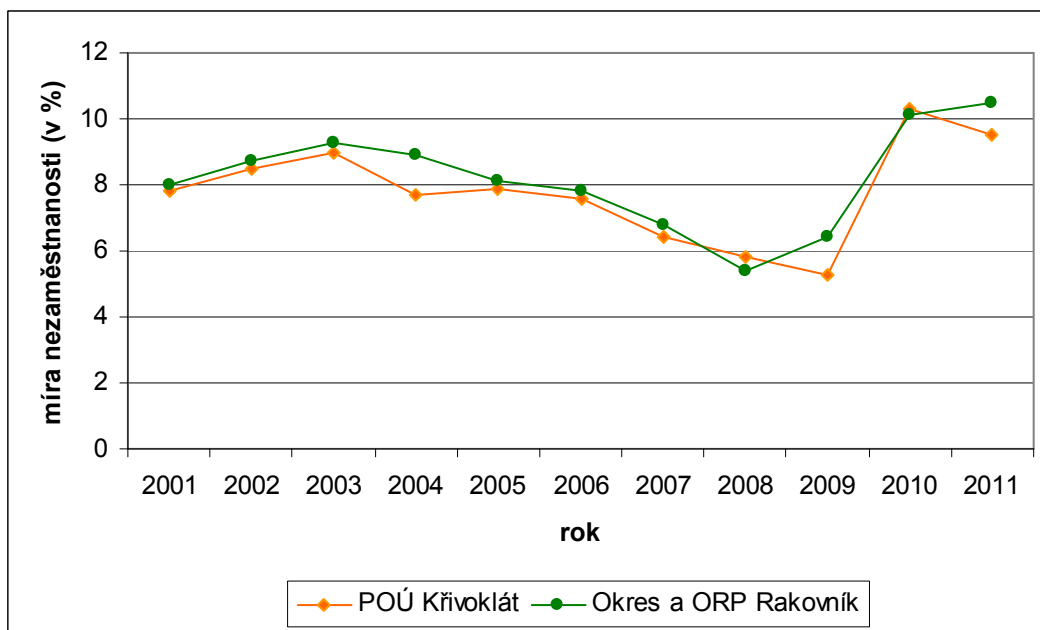
Zdroj: ČSÚ 2001, vlastní zpracování.

4.1.3 Míra nezaměstnanosti a její vývoj

Zhodnocení míry nezaměstnanosti je provedeno na základě databáze Úřadu práce České republiky. Z grafu č. 11 je patrné, že data za obvod POÚ Křivoklát kopírují trend celého okresu Rakovník (resp. ORP Rakovník). Území okresu Rakovník a ORP Rakovník je totožné, k nežádoucímu zkreslení skutečnosti při této administrativní změně tedy nedochází. Od roku 2003 míra nezaměstnanosti v obvodu POÚ Křivoklát klesala až k hodnotě 5,4 % v roce 2008. Poté je zřejmý vliv již zmiňované hospodářské recese, která zasáhla především největší podniky na území okresu Rakovník. Tyto průmyslové podniky (zejména VALEO či PERMON) fungují jako subdodavatelé větších a známějších firem, které byly nuceny kvůli nedostatečnému odbytu snížit výrobu a nezádávaly obvyklý objem zakázek těmto subdodavatelským podnikům. Ty byly následně z důvodu zachování své existence postaveny před nucený proces hromadného propouštění zaměstnanců. Toto propouštění se logicky týkalo především zaměstnanců působících přímo ve výrobě, tedy zejména obyvatel figurujících dle grafu č. 4 (viz kapitola 4.1.1) především ve skupině vyučených či se základním vzděláním. V případě obvodu POÚ Křivoklát jde o nadpoloviční většinu obyvatel, z nichž si značná část byla náhle nucena hledat zaměstnání jinde, což představovalo pro průmyslově zaměřený region veliký problém. Nezaměstnanost především vlivem tohoto faktoru strmě vzrostla až na současných 10,5 % a její další růst se dá i nadále očekávat, dokud se tato nepříznivá situace nestabilizuje (Úřad práce, 2012).

Mezi jednotlivými obcemi obvodu POÚ Křivoklát jsou relativně velké rozdíly v míře nezaměstnanosti. Zatímco například v Karlově Vsi byla v letech 2001–2011 průměrná míra nezaměstnanosti 2,9 %, na druhém konci pomyslného spektra se nacházely Nezabudice s hodnotou 18,6 % za stejné období. V lednu 2011 čelila obec Nezabudice míře nezaměstnanosti 30,4 %. V tomto případě hraje určitou roli průměrný věk obyvatel této obce, který dosahuje 53 let. Avšak vzhledem k populační velikosti jednotlivých obcí nejsou tato čísla v rámci celého obvodu POÚ natolik relevantní.

Graf č. 11: Míra nezaměstnanosti na území obvodu POÚ Křivoklát a okresu a ORP Rakovník v letech 2001–2011 (v %)

Zdroj: ÚP, vlastní zpracování.

Problematika nezaměstnanosti je do určité míry závislá na dojížděcí. Někteří obyvatelé považují dojížděku za práci za problém a raději hledají uplatnění co nejbližší svým domovům i za cenu nižšího platového ohodnocení. Často však bohužel nenachází v rámci svého regionu takové uplatnění vůbec a namísto hledání práce v regionech sousedních, a to zejména v jejich jádrech, zůstávají dále nezaměstnanými. Mnoho obyvatel se rovněž nedokázalo ztotožnit s faktem, že na Křivoklátsku a ve venkovských oblastech všeobecně upadá význam zemědělství a pokouší se (mnohdy neúspěšně) uplatnit v jiných odvětvích.

K 1. 1. 2011 bylo na území obvodu POÚ Křivoklát k dispozici 13 volných pracovních míst (dále VPM), v rámci celého ORP Rakovník to pak bylo 87. V horizontu posledního desetiletí byl nejvyšší počet VPM (68) v roce 2008. Šlo o pracovní místa z drtivé většiny vygenerovaná průmyslovým podnikem Permon v Roztokách. V následujících letech klesla vlivem již několikrát zmíněného faktoru – hospodářské recese – nabídka VPM v obvodu POÚ Křivoklát pod 10, v rámci ORP Rakovník se jednalo o pád z 839 VPM v roce 2008 na současných 87. Zatímco v roce 2008 připadala v rámci ORP Rakovník na 1 VPM přijatelná hodnota 1,7 nezaměstnaných a v obvodu POÚ na 1 VPM

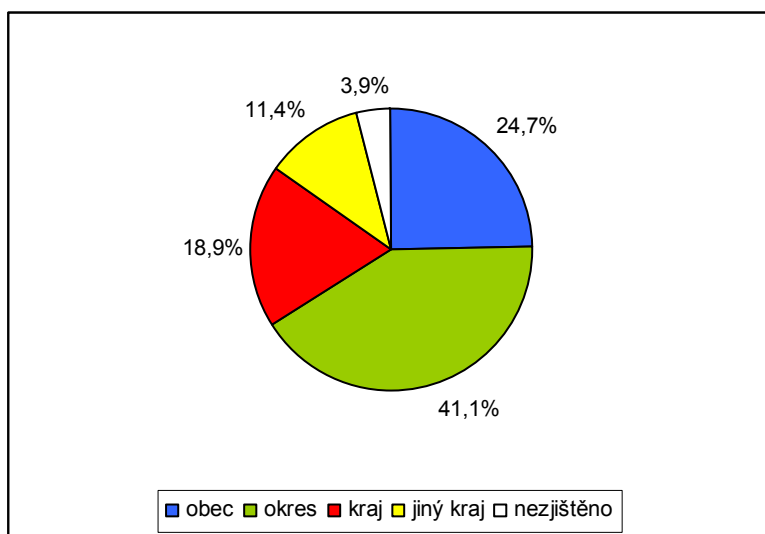
1,6 nezaměstnaných, v roce 2011 byl tento poměr o mnoho více znepokojivý. Na 1 VPM k 1. 1. 2011 připadlo 31,8 nezaměstnaných v rámci ORP Rakovník a 13,9 nezaměstnaných na 1 VPM v obvodu POÚ Křivoklát. Tato neuspokojivá čísla tedy logicky zvyšovala význam dojížděky za prací a měla vliv na celkovou náladu v regionu. Navíc je patrné, že ačkoli byla míra nezaměstnanosti ve zkoumaném regionu vysoká, jeho obyvatelé jen stěží hledali pracovní uplatnění v nadřazeném správním celku, který čelil míře nezaměstnanosti ještě vyšší (Úřad práce, 2012).

Data ze sčítání z roku 2001 jsou pro porovnání se současnými, výše uvedenými hodnotami z důvodu neaktuálnosti hůře porovnatelná. I tak je však v tomto ohledu tato databáze stále nejaktuálnějším dostupným zdrojem. Z grafu č. 12 je zřejmé, že největší část vyjíždějících za prací je v rámci okresu Rakovník (41,1 %). Relativně vysoký podíl vyjíždějících v rámci obce (24,7 %) je zapříčiněn především existencí průmyslového podniku Permon v Roztokách. Dá se předpokládat, že dnes se značná část vyjíždějících za prací v rámci obce v roce 2001 přesunula z důvodu nedostatku pracovních příležitostí do skupiny vyjíždějících v rámci okresu či kraje. Dále se ale také významná část vyjíždějících v rámci okresu ze stejného důvodu na vyšší řádovostní úrovni přesunula do dalších dvou skupin. Za první se jedná o vyjíždějící v rámci kraje (v roce 2001 18,9 %), dnes především do Kladna, Berouna a všeobecně do západního zázemí Prahy a za druhé jde o vyjížděku do jiného kraje (11,4 %), tedy zejména přímo do Prahy, méně do kraje Plzeňského. Dojížděka do stejného či jiného kraje je velmi závislá na dopravní a časové dostupnosti, diskutované v kapitole 4.2.2.

Lze očekávat, že vyhlášení národního parku bude mít vliv na zaměstnanost v regionu. Vyhlášení chráněných oblastí často generuje nová pracovní místa (Colhoun, 2008; Beaumont a kol., 2008; Cline, Aydin, 2008). Důležité je však rozlišovat, zda jsou tato místa vhodná pro obyvatele dotčeného regionu, především ty aktuálně nezaměstnané, s možností uplatnění na méně kvalifikovaných pracovních pozicích či zda jsou tato volná místa obsazována pracovní silou s vyšší kvalifikací přicházející do regionu za prací zejména z větších sídel. V takovém případě sice může docházet k rozvoji regionu, avšak problematiku nezaměstnanosti jeho obyvatel toto schéma neřeší. Navíc se touto cestou může také prohlubovat sociální napětí mezi rezidenty a skupinou dojíždějících zaměstnanců, které má nemalý vliv na celkovou náladu v regionu. Co se týče zaměstnávání aktuálně nezaměstnaných obyvatel, je vhodné soustředit se na možnost rozvoje takových pracovních míst, která jsou příbuzná oboru či zaměření těchto obyvatel. V případě

chráněné oblasti (národního parku) se nabízí možnost pozvolného přechodu od zemědělství například k údržbě krajiny. Dle Banaše (2010) vznikne v důsledku vyhlášení národního parku Křivoklátsko kolem 100 nových pracovních míst. Okolo 80 pracovních pozic v lesnictví zanikne na úkor cca 170 míst v oblasti cestovního ruchu a 15 míst ve Správě NP.

Graf č. 12: Vyjíždka za prací z obcí obvodu POÚ Křivoklát podle cílové destinace (2001)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování.

4.1.4 Občanská a sociální vybavenost

Jedním ze základních předpokladů pro rozvoj regionu a spokojenost jeho obyvatel je vytvoření odpovídajících podmínek pro jejich život. Přitom je nutné neopomenout žádnou skupinu, která se v regionu nachází. Pro život na venkově je velmi důležitá podpora činnosti spolků a zájmových sdružení, jenž jsou nositeli tamního společenského života. Téměř všechny tyto aktivity jsou vázány na objekty občanské a sociální vybavenosti.

V oblasti školství region disponuje hned 3 mateřskými školami (Křivoklát, Městečko, Roztoky), 2 základními školami prvního stupně (1.–5. třída) v Roztokách a Zbečně a jednou devítiletou základní školou v Křivoklátě. Školství na venkově se však potýká s nedostatkem žáků, školská zařízení nejsou adekvátně využívána a jejich provoz

významně zatěžuje rozpočty obcí. Většina žáků díky relativně dobré dostupnosti Rakovníka a Berouna volí modernější a kvalitnější školy v těchto centrech a lze očekávat, že tento stav bude i nadále přetrvávat (ČSÚ, 2009).

Centrem občanské vybavenosti je jednoznačně obec Křivoklát, na jehož území se nachází policejní stanice, zdravotnické zařízení, pošta a lesnické učiliště. Přehled úrovně vybavení občanské a technické infrastruktury je uveden v příloze č. 2. Základní zdravotní péče je dostupná na Křivoklátě a v Roztokách, při potřebě odbornějšího lékařského zásahu obyvatelé využívají nemocnice s regionálním významem v Rakovníku. Při akutní potřebě se záchranná služba z Rakovníka dostane do obcí POÚ Křivoklát do 20 minut. I z hlediska komerční vybavenosti je region závislý na přirozeném regionálním centru – Rakovníku. Základní sortiment zboží lze nakoupit i v jednotlivých obcích, větší možnost volby však pochopitelně nabízí Rakovník. Za službami vyššího řádu obyvatelé dojíždí ve většině případů do Prahy.

Velmi podstatnou složkou formující vztahy a spoluvytvářející regionální identitu obyvatel je společenský, resp. spolkový život. Na Rakovnicku mají tradici zejména Sbory dobrovolných hasičů (SDH), tento fakt potvrzuje jejich existence v 10 z 11 obcí zkoumaného regionu. Tyto spolky vznikaly již ve 2. polovině 19. století a v mnoha obcích fungovaly jako tmelící prvky a ohniska jejich kulturního života. SDH pořádá společenské události a zároveň reprezentuje obec na regionální úrovni. Jednotlivé obce si udržují kulturní tradice pořádáním májů (stavění májky), pálení čarodějnic, masopustu, posvícení a dalších slavností. Každá sídelní část obce má navíc své specifické rituály, které sblíží její občany i rekreanty. Konání kulturních akcí je úzce spjato se sociálním kapitálem a výše zmíněné aktivity dokládají jeho vysokou kvalitu. Rovněž iniciativa jednotlivců může být pro kulturní život v obci zásadní. Všechny tyto činnosti měly a stále mají velký vliv na aktivizaci místního společenství a přispívají k posilování regionální identity. Existence NP Křivoklátsko by neměla mít zásadní vliv na víceméně uspokojivý stav této oblasti.

Jak již bylo uvedeno, technická infrastruktura jednotlivých obcí je dle Integrované rozvojové strategie Rakovnicka kritická. Kanalizaci mají k dispozici pouze 3 obce (Křivoklát, Nezabudice, Roztoky). Veřejný vodovod je zaveden na území všech obcí vyjma Městečka a Nezabudic. Plynofikace na zkoumaném území není zavedena vůbec zejména z důvodu existence přísných norem na zachování kvality životního prostředí v CHKO Křivoklátsko. I s odhlédnutím od tohoto faktu by plynofikace patrně byla neefektivním vybavením a to z důvodu vysokých nákladů na výstavbu i provoz

v kombinaci s relativně nízkou hustotou osídlení. Pitná voda v obcích bez veřejného vodovodu je zajišťována prostřednictvím místních zdrojů (studní), elektrickou energií občanům regionu poskytuje společnost ČEZ, a.s., nejbližší rozvodna se nachází v Rakovníku (Regionální informační servis, 2010). Kvalita místních komunikací je na nízké úrovni (viz kapitola 4.2.2).

Venkovské obce často čelí problému nedostatku financí už na pouhé zpracování projektové dokumentace potřebné pro výstavbu základního technického vybavení. Jsou tedy částečně závislé na dotacích a podporách od kraje či z EU. Jednáním s těmito instancemi však vznikají časové prodlevy během nichž obce vyčkávají a často neriskují investici svých prostředků do ostatních činností, například úprav místních komunikací, veřejných prostranství atd.

Vyhlášení národního parku by v tomto aspektu mohlo mít zásadní vliv. Samotné označení NP lze považovat za skutečnost zvyšující potenciál pro zlepšení image regionu. Obce tak mohou snáze dosáhnout na dotace, jelikož žádosti regionů se statusem národního parku by mohly být vyřízeny prioritně. V případě vyhlášení NP Křivoklátsko zde tedy existuje určitá šance na zlepšení této oblasti rozvoje.

4.2 Ekonomický potenciál rozvoje

4.2.1 Ekonomické subjekty

Cílem této kapitoly je zjistit jaký je ekonomický potenciál rozvoje prostřednictvím analýzy tvrdých dat a kvalitativního výzkumu přímo v zájmovém území. Je zde rovněž zkoumána možnost vzájemné souvislosti ekonomického potenciálu a územní ochrany. Cílem je ale také naopak snaha diskutovat otázku, zda se tyto souvislosti nestřetávají a nepředstavují tak bariéru pro rozvoj Křivoklátska.

K 1. 1. 2010 bylo na území obvodu POÚ Křivoklát zaregistrováno 1 009 ekonomických subjektů, 72,4 % z nich potom představovaly fyzické osoby, bez zaměstnanců bylo 38,5 % subjektů. Ve zkoumaném území jsou 2 střední podniky (50–249 zaměstnanců), oba v Roztokách. Jmenovitě jde o Permon, s.r.o. a firmu vyrábějící

prací a mycí prostředky Tolman a Tolman, s.r.o. Dále 11 středních podniků (10–49) a 83 mikropodniků (1–9). V regionu není provozován žádný podnik s 250 a více zaměstnanci (ČSÚ, 2009).

Zájmové území je součástí obilnářské zemědělské oblasti, živočišná výroba zde převažuje nad rostlinnou (Situační a výhledová zpráva MZ – Půda, 2003). Orná půda však zaujímá pouze 18,5 % rozlohy obvodu POÚ Křivoklát, dominantní je v této oblasti lesní půda, jak naznačuje graf č. 13. Zemědělská půda se rozkládá na 24,9 % území, zornění je z pohledu Česka průměrné (74,3 %). Pro srovnání například západní zázemí zkoumaného území, mikroregion Balkán, vykazuje v porovnání s převážně zalesněným Křivoklátskem o mnoho vyšší hodnoty zornění (90,5 %) (ČSÚ, 2009).

Před rokem 1989 fungovala po celém Česku (resp. Československu) JZD. Ne jinak tomu bylo i v případě Křivoklátska. Křivoklátsko ovšem nepředstavovalo typickou zemědělskou oblast, a to především díky svému vysokému stupni zalesnění. Lesní hospodářství tu vždy mělo dlouhou tradici, kterou si region i nadále udržuje. Díky transformaci zemědělství v 90. letech 20. století začala role zemědělství upadat stejně jako v jiných venkovských oblastech. V roce 2001 bylo v obvodu POÚ Křivoklátsko v primárním sektoru zaměstnáno 11,3 % ekonomicky aktivních obyvatel, což je v porovnání s vyššími administrativními celky průměrná hodnota. Ani podnikatelských subjektů působících v primárním sektoru národního hospodářství není mnoho, jde přibližně o 10 % ze všech ekonomických subjektů působících v obvodu POÚ Křivoklát.

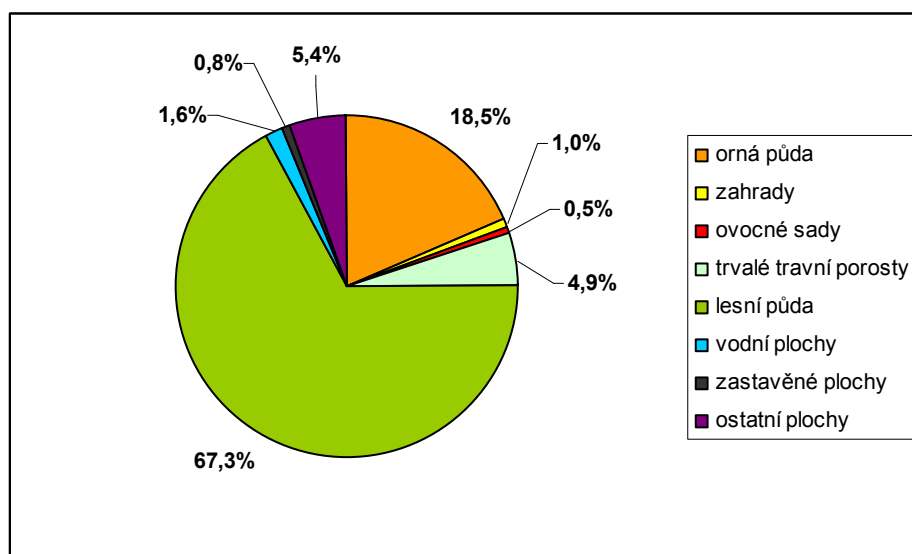
Celkově zemědělství ve zkoumané oblasti upadá a to jak rostlinná výroba, tak i živočišná. Zemědělské podniky se často potýkají s finančními problémy, které jsou způsobeny nízkou ziskovostí tohoto odvětví. Zemědělství je však třeba i nadále vnímat jako nedílnou součást regionálního rozvoje území a je mu třeba, zejména v případě venkovských oblastí, věnovat pozornost. V případě vyhlášení NP Křivoklátsko se otevírá prostor pro možné využití alternativních forem zemědělské výroby. Nabízí se například aplikace ekologického zemědělství. To lze definovat jako extenzivní hospodaření bez využívání chemických prostředků, umělých hnojiv a s šetrným přístupem k využívání krajiny (Morgan a Murdoch, 2000). Je však třeba zajistit, aby zemědělská činnost respektovala základní funkce ekosystému a nenarušovala jeho stabilitu. V případě zemědělského hospodaření v chráněném území je také důležité vnímat nutnost preference krajiny (Pierce, 1993). Rozvoj těchto aktivit může mít i vliv na rozvoj

cestovního ruchu v regionu (ekoturismus⁸, agroturismus). Naprosto specifická a pro tuto práci zásadní je však situace lesního hospodaření. Lesnictví na Křivoklátsku lze vzhledem k dlouhé tradici hospodaření a jedinečnosti tohoto území vnímat jako kulturní dědictví našeho národa. Dlouhodobé hospodaření v křivoklátských lesích je mimo jiné jedním z důvodů současné podoby regionu. Podnikatelským subjektům i jednotlivým obcím navíc plynou z této činnosti příjmy a logicky tak vznikají obavy z vyhlášení národního parku, který by podobné aktivity legislativně minimalizoval či limitoval úplně. Po oslabení tohoto zdroje příjmu by se tyto subjekty nejspíš byly nuceny přeorientovat na jiné, pro ně často nové formy hospodaření. Nabízí se právě výše zmíněné ekologické zemědělství apod. Jak již bylo uvedeno, byl v roce 2010 – jako určitá alternativa přísného režimu národního parku –, vyhlášen Lesnický park Křivoklátsko. Vedle jeho obecných cílů (environmentální, sociální a ekonomické pilíře – viz kapitola 2) jde v tomto případě zejména o snahu aktérů vyhlášení LP (Česká lesnická společnost, Lesy ČR, s.p., soukromí vlastníci) poukázat na dostatečnou ochranu krajiny za použití mírnějšího nástroje než režim ochrany NP. Opačným názorem oplývají aktéři usilující o vyhlášení NP (Správa CHKO, Ministerstvo životního prostředí), kteří mimo jiné upozorňují na skutečnost, že za tímto krokem může stát snaha aktérů vyhlášení LP o možnost hospodařit s křivoklátskými lesy i nadále a využívat je přednostně pro svůj zisk. Vyhlášení lesnického parku tak může z tohoto pohledu působit alibisticky v souvislosti s důrazem kladeným na ekonomický zisk na úkor ochrany přírody.

Lesy zaujímají 67,3 % rozlohy POÚ Křivoklát a celkově je CHKO Křivoklátsko jednou z nejzalesněnějších oblastí v celém Česku. Lesní plochy představují více než polovinu rozlohy katastru všech obcí obvodu POÚ Křivoklát, největším podílem tohoto typu půdy se pyšní Karlova Ves (95,3 %) a Račice (82,7 %) (ČSÚ, 2009). Lesy na Křivoklátsku spravuje CHKO Křivoklátsko, jednotlivé obce, společnost Lesy ČR, s.p. a soukromí vlastníci. Zásadní roli hrají lesy v otázce územní ochrany, ale také v cestovním ruchu, kdy v tomto případě spolu s řekou Berouňkou přímo vytvářejí charakter území, poskytují prostor pro různé druhy turistiky a tím zvyšují atraktivitu celého regionu. Veškerá problematika týkající se plánovaného vyhlášení NP je mimo jiné přímo vázána na rozlohu, unikátnost, ale především kvalitu křivoklátských lesů.

⁸ **Ekoturismus** – udržitelný cestovní ruch založený na přírodních atraktivitách, podporující ochranu krajiny, mající vzdělávací funkci a přinášející ekonomické zisky místnímu obyvatelstvu (Butler, 1998).

Graf č. 13: Struktura využití ploch v obvodu POÚ Křivoklát (2009)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování.

Z historického hlediska je pro celé Rakovnicko velice významný průmysl. Dodnes jsou obyvatelé celého regionu závislí na existenci tohoto odvětví. Jak již bylo naznačeno v kapitole 3.2, průmysl má na Křivoklátsku hluboké kořeny. K největšímu rozvoji došlo zejména v 19. století, kdy byly uvedeny do provozu 3 hutní závody zpracovávající vytěženou železnou rudu z okolí Nového Jáchymova a jako zdroj paliva sloužilo dřevo z rozsáhlých křivoklátských lesů. Z nich bylo dřevo těženo nejen pro potřeby těchto hutí, ale také bylo vyváženo, a to především do Prahy. Těžba dřeva a jeho zpracování byla vždy charakteristickým znakem Křivoklátska a díky relativně pomalému procesu tehdejší těžby docházelo v lesích k přirozené i umělé obměně. V regionu byla dále tradiční výroba dřevěného uhlí, textilu nebo mýdla, významné bylo rovněž pivovarnictví (Bednařík, 2008).

Pro obyvatele Křivoklátska je rovněž důležité dominantní postavení průmyslu v Rakovníku, a to především kvůli vytváření pracovních příležitostí. Mezi největší zaměstnavatele patří Valeo Autoklimatizace, k.s., zaměstnávající přes 1000 pracovníků, chemička Procter & Gamble – Rakona s.r.o. vyrábějící prací prášky a prostředky na mytí nádobí, Eberspächer spol. s r.o. (topné systémy, klimatizace), Brano a.s. (zámky, autodíly), Lassersberger, s.r.o. (obkladačky, dlaždice) nebo České lupkové závody, a.s. (těžba lupku) (Úřad práce, 2012).

Na území obvodu POÚ Křivoklát je největším průmyslovým závodem Permon, s.r.o. (strojírenská výroba – hydraulické systémy), 26,4 % všech ekonomických subjektů tvoří subjekty průmyslové. Ve většině případů jde o soukromé stavební firmy (ČSÚ, 2010).

Jak bylo zmíněno výše, v posledním období význam průmyslu na celém Rakovnicku rostl, avšak vzhledem k již několikrát zmiňované hospodářské depresi, která postihla zejména automobilový průmysl v současné době jeho význam upadá (viz kapitola 4.1.3). Mnoho obyvatel zkoumaného území je díky této skutečnosti postaveno před problém hledání zaměstnání ve větších společnostech, které mají potenciál se v současné situaci udržet na trhu, nebo v úplně jiném sektoru, zejména ve službách. S touto skutečností je mimo jiné spojena problematika dojížděky, v případě Křivoklátska především do Prahy. Vzdálenost, časová dostupnost a nutnost denní dojížděky do jádrových oblastí se však může stát hlavním důvodem pro jejich trvalý přesun do těchto oblastí. Podle dat z roku 2001 vyjíždělo denně mimo obec 61,6 % ze všech obyvatel, kteří za prací dojíždějí. Toto může vést k odchodu kvalifikovaných pracovních sil a mladých obyvatel s potenciálem dalšího vzdělávání mimo region a tedy k jeho postupnému vysídlování (viz kapitola 4.1.3) (ČSÚ, 2001).

Ve službách bylo zaregistrováno nejvíce (64 %) ekonomických subjektů. Tento stav odráží situaci, která je typická pro dnešní celorepublikové postavení terciéru. Skutečnost, že nejvíce zaměstnaných je stále v průmyslu a stavebnictví je dána nízkou náročností na pracovní sílu v terciérním sektoru. Mnohé tyto subjekty navíc, jak již bylo uvedeno výše, fungují bez zaměstnanců (38,5 % ze všech ekonomických subjektů). Největší zastoupení v těchto subjektech měla odvětví obchod, prodej, opravy motorových vozidel a pohostinství (ČSÚ, 2009).

Určitý dopad chystaného vyhlášení NP Křivoklátsko na průmysl a služby v regionu lze očekávat i v tomto případě. Co se týče omezení průmyslové výroby a zpřísnění některých nařízení pro stávající průmyslové podniky, neměl by potenciální NP Křivoklátsko představovat tak významnou bariéru. Naopak by se mohla plynule rozvíjet drobná průmyslná výroba, zejména z oblasti potravinářství, založená na tradici a využívající existenci národního parku. Jak již bylo uvedeno v kapitole 4.1.3, vyhlášení zvláště chráněné oblasti má často zásadní dopad na rozvoj služeb v regionu. Nejedná se

přítom pouze o služby cestovního ruchu, ale rovněž o služby rozvíjející se vlivem nárůstu počtu návštěvníků oblasti sekundárně.

Křivoklátsko disponuje velkým přírodním i kulturním potenciálem (Kressl, 2004). Zejména přírodní potenciál oblasti je značný, současně je však třeba zmínit, že ekonomický přínos turistů, kteří tráví čas v přírodě je minimální (Hall, Page, 1999). V mnoha venkovských regionech je role cestovního ruchu přeceňována a pozornost, která je k němu upínána je naddimenzovaná. Cestovní ruch, samozřejmě až na několik výjimek, nepůsobí na ekonomiku regionu vždy jako všelék, pouze by měl jeho ekonomickou situaci podporovat. V této části je hodnocena situace Křivoklátska z hlediska významnosti cestovního ruchu, jeho vlivu na ekonomiku regionu a vztahu cestovního ruchu a ochrany přírody.

Křivoklátsko spadá dle Vystoupila a kol. (2006) mezi venkovské oblasti s velmi příznivými předpoklady pro cestovní ruch. Zkoumané území je z pohledu přírodního i kulturního dědictví rovněž hodnoceno jako velmi významné (Hrnčiarová, Mackovčín, Zvara a kol., 2010). Za klíčový indikátor atraktivity území lze považovat návštěvnost. V případě Křivoklátska se jedná o jednu z nejvíce navštěvovaných oblastí Česka, přičemž nejvýznamnější faktor v tomto ohledu představuje hrad Křivoklát a řeka Berounka (vodáctví apod.). Dle Vystoupila a kol. (2006) lze Křivoklátsko hodnotit jako přírodně atraktivní oblast (2. stupeň ze 4) a z kulturně-historického hlediska patří rovněž mezi oblasti s vysokou atraktivitou (2. stupeň ze 4, vyjma specifického případu v rámci Česka – Prahy). Podnikatelskou aktivitu cestovního ruchu lze hodnotit jako relativně nízkou. V porovnání s ostatními CHKO se však v případě Křivoklátska nejedná o žádné extrémní hodnoty. Výrazné rozdíly lze spatřit mezi národními parky a ostatními oblastmi, ale i mezi jednotlivými národními parky samotnými. Zatímco podnikatelská aktivita na Šumavě či v Krkonoších je o mnoho vyšší než kdekoli jinde v Česku, národní park Podyjí vykazuje hodnoty srovnatelné s Křivoklátskem. Podnikatelská aktivita v NP České Švýcarsko je z celorepublikového hlediska podprůměrná a lze ji srovnávat s aktivitou v NP Podyjí. Výše uvedené je dáno především geomorfologickou stavbou těchto území a aktivit vázaných na ni (zimní sporty, pěší turistika atp.). Lze konstatovat, že horská krajina je pro podnikatele v oblasti cestovního ruchu všeobecně atraktivnější než kterýkoli jiný typ krajiny v Česku (Vystoupil a kol., 2006). Geologická a geomorfologická pestrost je na Křivoklátsku sice zřejmá, stejně tak na ni navázané unikátní a endemitické druhy flory i fauny. Přírodně

cenná oblast však automaticky nezapřičiňuje vysokou podnikatelskou aktivitu. Zde je třeba brát v potaz mnohem více faktorů. Z hlediska zaměstnanosti v cestovním ruchu se Křivoklátsko pohybuje v podprůměrných hodnotách. Dle ČSÚ zde v tomto odvětví pracovalo okolo 2 % ekonomicky aktivních obyvatel. Pro srovnání v NP Podyjí i NP České Švýcarsko se tato hodnota pohybovala okolo 6 % (ČSÚ, 2001). Dá se předpokládat, že po vyhlášení NP Křivoklátsko by se zaměstnanost v tomto odvětví mohla zvýšit.

Z pohledu rozvoje cestovního ruchu je velmi důležitá kapacita a kvalita ubytovacích zařízení. Podle Vystoupila a kol. (2006) patří Křivoklátsko k oblastem s malým počtem ubytovacích zařízení. Zde je však potřeba zmínit, že je tato skutečnost způsobena především nízkou poptávkou po ubytování v regionu, jelikož drtivá většina návštěvníků Křivoklátska jsou tzv. jednodenní turisté. Křivoklátsko v tomto ohledu patří mezi oblasti s nejnižším počtem přenocování v Česku. Pokud bude sledováno pouze přenocování zahraničních turistů, patří zájmové území mezi nejméně navštěvované oblasti, rovněž podíl zahraničních hostů na všech hostech, kteří přenocují je jeden z nejnižších v Česku (Vystoupil a kol., 2006). Existence NP by v tomto případě mohla mít na zvýšení počtu přenocování zásadní vliv, a to ať už z hlediska domácích či zahraničních návštěv. Za jeden z hlavních důvodů lze považovat blízkost Prahy v kombinaci se značkou NP, která zvyšuje marketingový potenciál (Boruta, 2006).

4.2.2 Dopravní dostupnost

V kapitole 3.1 byla nastíněna poloha zájmového území, s nímž úzce souvisí dopravní dostupnost. Doprava, a to jak kvalita tak i hustota její sítě, je velmi důležitým prvkem pro rozvoj každého regionu. Svou hlavní funkci plní při pohybu obyvatel do práce a do škol, také je důležitá při zásobování, přepravě nákladů a obecně při výrobě. Avšak z hlediska podnikatelských aktivit na území regionu je její funkce velmi často přeceňována (Blažek, 2010). Nejprve je vhodné přihlédnout k obecné koncepci rozvoje dopravní infrastruktury zveřejněné v Programu rozvoje Středočeského kraje (2006). Zásadním problémem tohoto dokumentu je jeho přílišná generalizace problematiky na vztah Středočeský kraj – Hl. m. Praha. Tím vznikají z pohledu venkovských oblastí ležících na vnějších hranicích kraje nic neřešící analýzy a často dochází k tomu, že si tyto regiony nechávají zpracovat dokumentaci vlastní, tzn. pro menší územní celek. Obecným cílem výše uvedeného

dokumentu je v rámci silniční sítě mimo jiné zejména zlepšení dostupnosti z regionálních center do Prahy, podpora vzniku a rozšíření parkovišť P+R⁹, zlepšení návaznosti veřejné dopravy (týká se i železniční přepravy) a v neposlední řadě například podpora cyklistické dopravy. Z hlediska železniční dopravy jsou priority Středočeského kraje následující: postupná modernizace tranzitních koridorů nebo revitalizace nádražních stanic. Všeobecně se kraj chce soustředit na železniční tratě procházející ORP a příměstské (pražské) tratě a jejich návaznost na tramvajovou dopravu (Program rozvoje Středočeského kraje, 2006).

Podrobněji se problematice dopravní dostupnosti věnuje například Integrovaná rozvojová strategie Rakovnicka zpracovaná MAS Rakovnicko v roce 2007. V ní je situace infrastruktury jako celku hodnocena jako kritická a co se týče oblasti dopravních staveb a zařízení, čelí jednotlivé obce problematickým vlastnickým vztahům (na úrovni kraj, stát). Zde je však nutno dodat, že dokument hovoří v tomto případě především o obcích, jimiž prochází silnice I. třídy. Mnohé obce, včetně těch ležících na Křivoklátsku, mají zájem podílet se na obnově místních komunikací, avšak tyto záměry jsou závislé na potřebě řešení problematické situace v oblasti vodohospodářské infrastruktury, jejíž realizace či modernizace je pro většinu obcí prioritní.

Silniční síť má na území POÚ Křivoklát stěžejní význam. Žádná silnice nadregionálního významu územím neprochází. CHKO Křivoklátsko se rozkládá uprostřed pomyslného trojúhelníku, tvořeného dálnicí D5 (Praha – Plzeň a dále Rozvadov), rychlostní komunikací R6, která v Novém Strašecí přechází v silnici I. třídy (součást E48, Praha – Nové Strašecí – Hořovičky a dále Karlovy Vary – Cheb – Německo) a silnicí I/27 (Železná Ruda – Klatovy – Plzeň – Kralovice – Most – Dubí u Teplíc). Téměř žádný význam nemá pro zájmové území poslední z uvedených tří komunikací (I/27), a to díky své poloze uvnitř tohoto trojúhelníku blíže Praze. Křivoklátsko je sevřené mezi radiálně se sbíhající R6 a D5. Nejvýznamnější z těchto tří komunikací je z pohledu zájmového území rychlostní silnice R6, jejíž stavba byla dokončena v prosinci roku 2008. Ta představuje nejrychlejší spojení s Prahou, resp. s Kladnem, které leží v blízkosti této komunikace. Vzdálenost z Křivoklátu do Prahy - Zličína je 50 km a cesta touto trasou za použití individuální dopravy zabere okolo 45 minut. Napojení na R6 umožňuje páteřní komunikace II/201 vedena v západovýchodním směru (Slabce – Roztoky – Křivoklát –

⁹ **P+R (park and ride)** – forma přepravy kombinující individuální automobilovou dopravu s návazností na veřejnou hromadnou dopravu (ROPID, 2012).

Unhošť – Jeneč) a představující i bez použití R6 jednu z nejrychlejších možností dosažení Prahy, a dále silnice II/236 orientovaná severo-jižně (Zdice – Roztoky – Lány a dále Slaný). Tato komunikace v opačném směru umožňuje rovněž napojení na dálnici D5. Velmi významnou komunikaci z hlediska dojížděky za prací a do škol je silnice II/227 propojující zájmový region s Rakovníkem. Vzdálenost z Křivoklátku do Rakovníka po silnici je bezmála 16 km (Mapy.cz, 2012). Důležitým prvkem silniční sítě obvodu POÚ Křivoklát je most přes řeku Berounku v Roztokách, který představuje jedinou možnost překonání tohoto toku od Skryjí, přes most lokálního významu ve Zbečně až po most v Nižboru. Pro obyvatele Branova, Karlovy Vsi a Roztok je most v Roztokách z pohledu dojížděky do Rakovníka stěžejním prvkem. Silniční síť na Křivoklátsku je tvořena silnicemi II. a III. třídy a s přihlédnutím k vysokému stupni zalesnění je možné ji označit za relativně hustou. Silnice II. a III. třídy na celém území ORP Rakovník spadají pod Správu a údržbu silnic Kladno. Komunikace jsou vesměs v dobrém stavu. Schéma dopravní sítě na území mikroregionu je znázorněna v mapě č. 6 (Mapy.cz, 2012; ŘSD, 2012).

Ze všech uvedených komunikací mají pro dostupnost plánovaného NP největší význam D5 a R6. Silniční síť ve zkoumaném území by neměla být vyhlášením národního parku nijak limitována. V zóně plánovaného národního parku se nenachází ani jedna komunikace, která by musela být z důvodu zpřísnění režimu ochrany uzavřena, pro tuto oblast by tedy existence NP neměla představovat žádnou bariéru. Lze očekávat, že s vyhlášením národního parku dojde ke zvýšení návštěvnosti regionu a tím k vyšší zatíženosti místních komunikací. Potřeba tuto síť v budoucnu rozvíjet, a to včetně řešení parkovacích míst, bude závislá zejména na návštěvnosti regionu.

Křivoklátskem prochází již od roku 1876 fungující železniční trať č. 174 vedoucí z Rakovníka do Berouna (viz mapa č. 6). Tato trať je neelektrifikovaná a sama o sobě má pouze lokální význam. Do zájmového území vstupuje od severozápadu a kopíruje tok Rakovnického potoka se zastávkami v Pustovětech, Městečku a na Křivoklátě. Poté v jeho centrální části překonává řeku Berounku, která v této části silně meandruje a zvyšuje tak deviatilitu¹⁰ této železniční trati. Železniční most přes Berounku v Roztokách je z technického hlediska unikátní, jelikož byl projektován a postaven se snadno

¹⁰ **Deviatilita** – nepřímocířnost, odchylka od přímé vzdálenosti.
Zdroj: Čerba, 2007.

rozpoznatelným horizontálním zahnutím. Trať dále kopíruje tok řeky Berounky až do Berouna a umožňuje také obslužnost Roztok, Újezda nad Zbečnem, Zbečna a Račic. Celá trať měří 44 km. Nejbližší trať celostátního významu je tranzitní železniční koridor č. 3 (Slovensko – Ostrava – Olomouc – Praha – Plzeň – Cheb – Německo), na který se trať č. 174 v Berouně napojuje (ČD, 2011).

Dá se usuzovat, že vyhlášení NP bude mít na rozvoj této železniční trati pouze nepatrný vliv. Může dojít k většímu využití železniční dopravy turisty, avšak ve zkoumaném regionu by měla po vyhlášení NP mít i nadále pouze lokální význam a měla by sloužit jako typ dopravy doplňující dopravu silniční, která by měla být rozvíjena prioritně.

Jak vyplývá z Integrované strategie rozvoje Rakovnicka (2007), obyvatelé malých a odlehlých obcí pociťují nedostatečnou dopravní obslužnost (do této kategorie spadají, jak je naznačeno dále, například obce Branov, Karlova Ves či Nezabudice). Přitom její zajištění je ve venkovských oblastech klíčové. Dopravní obslužnost by se měla stát jedním z hlavních témat regionální politiky (Marada, Květoň, 2006). Doprava uvnitř národního parku navíc působí jako účinný nástroj řízení intenzity cestovního ruchu (Perlín, Bičík, 2010).

Pro region představuje páteřní dopravní spojení s přirozeným regionálním centrem Rakovník železniční linka využívající trať č. 174 Rakovník – Beroun. V obcích Račice, Zbečno, Roztoky, Křivoklát, Městečko a Pustověty vlaky přímo zastavují, z ostatních sídel obvodu POÚ Křivoklát je spojení s Rakovníkem či Berounem řešeno buď autobusovou dopravou přímou nebo navazující na železniční spojení. První skupinu představují obce Nezabudice a Velká Buková, jejichž poloha vysoko nad řekou Berounkou umožňuje vhodné přímé autobusové spojení s Rakovníkem. Dopravu v tomto případě zajišťuje společnost ANEXIA, s.r.o., která na této jedné lince z Týřovic (přes Nezabudice a Velkou Bukovou) provozuje ve všedních dnech kromě pátku 7 přímých spojů v obou směrech s důrazem na ranní spoje do Rakovníka a odpolední spoje zpět. V pátek je provozováno 5 spojů, o víkendu žádný. Druhou početnější skupinu obcí, která je prostřednictvím autobusové dopravy propojena s železnicí, tvoří Sýkořice, Branov a Karlova Ves. Ze Sýkořice a zpět je provozováno autobusovou společností ČSAD MHD Kladno, a.s. ve všedních dnech 12 spojů do 2 km vzdálené železniční stanice Zbečno. Některé spoje na sebe však nenavazují a tudíž jejich využívání klesá. Branov a Karlova Ves jsou shodně

obslouženy dopravní společností Autobusová doprava Kohout, s.r.o. Tato malá regionální společnost se sídlem v Karlově Vsi provozuje 2 linky sloužící obyvatelům těchto dvou obcí k napojení na železnici v Roztokách, resp. Křivoklátě. V tomto případě je návaznost na železniční spoje prioritní. Ve všední dny je zajištěno až 8 spojů, o víkendu žádný (IDOS, 2011).

Železniční dopravu na trase Rakovník – Beroun zajišťuje společnost České dráhy a.s., ve všední dny zde provozuje 12 spojů a o víkendech 10 spojů shodně v obou směrech. Pro základní potřeby obyvatelstva obvodu POÚ Křivoklát je četnost spojů veřejné dopravy sice dostačující, ale zároveň limitující. Obyvatelé regionu z důvodu větší flexibility čím dál více spoléhají na osobní automobilovou dopravu. Ve večerních hodinách a o víkendech jsou na ni odkázáni takřka úplně. Časová dostupnost za použití veřejné dopravy z většiny obcí zkoumaného území do Rakovníka se pohybuje do 30 minut, výjimky tvoří obce Branov, Karlova Ves (50 minut) a Sýkořice (mnohdy více než 1 hodina) (IDOS, 2011).

V dnešní době se pro region stává čím dál důležitější dopravní dostupnost Prahy. Z hlediska veřejné dopravy je možné volit ze dvou přibližně stejně časově náročných možností. První představuje cesta přes Rakovník a dále autobusem do Prahy, druhá využívá železnici a vyžaduje přestup v Berouně. Obě možnosti zaberou přibližně 75 minut, ne pro všechny spoje je ovšem zajištěna návaznost. I v tomto případě volí řada obyvatel spíše individuální automobilovou dopravu, ač je v porovnání s veřejnou přepravou stále nákladnější.

Vyhlášení národního parku by se mohlo stát impulzem při rozvoji dopravních sítí a obslužnosti Křivoklátska. Zvyšovat by se měla zejména kvalita jednotlivých komunikací a četnost spojů veřejné dopravy, a to především silniční. Prostředky pro rozvoj této oblasti by mohly být získány díky zlepšení image Křivoklátska spojené s očekávaným nárůstem počtu turistů a dále prostřednictvím dotací, především z fondů EU. Evropská unie podporuje politiku zlepšování ochrany životního prostředí pomocí strukturálních fondů, Fondu soudržnosti EU, fondů pro rozvoj venkova nebo například programu LIFE (finanční nástroj pro životní prostředí). Tyto fondy by se tak mohly stát účinným nástrojem napomáhajícím při rozvoji Křivoklátska (Evropská komise, 2005).

5 Územní ochrana a rozvoj území z pohledu klíčových aktérů

Pokud diskutujeme otázku vyhlášení chráněného území v souvislosti s možnostmi rozvoje regionu, je žádoucí zajistit názory, postoje či vize aktérů rozvoje jak ze strany dotčených obcí („zdola“), tak ze strany zástupců decizní sféry („shora“).

V průběhu května a června roku 2011 byly proto uskutečněny expertní rozhovory se zástupci obcí obvodu POÚ Křivoklát, s vedoucím Správy CHKO Křivoklátsko, vedoucím oddělení národních parků na MŽP a se zástupcem sdružení obcí mikroregionu Balkán. Tento výzkum byl velice přínosný jak z hlediska bližšího poznání zkoumaného regionu a zajištění potřebných informací, tak zejména z důvodu zjištění podstatných faktů, na kterých se zakládají postoje a vize jednotlivých aktérů rozvoje, především starostů obcí. Tato fakta ovšem v mnoha případech nelze zobecnit a považovat je za platná či obecně pravdivá v kterémkoli regionu, jelikož jsou odrazem vývoje právě tohoto specifického území – Křivoklátska. Dále je nutné zmínit, že postoje dotazovaných jsou často subjektivně zatíženy, a to jak osobnostními rysy, tak především vykonávanými profesemi. Respondenti byli v drtivé většině mužského pohlaví, starší 40 let. Dotázáni byli konkrétně:

Ing. Martin Bílý – vedoucí oddělení národních parků MŽP

RNDr. Petr Hůla – vedoucí správy CHKO Křivoklátsko

Mgr. Miroslav Truxa – předseda svazku obcí mikroregionu Balkán

František Štiller – starosta obce Branov

Iveta Kohoutová – starostka obce Karlova Ves

Mgr. Milan Nad' – starosta obce Křivoklát

Jaroslav Gorčík – starosta obce Městečko

PhDr. Vladimír Kopejtko, CSc. – starosta obce Nezabudice

Alena Klobásová – starostka obce Pustověty

Pavλίna Plimlová – starostka obce Račice

Ing. Vladimír Melč – starosta obce Roztoky

Jiří Šulc – starosta obce Sýkořice

Ing. Josef Bumba – starosta obce Velká Buková

Ing. Stanislav Dryják – starosta obce Zbečno

Předmětem výzkumu bylo obecně zjistit postoje výše uvedených aktérů k vnímání vztahu ochrany přírody a regionálního rozvoje a poté konkrétně zjištění postoje k situaci týkající se plánovaného vyhlášení NP Křivoklátsko, a to vždy s přihlédnutím k možnostem rozvoje jeho zázemí. Prostřednictvím předem připravených otázek (viz příloha č. 3) bylo zjišťováno, zda je ochrana přírody těmito aktéry vnímána spíše jako bariéra nebo jako impulz pro regionální rozvoj, popř. v čem jsou spatřována negativa či pozitiva ochrany přírody. Poté byl zkoumán osobní postoj těchto aktérů přímo k vyhlášení NP Křivoklátsko. Dále byl zkoumán názor na současný režim ochrany na Křivoklátsku – tedy CHKO – a důvody vedoucí k jednotlivým postojům. Dalším tématem diskuze byla platforma pro výměnu informací, názorů nebo poznatků mezi zainteresovanými subjekty, a to zejména její koncepce a funkce. Prostřednictvím rozhovoru s vedoucím oddělení národních parků na MŽP bylo dále zjištěno v jakém stavu je aktuálně jednání o vyhlášení NP Křivoklátsko, a to především z důvodu častých politických změn v tomto rezortu a nestability politické situace v Česku obecně. Se zástupci dotčených obcí a předsedou mikroregionu Balkán byla dále diskutována souvislost mezi rozvojovými prioritami či záměry obcí a zázemí Křivoklátska a územní ochranou. Se stejnou skupinou dotazovaných byla diskutována jejich očekávání od vyhlášení, resp. existence NP Křivoklátsko, a to zejména z hlediska dopadu na místní obyvatele a ekonomiku.

V otázce zda územní ochrana představuje bariéru nebo impulz pro regionální rozvoj byla patrná nejednotnost názorů a zároveň nerozhodnost dotázaných. Jednoznačnou odpověď uvedlo 8 ze 14 dotazovaných, a to především starostové obcí obvodu POÚ Křivoklát, do jejichž katastru plánovaný NP zasahuje pouze z malé části nebo nezasahuje vůbec. Z nich 5 uvedlo, že považují územní ochranu pro regionální rozvoj jako impulz. Nejčastějším důvodem pro toto tvrzení byl vznik nebo nárůst nových investic a volných pracovních míst. Dále převládaly názory, že je třeba zamezit necitelnému a nežádoucímu rozvoji (zejména nová výstavba), a to právě vyhlášením přísnějšího režimu ochrany přírody. Často byla také zmiňována nežádoucí změna využití krajiny zejména v posledních dvou desetiletích. Tuto skutečnost by dle této skupiny mohla existence NP na Křivoklátsku změnit.

Naopak další 3 dotázaní starostové z této skupiny uvedli, že územní ochrana představuje pro rozvoj regionu jednoznačně bariéru, a to zejména z důvodu velmi limitované možnosti nové výstavby. Objevily se mimo jiné názory, že územní ochrana

v součtu nepřináší žádné zisky obcím a představuje pro ně pouze problémy spojené se zvýšeným počtem restrikcí a turistů. Jako příklad byl často zmiňován NP Podyjí, kde byly jednotlivé obce nepřímo donuceny sdružit se za účelem možnosti alespoň částečné komunikace se Správou NP. Opět je však třeba na tomto místě připomenout, že se jedná o specifické území s jedinečným charakterem a není tedy možné, aby fakta zjištěná v tomto regionu posloužila jinak než orientačně – v tomto případě jako varování – pro zkoumané území.

Vedoucí oddělení národních parků na MŽP nevnímá územní ochranu jako bariéru a podotýká, že jeho názory vycházejí ze zpracovaných studií, které poukazují na mírně pozitivní efekt vyhlásování chráněných území. Rovněž uvádí, že je velmi důležité soustředit se na pečlivé prostorové vymezení chráněných oblastí a dodává, že existují takovéto celky s bezúčelným zahrnutím desetitisícových měst či průmyslových zón (např. CHKO České středohoří). Ve stejném duchu se vyjádřil i starosta obce Branov, jejíž podstatná katastrální část je v návrhu NP zahrnuta. Vedoucí Správy CHKO Křivoklátsko zastává názor, že územní ochrana je obecně spíše impulzem. Jako hlavní důvod uvádí vznik nových pracovních míst a možnost samofinancování chráněných území. Předseda Svazku obcí mikroregionu Balkán vnímá územní ochranu spíše jako bariéru, a to především z hlediska vzniku přísnějších opatření vycházejících z legislativy.

V posledních dvou případech (starostka obce Karlova Ves a starosta obce Nezabudice) převládá názor, že nelze jednoznačně odpovédět, zda územní ochrana představuje bariéru či impulz pro regionální rozvoj, a to zejména z možnosti pohledu na tuto problematiku z mnoha různých aspektů. Z krátkodobého pohledu člověka jako existence omezené délkou svého života vidí územní ochranu jako bariéru, avšak z dlouhodobého pohledu přesahujícího horizont lidského života pozorovatele ji považují za impulz. Tento model musí podle nich dojít k vyvážení, které je velmi obtížně dosažitelné. V tomto názoru je tedy patrný důraz na sílu okamžiku vyhlášení a jakýsi následný šok s ohledem na postupné zlepšování nastalé situace a zvykání si na nové, z počátku neznámé okolnosti provázející vyhlášení zvláště chráněného území nebo jen zpřísnění již stávajícího režimu ochrany (vyhlášky, zákazy, úpravy činnosti apod.). Pro úplnost je vhodné ještě dodat, že všichni dotázaní považují samotnou myšlenku chránit přírodu (bez ohledu na dopady na jakoukoli sféru) za jednoznačně pozitivní akt.

Ohledně vzniku nových pracovních míst je však třeba zmínit fakt, že není nijak zaručeno jejich obsazení obyvateli dotčeného regionu a může tedy v takovém případě dojít

k přehnaným očekáváním ze strany rezidentů a následného zklamání z reálné skutečnosti. Vyhlášení NP bylo tedy některými aktéry vnímáno jako jakási satisfakce za tuto skutečnost, avšak z hlediska neexistence téměř žádných doložitelných souvislostí mezi těmito jevy (pokles podílu orné půdy a vyhlášení NP) se zdá být toto tvrzení irelevantní až naivní. Často zmiňované obavy z nemožnosti nové výstavby jsou sice opodstatněné, ale je třeba uvést, že tento proces je v mnoha případech již v současnosti neproveditelný, a to zejména z důvodu existence regulativů v územních plánech obcí či jejich malé katastrální rozlohy (např. Křivoklát) nebo je bez ohledu na vyhlášení NP již v současné době nežádoucí (např. Sýkořice).

Další část terénního výzkumu mapovala osobní postoj dotazovaných aktéru k návrhu vyhlášení NP Křivoklátsko. Názory zástupců decizní sféry jsou pro tento proces klíčové, jelikož je v jejich kompetenci vyhlášení NP ovlivnit, a to jak na úrovni obcí (zásah NP do jejich katastrů), tak na vyšší úrovni (MŽP, Správa CHKO).

V 5 případech je postoj dotazovaných subjektů jednoznačně pozitivní. Největší zájem o existenci NP Křivoklátsko byl patrný v případě vedoucího Správy CHKO Křivoklátsko, který prokázal v této problematice široké znalosti a uvedl 3 hlavní důvody pro vyhlášení NP: Zaprvé uvedl, že stávající systém lesního hospodaření v CHKO Křivoklátsko je z hlediska zachování původních a cenných porostů kontroverzní a jednoznačně vede k jejich ohrožení. Konkrétně byl tento postoj reprezentován přílišnou těžbou starých porostů, a to jak listnatých, tak smíšených, z ní vyplývající nedostatek starých, silných stromů, a dále absence fáze rozpadu těchto dřevin. Druhým důvodem pro vyhlášení NP je vysoký stav spárkaté zvěře (muflon, sika, jelen apod.), který je při stávajícím systému honiteb téměř nemožné jakkoli redukovat. Tímto dochází k poklesu biodiverzity a k zániku cenných rostlinstev a živočichů. Posledním hlavním důvodem je riziko privatizace lesů hrozící při zachování stávajícího režimu ochrany. Vyhlášení NP by bylo podstatně menším omezením než realizace koncepce soukromého vlastnictví jednotlivých lesních pozemků, která s sebou nese riziko komplikací spojených s jejich správou. Jako zastřešující prvek pro tyto 3 důvody v tomto případě figuruje jedinečnost území, které si dle slov vedoucího Správy CHKO jednoduše národní park zaslouží. Rovněž vedoucí oddělení národních parků na MŽP se přiklání k názoru, že lesní hospodářský plán je zastaralý a nevhodně koncipovaný pro potřeby rozvoje regionu Křivoklátsko. Zmiňuje také problém redukce stavů spárkaté zvěře a stávající režim z tohoto důvodu hodnotí

jednoznačně jako nedostačující. V současnosti spravuje křivoklátské lesy mimo jiné státní podnik Lesy ČR, jehož činnost byla v otázce přímého postoje k vyhlášení NP zmiňována téměř vždy a byla vnímána přinejmenším kontroverzně. Jako základní problém byl uváděn přílišný důraz na zisk této společnosti z těžby dřeva a minimální ohledy na současný stav lesního porostu Křivoklátska. Značný problém rovněž představuje fakt, že v otázce hospodaření v křivoklátských lesích nejsou využity místní kapacity lidských zdrojů, ačkoli jsou místní obyvatelé odjakživa s touto činností spjati. Tímto se dostáváme k další velmi často zmiňované skutečnosti – zlepšení ekonomické situace regionu podmíněné procesem vyhlášení NP. Starosta obce Roztoky vidí v možnosti existence NP Křivoklátsko téměř jediné možné východisko ze znepokojivé ekonomické situace Křivoklátska, které přitom dle něj v tomto směru disponuje značným potenciálem. Křivoklátsko čelí v dnešní době obdobným problémům jako většina venkovských oblastí (úpadek průmyslové výroby a významu zemědělství a migrace perspektivních obyvatel do větších polyfunkčních center z důvodu nedostatku pracovních příležitostí, jejich neodpovídajícímu finančnímu ohodnocení atd.). Konkrétně je tato situace v Roztokách reprezentována značným poklesem počtu zaměstnanců v největším průmyslovém závodě v obci – Permon, a.s. v horizontu několika let z původních 1 000 až po současných cca 100 zaměstnanců. Často je starostou obce Roztoky zmiňován problematický pokles podílu orné půdy v Roztokách. Tento fakt však výzkum v této práci nepotvrdil (viz kapitola 3.2). V roce 1990 zaujímal orná půda 497,5 ha (22,4 % z celkové katastrální výměry obce) a v roce 2010 se podíl snížil pouze na 494,0 ha (22,2 %). Zbývajících dvěma dotázanými, kteří vnímají vyhlášení NP Křivoklátsko pozitivně, jsou starosta obce Branov a starostka obce Račice. První uvedený vidí za nevhodným hospodařením v tamních lesích personální zájmy a poukazuje na významný problém rabování v lesích, které by dle něj s vyhlášením národního parku pominulo. Starostka obce Račice kromě obdobných důvodů zmiňuje i snažší dosažení na dotace z EU, konkrétně prostřednictvím Svazku obcí kanalizace a vodovody Křivoklátské.

Spíše pozitivně se vyjádřily starostky obcí Karlova Ves a Pustověty, které obecně zastávají názor, že ochrana přírody je nedílnou součástí Křivoklátska, zároveň však pociťují z vyhlášení NP obavy. Národní park by mohl například omezit samovýrobu dřeva, na které jsou zejména obyvatelé Karlovi Vsi závislí. Určitý vliv bude mít podle nich vyhlášení NP i v otázce cestovního ruchu. Již v 80. letech přispělo vyhlášení CHKO Křivoklátsko k nárůstu prodeje chat a chalup a rozvoji druhého bydlení v regionu. Nyní

panují mírné obavy z podobného průběhu po vyhlášení NP. Jako další negativum je vnímán nárůst počtu turistů a s ním spojené zvýšení produkce odpadků. Pozitivně je vyhlášení vnímáno zejména v oblasti nové výstavby. Obě starostky podotýkají, že impulzem v případě rozvoje výstavby v obcích se vyhlášení NP může stát pouze tam, kde s tím územní plán počítá. Tento názor vychází ze skutečnosti, že v případě Karlovy Vsi i Pustověť je další výstavba nežádoucí. Veškeré otázky týkající se vyhlášení NP je podle nich třeba diskutovat a žádný bod zájmu nepodcenit. Jako bariéra není vyhlášení NP těmito aktéry vnímána především z následujícího důvodu. Místní obyvatelé akceptovali omezení spojená s režimem ochrany v CHKO a nepředstavují pro ně významný problém.

Neutrální názor převládá u 5 respondentů. Z této skupiny lze vyjmout 2 případy: Starostové Velké Bukové a Městečka se totiž staví do jakési role pozorovatele, na vyhlášení NP nemají vyhraněný názor a uvádějí, že se jejich obcí (z důvodu nezasažení plánovaného NP do svých katastrů) vyhlášení netýká. Mezi nejčastější důvody neutrálního postoje dalších aktérů (Nezabudice, Sýkořice, Zbečno) patří rozpor v otázce hospodaření v křivoklátských lesích. Zde je uváděna především nutnost hospodaření v lesích, ale zároveň z určitého aspektu protichůdné zabránění jejich privatizace. Na vyhlášení NP lze dle nich nahlížet z příliš mnoha hledisek a proto je jejich názor smíšený. Obecně však pocítují potřebu zachování vztahu člověka jako součást krajiny, nikoli model „krajina bez člověka“.

Negativně existenci NP Křivoklátsko vnímá předseda Mikroregionu Balkán a starosta obce Křivoklát. Oba uvádějí, že není třeba režim ochrany dále zvyšovat, CHKO plní svou funkci a je tak dostačující a NP navíc zamezuje rozvoji jednotlivých obcí (zejména v oblasti výstavby). Křivoklátsko dle nich historicky nevznikalo bez antropogenních vlivů, za svoji současnou podobu naopak vděčí vztahu člověka s přírodou.

Stávající režim ochrany na Křivoklátsku (CHKO) je dotázanými aktéry hodnocen převážně jako dostačující. Vedoucí oddělení národních parků na MŽP hodnotí režim ochrany CHKO v zásadě jako dostatečný, avšak zároveň dodává, že na řešení dvou hlavních problémů Křivoklátska (nevhodně navržený lesní hospodářský plán a malá regulace zvěře) tento režim ochrany nestačí. Starostové 8 obcí z 11 i předseda Mikroregionu Balkán rovněž hodnotí stávající režim jako dostatečný. V případě Křivoklátska se navíc nabízí otázka, zda z hlediska ochrany přírody není dostačující již existující biosferická rezervace UNESCO. Tento formát však především varuje před

nevhodně prováděným výzkumem, zatímco režim ochrany NP jednotlivé činnosti zakazuje a lze ho tedy považovat za přísnější. Mezi připomínky této skupiny dotázaných lze zahrnout malý důraz Správy CHKO na řešení problémů místních obyvatel a již výše uvedené obavy z privatizace lesů a následných opatření.

Jako jednoznačně nedostačující vnímají současný režim ochrany starosta obce Roztoky a vedoucí Správy CHKO Křivoklátsko, a to především z důvodu potřeby přísnějšího řízení ochrany přírody. Za prvé se jedná o regulaci stavů zvěře, při vyhlášení NP by proto za účelem zlepšení této situace vznikla specializovaná honitba NP. Současná myslivecká činnost na Křivoklátsku je nevhodně vykonávána, dochází k degradaci genetického potenciálu zvěře a režim CHKO tuto skutečnost nemůže nijak ovlivnit. Za druhé jde o změnu lesního hospodářského plánu (LHP). Ten stávající je podle vedoucího Správy CHKO nevhodně koncipován a národní park by tak umožnil jeho potřebnou změnu. Důraz by v tomto případě byl kladen na výši roční těžby dřeva, podíl melioračních a zpevňujících dřevin¹¹ a podíl prořezávaných dřevin. Starostové obcí Branov a Pustověty se ke stávajícímu režimu ochrany staví neutrálně.

Dalším důležitým tématem expertních rozhovorů byla existence a funkce platformy pro výměnu informací, názorů či poznatků mezi zainteresovanými subjekty. Dotazovaní hodnotili komunikaci s MŽP, Správou CHKO Křivoklátskou i mezi sebou samými vesměs kladně. Již při první zmínce o možném vyhlášení NP na podzim roku 2008 vznikl návrh na jeho podobu ve spolupráci s obcemi Křivoklátska a jeho zázemí a dosud je s nimi intenzivně projednáván. V roce 2009 byl podrobně projednáván i návrh plánu péče NP a v roce 2010 se konalo několik dalších veřejných schůzí a besed, kde byla možnost uvést připomínky k samotnému návrhu vyhlášení národního parku. Vedoucí oddělení národních parků na MŽP uvádí, že těchto diskuzí přímo v regionu proběhlo více než 20. Několik zasedání zastupitelstev dotčených obcí a jejich svazků bylo tematicky zaměřeno na problematiku vyhlášení NP a z podnětu ředitele Agentury ochrany přírody a krajiny (AOPK), Františka Pelce, se jich účastnili pracovníci AOPK, kteří podávali odborné informace a tuto problematiku blíže vysvětlovali. V obcích Karlova Ves a Křivoklát se v této době konaly rovněž ankety mezi občany. Zatímco v případě Karlovy Vsi se pro vyhlášení národního parku vyjádřila přesně polovina respondentů, a to včetně chatařů

¹¹ **Meliorační a zpevňující dřeviny** – dřeviny zabraňující degradaci lesních půd, zpevňující půdu a zvyšující odolnost vůči povětrnostním vlivům, př.: buk lesní, dub letní, jedle bělokorá a další (Košulič, 2006; Zákon č. 289/1995 Sb.)

a chalupářů, v obci Křivoklát hlasovala většina proti. Toto šetření však mělo pouze informativní charakter. Veškeré výše uvedené aktivity tedy nedaly možnost vzniknout prostoru pro dezinformovanost dotčených obcí a jejich občanů. Jako dobře fungující prostor pro diskuzi k problematice vyhlášení národního parku mezi starosty dotčených obcí slouží i zasedání zástupců členských obcí Svazku obcí mikroregionu Křivoklát, pravidelné schůze Svazku obcí kanalizace a vodovody Křivoklátské, zasedání správní rady MAS Rakovnicko.

S vedoucím oddělení národních parků na MŽP, Martinem Bílým, byl diskutován současný stav jednání o vyhlášení NP Křivoklátsko. Prvotní návrh na vyhlášení národního parku existoval již v roce 2006, kdy funkci ministra životního prostředí zastával Libor Ambrozek (KDU-ČSL). Od té doby docházelo na tomto postu k častým změnám. Konkrétnější podobu parku nastínilo MŽP za vedení ministra Martina Bursíka (SZ) a další kroky vedoucí k vyhlášení byly podniknuty v době, kdy rezort vedl Pavel Drobil (ODS). V tomto období byla zpracována socio-ekonomická studie (zpracovatelem byla společnost Ekogroup Czech, s.r.o.), jelikož existovaly obavy z nedostatku finančních prostředků spojených s vyhlášením. Výše uvedená studie však upozornila na mírně pozitivní efekt vyhlášení NP, a to jak z hlediska státního rozpočtu, tak i dopadu na regionální ekonomiku. Proces vyhlášení NP Křivoklátsko tak zůstal aktuální. V době konání expertních rozhovorů došlo zatím k poslední změně na postu ministra životního prostředí – v lednu 2011 se funkce po odvolaném Drobilovi ujal Tomáš Chalupa, který ve funkci působí v současnosti. K březnu 2011 jsou poté vypořádány veškeré námitky z řad vlastníků pozemků, stále je však patrný nesouhlasný postoj mysliveckých sdružení a společnosti Lesy ČR, s.p. Časté změny na postu ministra vnitra nepřispěly ke kontinuálnímu přípravě zákona o vyhlášení NP ani ke stabilitě vztahů MŽP s aktéry rozvoje na Křivoklátsku. Nicméně v srpnu 2011 byl již hotov návrh zákona a k samotnému vyhlášení by mělo dojít v průběhu roku 2012.

Se starosty jednotlivých obcí byla diskutována souvislost mezi rozvojovými prioritami a záměry obcí a územní ochranou. 7 z 11 starostů uvedlo, že rozvojové priority jejich obce souvisí s existencí CHKO Křivoklátsko a vyhlášení NP by mělo určitý vliv na jejich další záměry. Jako nejčastější důvody byly uváděny např.: omezení výstavby (do jisté míry však vnímáno jako pozitivum) a další regulativy vycházející z územních plánů obcí, snažší dostupnost dotací (např. z EU) či prostředky plynoucí z rozvoje cestovního

ruchu. V některých případech byly znatelné obavy z postupného rozšiřování budoucí 1. zóny NP, která by plošně zvětšila pole působnosti výše uvedených regulativů (výstavba apod.).

Starostové obcí, jejichž katastr není součástí plánovaného NP tvrdili, že spolu rozvojové priority jejich obcí s územní ochranou vesměs nijak nesouvisí.

Posledním bodem terénního šetření bylo zjištění očekávání od vyhlášení NP. Mezi nejčastějšími očekáváními ze strany Správy CHKO, MŽP a zastánců vyhlášení NP (např. starosta obce Roztoky) byla uváděna regulace stavů zvěře, změna některých funkčních ploch, samovolný vývoj některých lesů a v neposlední řadě zviditelnění regionu. Starostové některých obcí uváděli rovněž očekávaný nárůst volných pracovních míst, nikoli však dramatický.

6 Diskuze výsledků

Výchozí platformou pro splnění cílů této práce byla diskuze literatury týkající se problematiky vztahu územní ochrany a regionálního rozvoje (viz kapitola 2.2). Samotnému rozboru předcházelo vymezení stěžejních pojmů (krajina, územní ochrana, přírodní a kulturní dědictví, regionální rozvoj, národní park atd.; viz kapitola 2.1). Diskutovány byly jak zahraniční, tak české zdroje, přičemž zahraniční autoři více sledovali ekonomické aspekty rozvoje (např. růst pracovních příležitostí apod.), a to at' u potenciálních národních parků nebo národních parků již vyhlášených. Čeští autoři se naopak věnovali především sociologickým aspektům zejména u již vyhlášených národních parků (např. percepce existence národního parku místními obyvateli apod.). Další tituly diskutují funkci biosférických rezervací v Česku a dále vztah územní ochrany k cestovnímu ruchu. Součástí výzkumu všech těchto studií je vyhodnocení dopadů územní ochrany na dotčené regiony a jejich zázemí. Tyto dopady jsou v obecné i konkrétní rovině popsány dále.

Za účelem bližšího poznání zkoumaného regionu a posouzení možných dopadů vyhlášení národního parku na Křivoklátsku byla zpracována analýza modelového území vycházející z hodnocení vybraných aspektů rozvoje, které reprezentují environmentální a socio-ekonomickou situaci nejméně pro potřeby této práce. Z hlediska vnitřní diference rozvojového potenciálu se ve zkoumaném území nachází jedna jádrová oblast (vymezena katastry obcí Roztoky a Křivoklát), kde je soustředěno nejvíce obyvatel a služeb a také zde zejména díky poloze hradu Křivoklát dochází k největší fluktuaci turistů. Jako mikroregionálně významnou lze ještě označit oblast vymezenou katastry obcí Zbečno a Sýkořice.

Přírodní potenciál oblasti je značný, a to zejména díky souvislostem vycházejícím z historického vývoje regionu. Již od 12. století byly díky zálibě českých knížat v lovení divoké zvěře budovány obory, a tak byl zajištěn jeden z prvních (nejspíše nevědomých) druhů ochrany přírody. I jinak však oblast odjakživa podléhala antropogenním vlivům. Lidé v křivoklátských lesích hospodařili a spoluvytvářeli tak tuto z přírodního hlediska vysoce cennou oblast. Přírodní a krajinný potenciál je pak vyjádřen právě mírou ochrany území a zájmem hned několika subjektů o její zvýšení. V celém území se nenachází žádná výrazně více či méně významná lokalita, celý obvod POÚ Křivoklát tak lze z hlediska

přírodního potenciálu označit za homogenní. Díky výše popsaným procesům došlo na Křivoklátsku k vyhlášení biosférické rezervace v roce 1977 a vyhlášení CHKO o rok později.

Co se týče socio-ekonomického potenciálu, byla provedena analýza vývoje počtu obyvatelstva a jeho věkové a vzdělanostní struktury za účelem poznání, jaké obyvatelstvo bude konfrontováno s vyhlášením národního parku a jaké možnosti a východiska pro něj tento proces představuje. Rozložení obyvatelstva v regionu odpovídá výše uvedené územní diferenciaci. Nejvíce obyvatel žije v jeho jádrové oblasti (Roztoky, Křivoklát) a v obcích v blízkosti Zbečna včetně. Z hlediska národnostního složení je region homogenní. Hustota zalidnění je o výrazně nižší než celkový průměr okresu Rakovník a je srovnatelná například s obvodem POÚ Jesenice. Tento fakt zapříčiňují zejména rozsáhlé křivoklátské lesy. Počet obyvatel ve zkoumaném regionu od 60. let minulého století pozvolna klesal. Na tomto trendu se podepsal zejména vliv industrializace a na něj navázaný proces urbanizace, která měla u většiny venkovských regionů Česka depopulační efekt. Po roce 1989 je pak pokles vyvažován především přílivem amenitních migrantů a počet obyvatel až do současnosti víceméně stagnuje. Chataření a chalupaření je nedílnou součástí Křivoklátska již několik desetiletí, nicméně další rozvoj tohoto fenoménu či přihlašování městského obyvatelstva k trvalému pobytu na venkově může přispět ke vzniku nežádoucího sociologického modelu v regionu. Může nastat situace, kdy bude mít skupina „nepůvodních“ obyvatel odlišné představy o funkci území (a tyto představy bude schopna aplikovat v praxi) než jaké mají rezidenti. Zde tedy snadno může dojít ke střetu vizí. V takovém případě může dojít k narušení stávajících vztahů, obtížné integraci migrantů, vzniku sociálně nefunkčních buněk ryze městského obyvatelstva na venkově a celkově ke zhoršení sociálního klimatu v regionu. Na druhou stranu však může dojít i k úspěšné integraci této skupiny obyvatel a k jejich přispění k rozvoji regionu, například vlivem rozvoje malých a středních podniků, tedy sfěře, která umožňuje aplikaci zkušeností, které lze získat pouze v jádrových oblastech. Vyhlášení národního parku může oba tyto jevy ještě urychlit. Věková struktura obyvatel Křivoklátska odpovídá údajům, které vykazují vyšší administrativní celky. Je zde patrný proces stárnutí obyvatelstva i výše uvedený proces amenitní migrace. Tyto skutečnosti budou mít vliv na věkovou strukturu, a především tedy na růst poproduktivní složky, i v budoucnosti. Samotné vyhlášení národního parku však zásadní vliv na věkové složení obyvatel mít nebude.

Téměř zásadní je z hlediska využití existence národního parku místními obyvateli jejich vzdělanostní struktura. Ta je však v případě Křivoklátska nepříznivá. Majoritní skupinou je obyvatelstvo vyučené a se středním odborným vzděláním bez maturity a dále obyvatelstvo se základním a neukončeným vzděláním. Podíl vysokoškolsky vzdělaných na Křivoklátsku je pouze 5 %. Tato skutečnost může představovat pomyslnou brzdu rozvoje regionu a může se negativně projevit v otázce regionální politiky. Neméně významný pro budoucí rozvoj je trh práce a míra nezaměstnanosti. Vzhledem k současné krizi, která globálně postihla nejen sekundární sektor, čelí celé Rakovnicko včetně Křivoklátska problému nedostatku volných pracovních míst a uplatnění nezaměstnaných jedinců. Míra nezaměstnanosti na Křivoklátsku dosáhla v roce 2011 10,5 % a i nadále rostla. S problematikou nedostatku pracovních příležitostí souvisí i dojíždka a v některých případech migrace. V otázce dojíždky byla nejaktuálnější dostupná data z roku 2001. Dle sčítání z roku 2001 zaujímal největší podíl skupina obyvatel vyjíždějící v rámci okresu. Lze však předpokládat, že v současné době se významná část vyjíždějících v rámci okresu z důvodu nedostatku pracovních příležitostí v celém regionu přesunula do dalších dvou skupin – vyjíždějící v rámci kraje, ale především vyjíždějící do jiného kraje, a to zejména do Prahy. Dlouhodobý nedostatek volných pracovních míst a na něj navazující časově náročná dojíždka do zaměstnání může někdy vyústit v trvalý přesun obyvatel za prací. Především relativně malá vzdálenost Prahy zatím pomáhá na Křivoklátsku podobný efekt minimalizovat. To však neznamená, že postupný odliv kvalifikované pracovní síly (ale i studentů) do větších měst nepředstavuje pro Křivoklátsko hrozbu. Zde je velmi důležitým faktorem kvalita lidského a sociálního kapitálu, tedy zda je místní obyvatelstvo natolik spjata s regionem, že je za účelem jeho rozvoje schopno pracovat za horších (zejména platových) podmínek než ve městech.

Vyhlášením národního parku vzniknou nová pracovní místa. Zda však budou díky existenci národního parku zaplněna rezidenty nebo kvalifikovanými pracovníky žijícími vně zkoumaného regionu bude záviset především na filozofii Správy NP a ostatních zaměstnavatelů (obcí, místních podniků), požadavkům na tyto nově vzniklé pracovní pozice a dalším okolnostem. Vzhledem k nepříznivé vzdělanostní struktuře obyvatel Křivoklátska se dá spíše očekávat větší podíl nerezidentních pracovníků na těchto pracovních pozicích a může tak nastat situace, která neřeší současnou vysokou míru nezaměstnanosti. Početnou skupinou, která bude konfrontována s redukcí pracovních míst jsou zaměstnanci pracující v lesnictví. V jejich případě se nabízí například možnost

uplatnění v příbuzných oborech (např. péče o krajinu) či rekvalifikace na zcela jiná odvětví.

V zájmovém území je celá třetina domů trvale neobydlená. Lze předpokládat, že se jedná především o stavby určené k rekreaci. Z hlediska vývoje výstavby na Křivoklátsku není patrný přímý vliv vyhlášení BR v roce 1977 ani CHKO o rok později. Prokazatelně se však zvýšil prodej chat a chalup a obecně došlo k rozvoji druhého bydlení. Lze pouze spekulovat do jaké míry by území vypadalo, kdyby nebylo legislativně chráněno. Dá se předpokládat, že ani vyhlášení NP míru výstavby v regionu nijak dramaticky neovlivní. Režim ochrany národního parku přispěje spíše ke snížení míry výstavby, a to jak z důvodu pravděpodobného zvýšení cen stavebních parcel, tak kvůli existenci specifických restrikcí, které vejdou v platnost v momentě vyhlášení přísnějšího režimu ochrany. Na území 1. zóny NP je nová výstavba zakázána úplně. Toto se v případě zájmového území týká pouze obce Karlova Ves.

Co se týče občanské a sociální vybavenosti a podmínek pro život místních obyvatel, lze konstatovat, že úroveň těchto oblastí je v zájmovém území uspokojivá. Problémy, se kterými se potýká školství je typické pro většinu venkovských oblastí. Jedná se zejména o nedostatek žáků, jelikož relativně dobrá dostupnost Rakovníka nebo například Berouna v tomto ohledu zvyšuje dominanci těchto sídel. I přesto ve zkoumaném regionu fungují 2 mateřské a 3 základní školy. Jejich budoucí osud však především z důvodu relativně vysokých nákladů, které významně zatěžují rozpočty obcí, nelze předvídat. V případě vyhlášení NP by oblast školství byla tímto procesem ovlivněna pouze sekundárně. Lze tedy očekávat spíše pokračující trend dojížděky žáků do vesměs kvalitnějších škol ve výše uvedených centrech. Nabídka služeb je v regionu dostatečná a můžeme předpokládat další zkvalitnění a zpestření terciéru v případě, že bude vyhlášen národní park. Stejně tak se dá očekávat zlepšení stávajícího neuspokojivého stavu technické infrastruktury. Prioritní bude rozvoj kanalizace s napojením na čističku odpadních vod (ČOV) a také zkvalitnění místních komunikací, které také nejsou v odpovídajícím stavu. Zejména zde však region naráží na problém nedostatku financí, který by mohl být existencí NP Křivoklátsko částečně vyřešen. Značka NP sama o sobě bezpochyby zvyšuje image regionu a pomáhá mu pronikat do širšího povědomí. Takto se nabízí jedna z možností snažšího dosažení na dotační tituly, a to jak české, tak evropské.

V rámci zpracování situační analýzy Křivoklátska byl také zkoumán jeho ekonomický potenciál. Primární sektor se potýká z rozsáhlými problémy způsobenými nízkou ziskovostí tohoto odvětví a zvýšeným importem levnějších, avšak méně kvalitních surovin ze zahraničí. Křivoklátsko jako historicky silný hospodářský region dnes – stejně jako většina venkovských regionů – čelí problému úpadku zemědělství a je velmi pravděpodobné, že tento trend, alespoň co se týče jeho tradičních forem, bude i nadále pokračovat. V případě existence NP se však otevírá možnost pro využití alternativních forem zemědělství (ekologické zemědělství apod.). Specifický dopad bude mít vyhlášení národního parku na lesnictví, které má na Křivoklátsku dlouhou tradici a přímo souvisí se samotnou ideou zvýšení zdejšího režimu ochrany. U subjektů, které hospodaří v křivoklátských lesích, panují oprávněné obavy z omezení či zákazu jejich činnosti. Do jaké míry by však NP skutečně limitoval tyto aktivity zatím není zřejmé. Dle zákona 114/1992 Sb. je na území národního parku výslovně zakázáno hospodařit na pozemcích za použití intenzivních technologií. Co se týče lesů přímo, nelze je dle zákona zařazovat do kategorie lesů hospodářských a právo hospodaření v nich musí být převedeno na Správu NP do jednoho roku od vyhlášení národního parku. Jako reakce na tato omezení a určitá obrana před vyhlášením NP byl na jaře roku 2010 za přispění subjektů hospodařících v křivoklátských lesích vyhlášen Ministerstvem zemědělství Lesnický park Křivoklátsko. Mimo jeho obecné poslání (viz. kapitola 2.1), byla hlavním důvodem tohoto kroku snaha označit současný režim ochrany za dostatečný. Toto opatření má však i zřejmý personální podtext, který je často zmiňován jak příznivci, tak odpůrci vyhlášení národního parku v souvislosti s aktivitami na území Křivoklátska.

Průmysl má na Křivoklátsku (a potažmo Rakovnicku) hluboké kořeny. Uvnitř navrženého národního parku se však žádný průmyslový podnik nenachází. Největší průmyslový závod ve zkoumané oblasti je pak Permon, s.r.o. nacházející se na katastru obce Roztoky. Jak bylo uvedeno výše, sekundární sféra v posledních letech pocítila dopad celosvětové hospodářské krize, vlivem které průmysl nejen na Rakovnicku a Křivoklátsku pozvolna upadá. S existencí NP se otevírá možnost zviditelnění místních podniků (např. sponzoring), vedoucí k posílení image regionu formou vzájemné spolupráce. Negativní dopad bude mít nejspíš pouze na podnikatele v dřevospracujícím průmyslu, kteří jsou při své výrobě závislí na těžbě místního dřeva. V otázce omezení průmyslové výroby a zpřísnění nařízení pro podniky by neměl potenciální NP Křivoklátsko představovat tak

významnou bariéru. Naopak může vzniknout prostor pro rozvoj drobné průmyslné výroby (potravinářství apod.) založené na tradici a využívající existenci NP.

Ve službách, a to zejména v cestovním ruchu, je ve zkoumaném regionu zaregistrováno nejvíce ekonomických subjektů. Vyhlášení národního parku bude mít zásadní vliv na rozvoj služeb v regionu. Jde nejen o služby cestovního ruchu, ale rovněž o služby rozvíjející se vlivem nárůstu počtu návštěvníků oblasti sekundárně (ubytování, obchod, prodej atd.). Křivoklátsko disponuje bohatým přírodním i kulturním potenciálem. Současně je však třeba zmínit, že ekonomický přínos turistů trávících čas v přírodě je minimální. V mnoha regionech je také cestovní ruch mylně považován za jakýsi všelék, na jehož základech by měly spočívat jednotlivé (často významnější) aspekty regionálního rozvoje. Cestovní ruch by měl ekonomický rozvoj především podporovat či doplňovat, pokud se nejedná o specifické území, kde výše uvedená tvrzení platí jen zčásti. I v takových případech však přírodně cenná oblast automaticky nezapřičiňuje vyšší podnikatelskou aktivitu. Křivoklátsko lze označit za oblast s velmi příznivými předpoklady pro cestovní ruch a vyhlášení národního parku může tyto předpoklady potvrdit. Již v současné době se Křivoklátsko těší relativně vysoké návštěvnosti, a to zejména z důvodu existence bohatého přírodního a kulturního dědictví, kvality životního prostředí a v neposlední řadě polohy vůči centrům vyšší řádovostní úrovně. Je třeba však zmínit i fakt, že výhodná geografická poloha a dopravní dostupnost sice může místním podnikatelům v cestovním ruchu přilákat širokou klientelu, avšak zároveň návštěvníky příliš nenutí využívat ubytovacích služeb, čímž se význam ekonomického dopadu značně snižuje. Mnoho (především zahraničních) turistů, kteří navštíví Česko, by po klasických návštěvách (Praha, Č. Krumlov apod.) mohlo prostřednictvím populární značky NP vidět Křivoklátsko jako zajímavou a především snadno dostupnou oblast, kontrastující výše uvedeným destinacím. Pokud se region bude vhodně prezentovat jako rovnocenný těmto oblíbeným destinacím a obce spolu se subjekty podnikajícími ve službách cestovního ruchu by tuto skutečnost reflektovaly, mohl by zvýšený počet turistů částečně stimulovat rozvoj oblasti. Zároveň však tímto jevem hrozí narušení poklidného života místních obyvatel. Tak jako tak by však bylo vytvořením odpovídající nabídky služeb a aplikací vhodných marketingových kroků potřeba zajistit, aby turisté oblast nejen navštívili, ale aby se v ní rovněž zdrželi delší dobu a pokud možno přenocovali. Pokud se tak nestane, je rozvoj oblasti po ekonomické stránce ohrožen na úkor zvýšené produkce odpadků a negativního vnímání návštěvníků či turistů. Z hlediska zaměstnanosti v cestovním ruchu se Křivoklátsko pohybuje v průměrných

hodnotách (2 % EAO). S přihlédnutím k situaci u ostatních národních parků v Česku lze předpokládat, že vyhlášením NP se zvýší zaměstnanost v cestovním ruchu a dále bude mít národní park vliv na zvýšení počtu přenocování v regionu, a to jak z hlediska domácích, tak zahraničních návštěv. Značka NP je sama o sobě velmi účinným prvkem v otázce zvýšení širšího povědomí o regionu, zlepšení jeho image a při tvorbě marketingu cestovního ruchu. Předpokládat razantní vliv rozvoje cestovního ruchu na celkový rozvoj Křivoklátska je však zavádějící. V porovnání například s Šumavou nebo s KRNAP je totiž zřejmé, že Křivoklátsko nemůže těžit z věhlasu, kterým tyto oblasti disponují. Jejich turistika spojená s pobytem v horách je totiž v celorepublikovém rámci specifická bez ohledu na roční období. Pro Křivoklátsko je specifická pěší turistika, cykloturistika a vodáctví. Akteři místního rozvoje by se měli soustředit především na podporu těchto oblíbených a osvědčených aktivit.

Jak bylo řečeno výše, dopravní dostupnost Křivoklátska je velmi dobrá. Žádné komunikace nadregionálního významu sice regionem neprochází, avšak existence relativně husté vnitřní silniční sítě zajišťují napojení na páteřní komunikace (D5, R6). Absence významných komunikací v regionu je navíc v otázce kvality životního prostředí spíše pozitivním jevem. Regionální silniční síť by vyhlášením NP neměla být nijak limitována, dá se však očekávat její větší zatížení, a to především turisty. Samotná existence národního parku by pak mohla být impulzem při rozvoji nejen dopravních sítí, ale také dopravní obslužnosti Křivoklátska. Zvyšovat by se měla kvalita komunikací a četnost spojů veřejné dopravy. Prostředky pro rozvoj této sféry mohou být získány například prostřednictvím patřičných dotačních titulů. Zavedeny by pak mohly být například speciální autobusy spojující NP Křivoklátsko s Prahou za účelem snížení individuální automobilové dopravy turistů (v letní sezóně), využít by bylo možné rovněž stávající železniční trati. Uvnitř NP by pak mezi významnými či žádanými lokalitami mohla fungovat jakási „okružní“ autobusová linka, která by takto vhodně doplňovala dopravu pěší či cyklo dopravu. Na Křivoklátsku již v současnosti existuje několik subjektů podnikajících v oblasti autobusové dopravy, nabízí se tedy využití těchto kapacit při zřizování speciálních linek.

Stěžejní součástí tohoto výzkumu jsou expertní rozhovory se zástupci jednotlivých obcí obvodu POÚ Křivoklát, mikroregionálního sdružení Balkán reprezentující postoj zázemí Křivoklátska a dále s referenty institucí zainteresovaných v dané problematice

(vedoucí Správy CHKO Křivoklátsko, vedoucí oddělení národních parků na MŽP).
Obecně se rozhovory týkaly především následujících témat:

- Postoj dotázaných aktérů k vnímání ochrany přírody v souvislosti s regionálním rozvojem v obecné rovině
- Názor dotázaných aktérů na vyhlášení NP Křivoklátsko
- Hodnocení stávajícího režimu ochrany na Křivoklátsku
- Existence, popř. funkce platform pro výměnu informací, názorů či poznatků mezi zainteresovanými subjekty v otázce vyhlášení NP Křivoklátsko
- Vize těchto aktérů o budoucím rozvoji regionu

Fakta zjištěná prostřednictvím těchto expertních rozhovorů v mnoha případech nelze považovat za obecně platná. Jsou totiž odrazem vývoje právě specifického regionu, který v této práci představuje Křivoklátsko.

Při obecném posuzování souvislostí územní ochrany a regionálního rozvoje byli dotázaní nejednotní a zároveň relativně nerozhodní. Jako impulz bylo vyhlášení NP vnímáno především z důvodu nárůstu nových investic a volných pracovních míst, omezení nežádoucího rozvoje ve smyslu nové výstavby, možnosti korekce směru vývoje využití krajiny na Křivoklátsku a možnost samofinancování chráněného území. Naopak jako bariéra byla existence NP považována hlavně z důvodu nemožnosti dalšího rozvoje území, zvýšení počtu restrikcí a turistů a v minimálním až nulovém přínosu zisků obcím. Obecně převládala očekávání pozitivního efektu vyhlášení, a to s přihlédnutím k situaci u regionů, které byly s vyhlášením zvláště chráněného území konfrontovány již dříve. Protinázory většinou vycházely z obav ze vzniku přísnějších opatření plynoucích z legislativy. Respondenti, kteří se vyjádřili nejednoznačně zastávají názor, že zatímco z krátkodobého pohledu omezeného délkou lidského života lze na územní ochranu nahlížet jako na bariéru, z dlouhodobého pohledu, který přesahuje časový horizont lidského života, je možné vnímat územní ochranu jako impulz. Východiskem by měla být snaha o vyvážení těchto dvou úhlů pohledu, což je v praxi velmi obtížně dosažitelné.

Jelikož je v kompetenci dotázaných aktérů ovlivnit vyhlášení NP Křivoklátsko, je jejich osobní postoj k tomuto procesu klíčový. Mezi konkrétní důvody pozitivního postoje aktérů patří zejména 1) potřeba úpravy stávajícího systému lesního hospodaření v CHKO, 2) redukce vysokého stavu spárkaté zvěře a za 3) omezení rizika privatizace křivoklátských

lesů. V neposlední řadě bylo všemi aktéry zaujímavějšími pozitivní postoj k vyhlášení NP zmiňována vidina snažšího dosažení na dotační tituly nejen EU, které by pomohly spolu s postupným rozvojem cestovního ruchu zlepšit celkovou ekonomickou situaci v regionu. Opakovaně se v rámci expertních rozhovorů vyskytovaly námitky k aktivitám společnosti Lesy ČR, s.p., a dále také připomínky k nedostatečnému využití místních lidských zdrojů. Mezi nejčastější obavy patří především hrozba dopadů významného zvýšení návštěvnosti regionu. Většina aktérů v této souvislosti připomíná obdobný průběh v 80. letech minulého století, kdy byla vyhlášena CHKO Křivoklátsko a následně narostl prodej chat a chalup a došlo k významnému rozvoji druhého bydlení, které je určitou skupinou dotázaných vnímáno velmi rozporuplně. Tento proces ale nepochybně přispěl i k ekonomickému rozvoji celého regionu. Jednoznačně negativně je vyhlášení NP Křivoklátsko vnímáno pouze ve dvou případech (předseda Mikoregionu Balkán a starosta obce Křivoklát). Hlavním důvodem tohoto postoje je obava ze zamezení rozvoje obcí. Oba zástupci výše uvedených celků považují stávající režim ochrany za dostatečný a upozorňují, že křivoklátská krajina historicky nevznikala bez antropogenních vlivů a za svou současnou podobu vděčí právě vztahu člověka s přírodou.

Stávající režim ochrany byl většinou dotázaných (10 ze 14 případů) hodnocen jako dostatečný. Skupina, která považuje režim ochrany na Křivoklátsku za nedostatečný zmiňuje především nemožnost změnit nevhodně koncipovaný lesní hospodářský plán a regulovat stavy zvěře. Dále panují obavy z již uvedené privatizace lesů a následných opatření. Co se týče platformy pro výměnu informací a názorů, hodnotili všichni dotázaní komunikaci s MŽP, Správou CHKO i mezi sebou samými kladně. Již od prvních zmínek o možném vyhlášení NP na Křivoklátsku vznikala návrh na jeho vyhlášení ve spolupráci s obcemi Křivoklátska a jeho zázemí a tento stav přetrvává i v současnosti. Mezi dotázanými se nevyskytl žádný případ stížnosti na nedostatek informací či nezájem příslušných institucí. Platformu pro výměnu informací lze tedy díky výše uvedeným skutečnostem jednoznačně hodnotit kladně.

Souhrnně lze říci, že drtivá většina dotázaných očekává díky vyhlášení NP zviditelnění regionu a kvalitnější péči o křivoklátskou krajinu (změna některých funkčních ploch, regulace stavů zvěře apod.). Dále je očekáván nárůst turistů a nových pracovních míst. Souvislost mezi záměry obcí a územní ochranou na Křivoklátsku připouští většina respondentů (rozvoj či omezení výstavby, dostupnost dotačních titulů, zisk prostředků plynoucích z rozvoje cestovního ruchu). Starostové obcí, na jejichž katastr plánovaný NP

nezasahuje tvrdí, že spolu plány do budoucna a vyhlášení národního parku nijak nesouvisí. Tímto se potvrzuje i původní předpoklad, že starostové obcí uvnitř a v těsné blízkosti hranice NP budou tedy na jeho vyhlášení pohlížet vesměs jako na impulz rozvoje, zatímco představitelé obcí širšího zázemí budou k vyhlášení skeptičtí nebo přinejmenším opatrní.

Určitou bariérou pro budoucí rozvoj regionu mohou být personální neshody pramenící ze střetu zájmů v regionu. Například starostové jádrových obcí mikroregionu (Roztoky a Křivoklát) zastávají naprosto odlišné názory na vyhlášení NP, zároveň však oba disponují podloženými fakty a poukazují na personální podtext problematiky územní ochrany na Křivoklátsku. V takovém případě je třeba především jednat v zájmu občanů a minimalizovat proniknutí personálních vlivů do regionálně-politických záležitostí.

7 Závěr

Provedený výzkum potvrdil, že Křivoklátsko disponuje vysokým přírodním potenciálem. Myšlenka zvýšení režimu ochrany tohoto území je tedy na místě. Na základě rozboru literatury týkající se tématu a provedeného výzkumu v zájmovém území lze předpokládat, že klíčem ke spokojenosti na Křivoklátsku, a tedy vzniku lepšího klimatu pro jeho rozvoj, bude především zajištění dostatečné nabídky pracovních míst (popř. jejich dobré dostupnosti), dosažitelnost kvalitních škol všech stupňů a v souvislosti s územní ochranou také fungování schopných aktérů na manažerských pozicích správy chráněného území. Vyhlášení NP na Křivoklátsku vygeneruje nová pracovní místa, zejména v sektoru služeb, avšak v souvislosti s jejich obsazením bude záležet na adaptabilitě místních obyvatel, jejichž specializací byla doposud především práce v zemědělství či průmyslu a jejichž vzdělanostní struktura rovněž není příznivá. I demografická struktura obyvatelstva Křivoklátska je neuspokojivá. Mladí lidé se stěhují do větších center a na Křivoklátsko míří stále více starších obyvatel. Nově vzniklé pracovní příležitosti mohou být navíc obsazovány kvalifikovanou pracovní silou žijící vně příslušného regionu. Co se týče vývoje pracovních míst v primárním sektoru, dá se očekávat spíše jejich úbytek tak, jak je tomu v ostatních národních parcích. Tento negativní jev lze alespoň částečně korigovat důrazem na přechod od tradiční zemědělské činnosti k péči o krajinu či alternativním formám zemědělství. V tomto ohledu je tedy vyhlášení NP Křivoklátsko jednoznačně impulzem pro rozvoj regionu. V současné době, kdy míra nezaměstnanosti na Křivoklátsku i nadále narůstá a stejně tak i podíl vyjíždějících za prací, je zřejmé, že socio-ekonomický potenciál oblasti je přímo závislý na dosažitelnosti pracovních příležitostí, čímž se potvrdil další z předpokladů této práce.

Vyhlášení národního parku na Křivoklátsku zvýší příliv finančních prostředků ze státního rozpočtu (v podobě navýšení rozpočtu nově vzniklé Správy NP), dále zapříčiní snažší dostupnost programového financování a konečně bude mít zásadní vliv na rozvoj cestovního ruchu. Prostředky získané touto cestou bude možné využít například na rozvoj technické infrastruktury, která je v současnosti v neuspokojivém stavu.

Jak bylo uvedeno, vlivem existence NP Křivoklátsko velmi pravděpodobně dojde k rozvoji cestovního ruchu v regionu. Ačkoli není obecně vhodné nahlížet na cestovní ruch jako na hlavní pilíř rozvoje a zdroj příjmu jednotlivých obcí, v případě Křivoklátska se

může stát jedním z hlavních impulzů rozvoje celého regionu. Nabízí se hned několik možností, jak Křivoklátsko za pomoci marketingově úspěšné značky NP zviditelnit či funkčně propojit s navazujícími aktivitami: Zviditelňovat a rozvíjet se mohou (např. formou sponzoringu) místní podniky, které navíc mohou využít skutečnosti, že na rozvoj cestovního ruchu je vázán rozvoj služeb (autobusová doprava, ubytování, restaurační zařízení atd.). Potenciální národní park, který by se nacházel vzhledem k ostatním NP v Česku geograficky nejbližší Praze, může dále využít této polohy a relativně dobré dopravní dostupnosti. Jednu z možností představuje vznik detašovaných pracovišť institucí koncentrovaných právě v hlavním městě a zaměřených na problematiku životního prostředí (např.: ČZU, Přírodovědecká fakulta UK apod.). Dopravní a časová dostupnost může dále způsobit zvýšení počtu turistů, které samo o sobě představuje potenciál pro další příjmy pro Křivoklátsko. Na tento fakt je však třeba nahlížet rovněž z pohledu rezidentů, pro které není nárůst turistů jednoznačně pozitivním jevem a může přispívat ke zhoršení sociálního klimatu v regionu. Pokud navíc turisté nebudou donuceni k přenocování v oblasti, bude ekonomický dopad jejich návštěvy minimální. Bylo by tedy vhodné, aby na Křivoklátsku vznikly (vedle v současnosti nejnavštěvovanějšího objektu – hradu Křivoklát) další body zájmu v podobě regionálních muzeí, rozhleden (V. Buková) apod. Využít by bylo například možné i odkazu spisovatele Oty Pavla. Klíčem k dlouhodobějším návštěvám Křivoklátska může být rovněž spolupráce (a rozvoj) jeho zázemí – mikroregionu Balkán.

V obecné rovině je důležitou aktivitou, a to zejména při vyhlášení zvláště chráněného území, šíření maximálního možného povědomí o ochraně přírody, činnosti správy (ať už NP nebo CHKO) za účelem dostupnosti informací pro obyvatele regionu. Při samotném vyhlášení je třeba dbát na pečlivé prostorové vymezení těchto oblastí tak, aby se nestala bariérou pro rozvoj. Předpokladem pro smysluplné využití existence zvláště chráněného území pro potřeby regionálního rozvoje je dále kvalitní lidský a sociální kapitál. Stěžejní je tedy postoj jednotlivých aktérů regionálního rozvoje. V případě Křivoklátska lze tvrdit, že jednotliví aktéři jsou v otázce vyhlášení nejednotní, a to především z důvodu přesvědčení o významném zásahu personálních zájmů do dané problematiky. I tak však převažují názory potvrzující pozitivní efekty vyhlášení národního parku Křivoklátsko. Základními kroky vedoucími k všeobecné spokojenosti co možná největšího počtu dotčených subjektů jsou: komunikace s občany, se Správou NP (CHKO), s vyššími příslušnými institucemi, dále je třeba podnikat osvětu, eliminovat personální

neshody, neuspěchat jednotlivé kroky vedoucí k vyhlášení, jednat v zájmu občanů, ctít tradice a nenarušovat je.

V případě vyhlášení NP Křivoklátsko, se nabízí další výzkum srovnávající očekávané dopady a reálnou skutečnost. V současnosti by bylo rovněž vhodné zaměřit se na výzkum činnosti subjektů spravujících křivoklátské lesy a pokusit se o porovnání s činností Správ ostatních národních parků v Česku. Aktuální by mohl být i výzkum v oblasti rozvoje cestovního ruchu na Křivoklátsku, a to zejména návrh konkrétních projektů.

Je tedy územní ochrana bariéra nebo impulz pro regionální rozvoj? Obecně lze myšlenku chránit přírodu, a to nejen přírodovědecky cennou, považovat za pozitivní záměr. Je třeba si však uvědomit komplikovanost dané problematiky a také fakt, že územní ochranu lze v obecné rovině jednoznačně označit za bariéru či impulz pro regionální rozvoj jen velmi těžko. Vždy je třeba brát v potaz lokální podmínky a souvislosti a posuzovat jednotlivé vlivy a dopady konkrétně pro dané území. V jednom regionu může mít ochrana přírody souvislosti s jinými geografickými a socio-ekonomickými činiteli regionálního rozvoje než ve druhém. V případě Křivoklátska lze předpokládat, že vyhlášení národního parku bude pro region impulzem.

Přílohy

Příloha č. 1: Přehled zakázaných činností na území národního parku

V NP je zakázáno:

- Hospodařit pomocí intenzivních technologií
- Zneškodňovat odpady, které mají původ vně národního parku
- Tábořit a rozdělávat ohně mimo místa vyhrazená se souhlasem orgánu ochrany přírody
- Vjíždět a setrvávat s motorovými vozidly a přívěsy mimo silnice a místa vyhrazená pro tento účel
- Pořádat hromadné a veřejné sportovní akce
- Provozovat horolezectví, létání na padácích a závěsných kluzácích, jízdu na kolech mimo silnice
- Sbírat rostliny s výjimkou lesních plodů, odchytávat živočichy
- Povolovat nebo uskutečňovat záměrné introdukce rostlin a živočichů
- Zavádět intenzivní chovy zvěře (obory, farmy...)
- Měnit stávající vodní režim pozemků
- Stavět dálnice, silnice, železnice, průmyslové objekty, sídelní útvary, plavební kanály, vedení velmi vysokého napětí, dálkové produktovody
- Provádět chemický posyp cest
- Těžít nerosty, horniny a humolity (mimo písek a kámen pro stavby v rámci NP)
- Pořádat vyhlídkové lety motorovými vzdušnými prostředky
- Měnit stávající přírodní prostředí

Na území první zóny je zakázáno

- Povolovat a umisťovat nové stavby
- Vstupovat mimo cesty vyznačené se souhlasem orgánu ochrany přírody
- Měnit současnou stavbu a plochu kultur

Příloha č. 2: Přehled úrovně vybavení občanské a technické infrastruktury v obvodu POÚ Krivoklát

	Pošta	Škola			Zdrav. zařízení	Policie	Kanal.	Vodovod	Plyn
		Mateřská	1. st.	2. st.					
Branov							ano		
Karlova Ves							ano		
Křivoklát	ano	ano		ano	ano	ano	ano		
Městečko		ano							
Nezabudice						ano			
Pustověty							ano		
Račice							ano		
Roztoky		ano	ano		ano		ano		
Sýkořice							ano		
Velká Buková							ano		
Zbečno	ano		ano				ano		

Zdroj: Regionální a informační servis, 2011. Vlastní zpracování.

Příloha č. 3: Podklady pro expertní rozhovory s aktéry rozvoje Křivoklátska

- Vnímáte ochranu přírody obecně spíše jako bariéru nebo impulz pro regionální rozvoj? V čem v této souvislosti spatřujete pozitiva / negativa ochrany přírody?
- Jaký je Váš osobní postoj k vyhlášení NP Křivoklátsko?
- Považujete současný režim ochrany (CHKO) na Křivoklátsku za dostatečný?
- Existuje nějaká platforma pro výměnu informací, názorů či poznatků mezi zainteresovanými subjekty? Jaká je její koncepce, funkce?
- Jaká jsou Vaše očekávání od vyhlášení / existence NP Křivoklátsko?

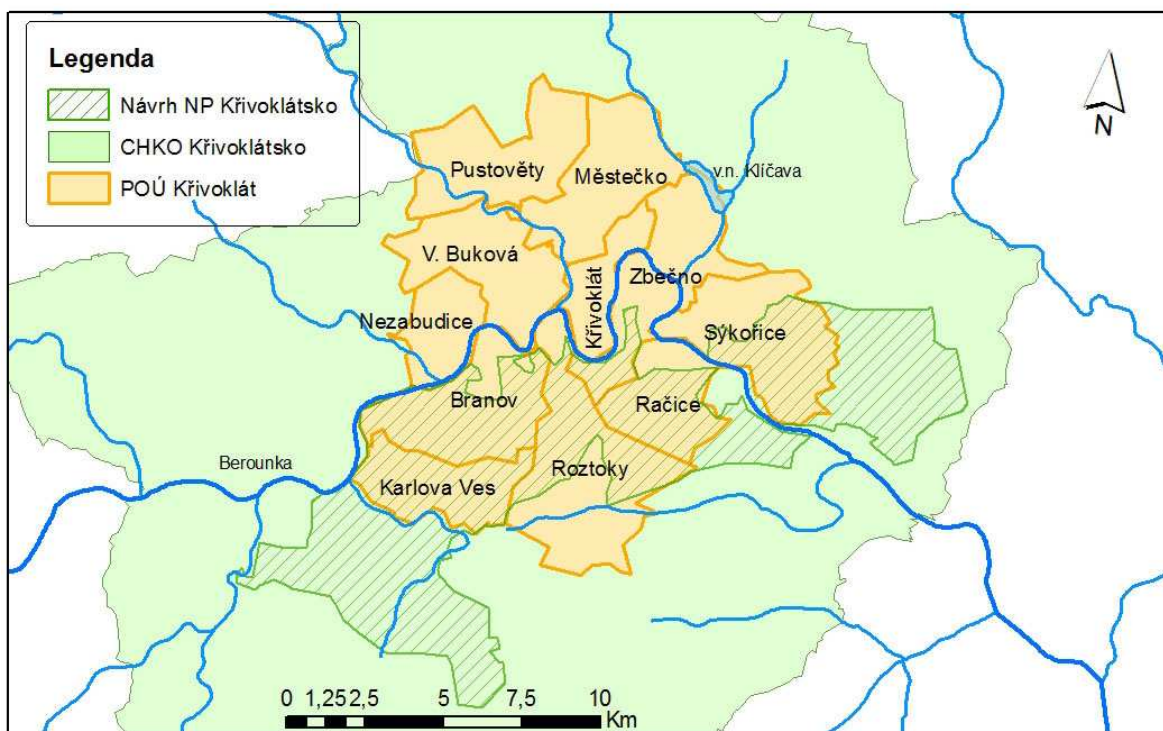
Pouze MŽP:

- V jakém stavu je v současnosti jednání o vyhlášení NP Křivoklátsko?

Pouze obce a mikroregion Balkán:

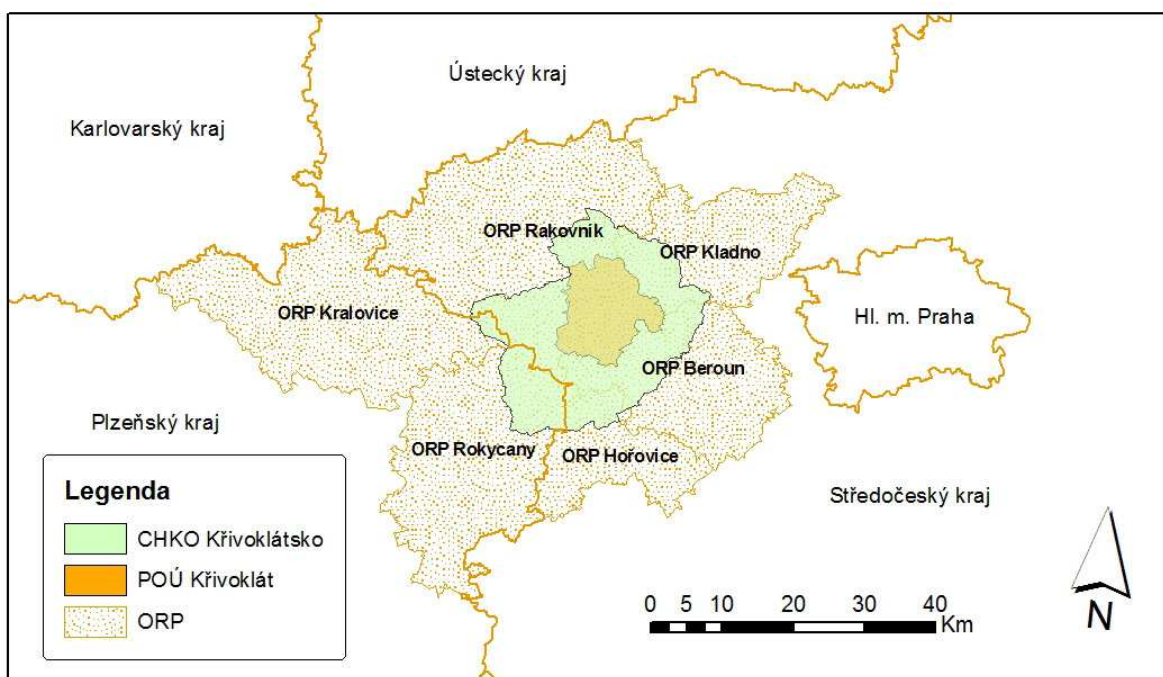
- Souvisí nějak rozvojové priority či záměry obcí (mikroregionu) s územní ochranou?

Mapa č. 1: Vnitřní diference zájmového území

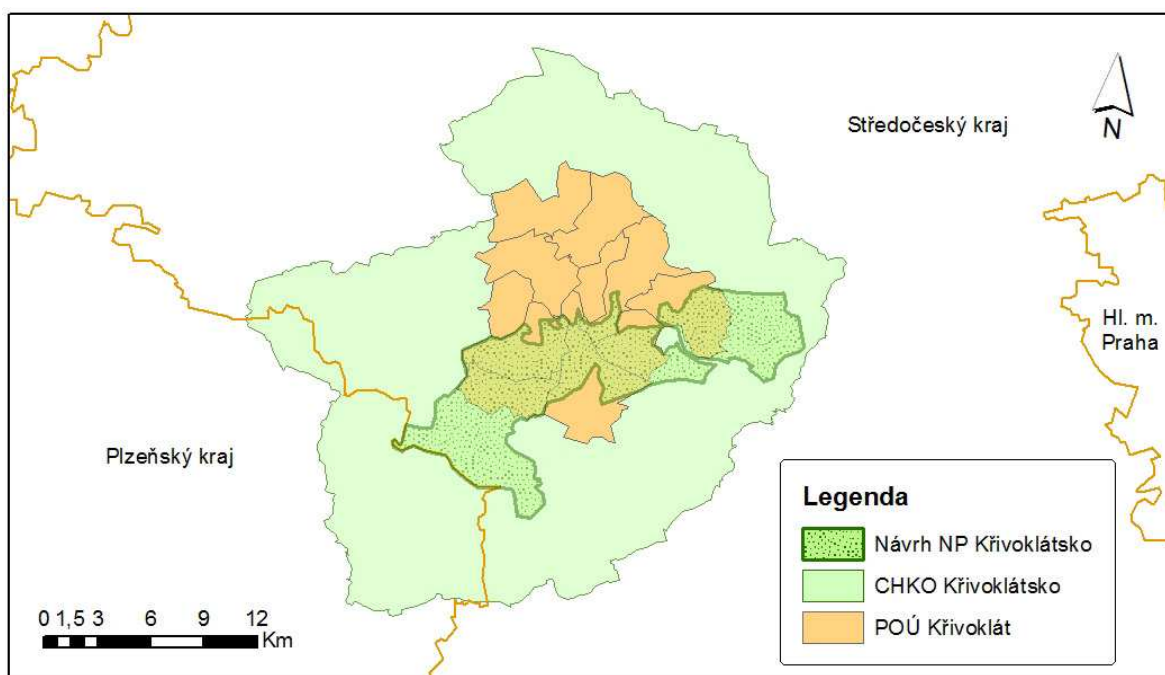
Zdroj: ArcČR 500, 2011. Vlastní zpracování.

Mapa č. 2: Poloha CHKO Křivoklátsko vůči obvodu POÚ Křivoklát a dotčeným ORP a krajům

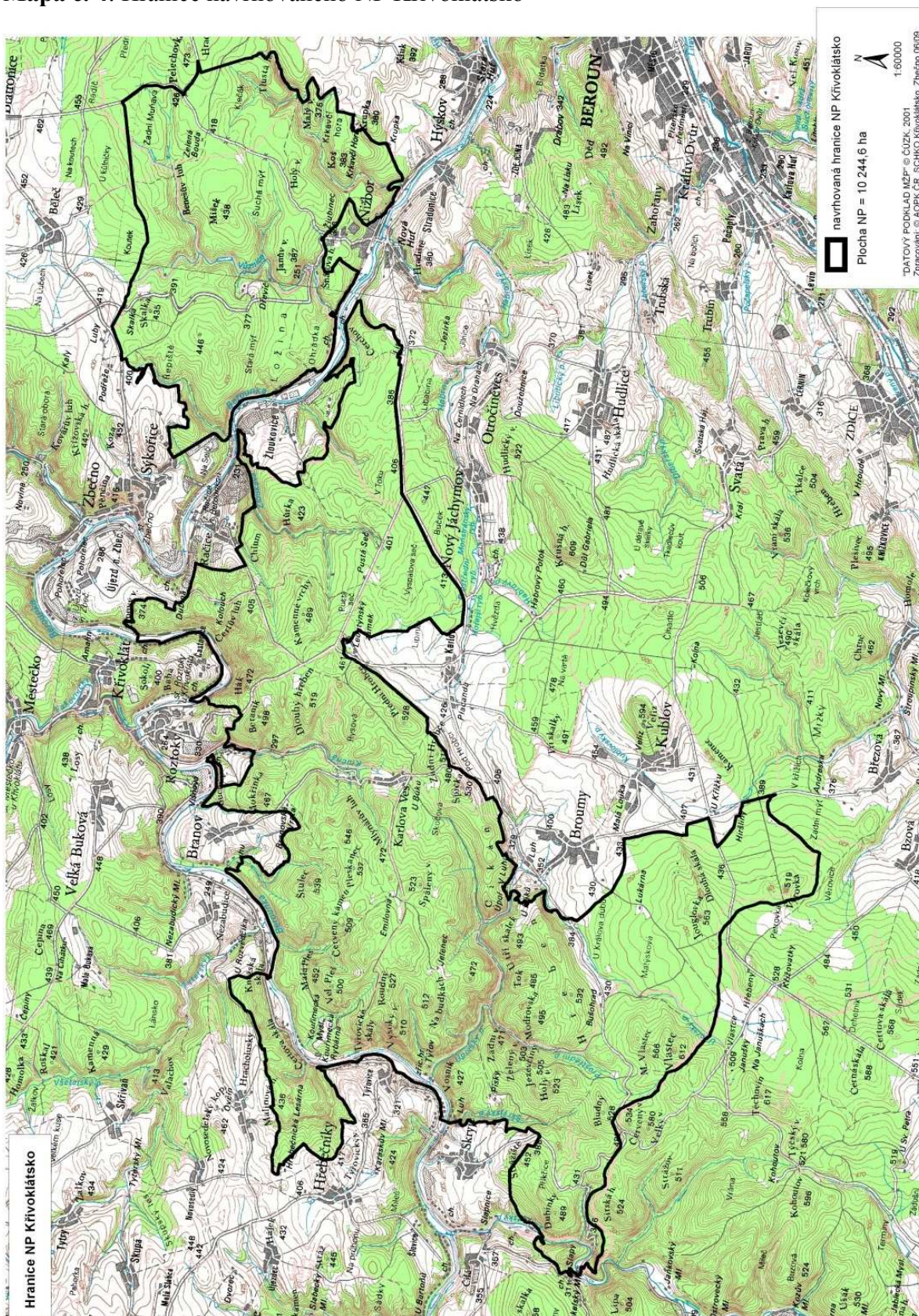
Zdroj: ArcČR 500, 2011. Vlastní zpracování.

Mapa č. 3: Poloha navrhovaného NP Křivoklát vůči CHKO Křivoklátsko a obvodu POÚ Křivoklát

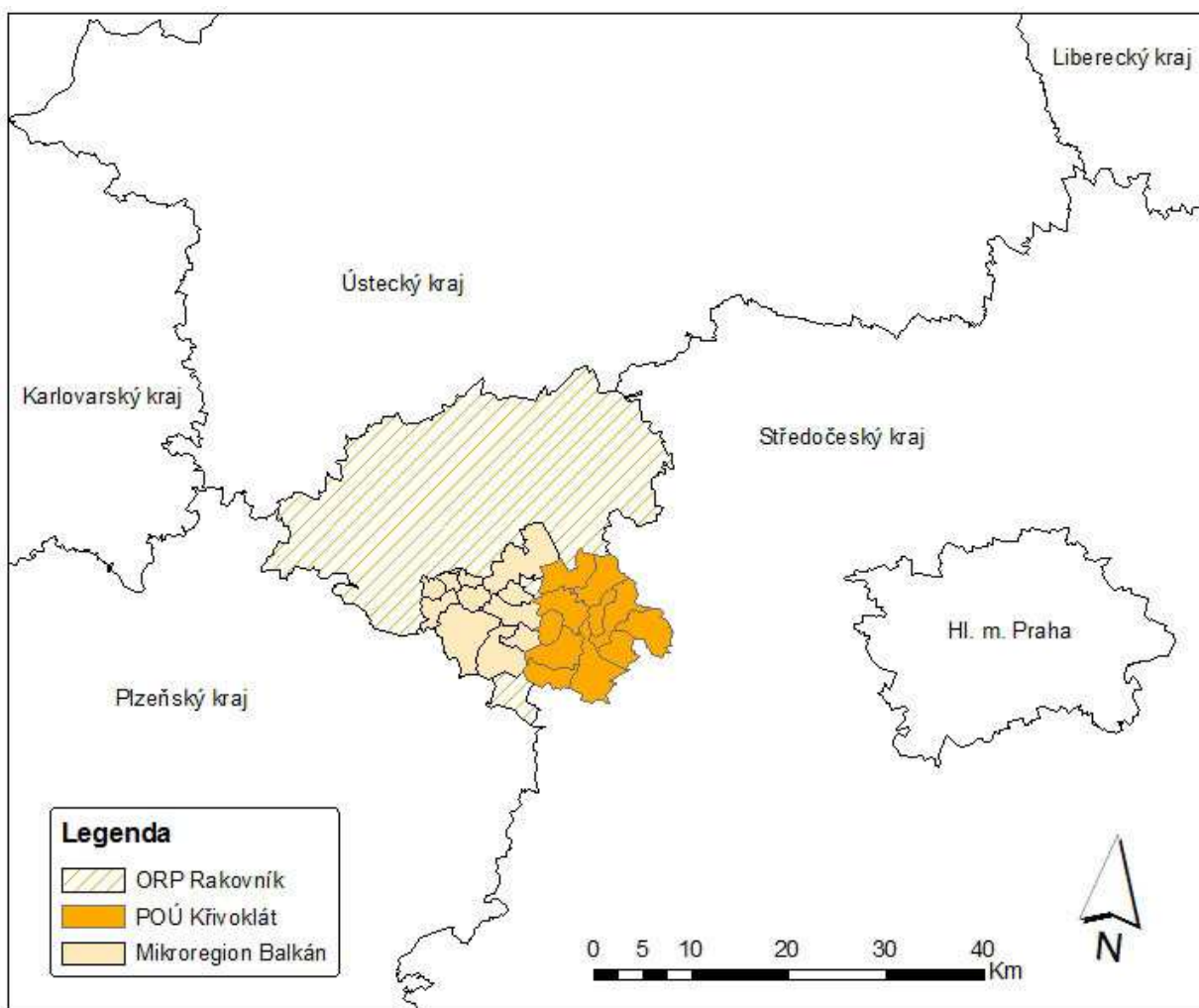
Zdroj: ArcČR 500, 2011. Vlastní zpracování.

Mapa č. 4: Hranice navrhovaného NP Křivoklátsko

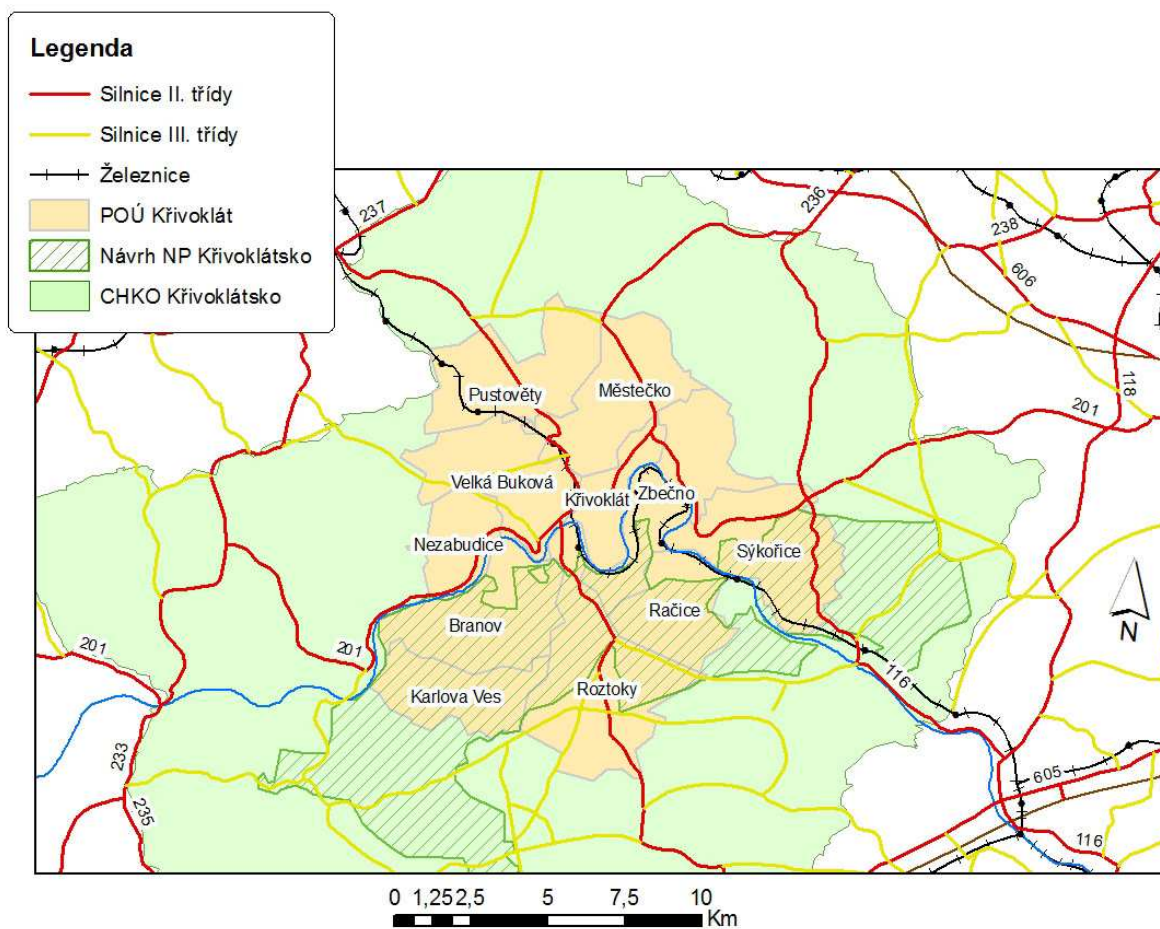
Zdroj: MŽP, 2011.

Mapa č. 5: Poloha obvodu POÚ Křivoklát a mikroregionu Balkán vůči krajům a ORP Rakovník

Zdroj: ArcČR 500, 2011. Vlastní zpracování.

Mapa č. 6: Dopravní síť v obvodu POÚ Křivoklát

Zdroj: ArcČR 500, 2011. Vlastní zpracování.

Použitá literatura

AGENDA 21 (1997): Agenda 21 for the Travel and Tourism Industry, WTO 1997, ISBN: 92-844-0180-1.

ALUMÄE, H., PRINTSMANN, A., PALANG, H. (2003): Cultural and historical values in landscape planning: locals' perception. In: Palang, H., Fry, G. (eds.): Landscape Interfaces: Cultural heritage in changing landscapes. Kluwer, Dordrecht – Boston – London, s. 125–145.

ANTROP, M. (1998): Landscape change: plan or chaos? Landscape and Urban Planning, 41, s. 155–161.

AOPK ČR. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Správa CHKO Křivoklátsko, <http://www.krivoklatsko.ochranaprirody.cz/wps/portal/cs/krivoklatsko/> [citováno 2012-03-06].

ArcČR 500. Digitální vektorová geografická databáze, ARCDATA Praha. <http://www.arcdata.cz/oborova-reseni/gis-v-oborech/vzdelavani/vyssi-a-vysoke-skolstvi/software-a-data/data/> [citováno 2011-05-23].

BANAŠ, M. a kol. (2010): Socioekonomická analýza regionu navrženého národního parku Křivoklátsko. Závěrečná zpráva. Ekogroup Czech, s.r.o.

BAROCH, P. (2010): První lesnický park v Česku. Předběhl ochranáře. http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=668216#utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=aktualne-dynamic [citováno 2012-04-06].

BARTÍK, I. (2009): Křivoklátsko: Proč národní park? Moje Země, 4/2009, Praha, ISSN: 0862-898X.

BARTOŠ, M., KUŠOVÁ, D., TĚŠITEL, J. (1999): Boundary effect and development of marginal areas. Ekológia, 18, č. 1, s. 47–52.

BARTOŠ, M., KUŠOVÁ, D., TĚŠITEL, J. (2005): Amenity migration and tourism. In: Hasman, M., Šittler, E. (eds.): Sustainable development and Tourism, Faculty of Agriculture, Department of Travel Trade in Tábor, Tábor 12–13 May 2005, p. 7–21.

BEAUMONT, J., BICKERTON, C., DANN, G., JAMES, N., PURSGLOVE, N. (2008): Contribution of the Peak District National Park to the economy of the east midlands, Final report. <http://www.emda.org.uk/research/documents/research-studies/projects/peak-district-study.pdf> [citováno 2011-05-10].

BEDNAŘÍK, T. (2008): Rakovnicko. Praha, ISBN: 978-80-7185-908-6.

BELTRÁN, J. (2000). Indigenous and Traditional Peoples and Protected Areas: Principles, Guidelines and Case Studies. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK and WWF International, Gland, Switzerland, 133 p. ISBN: 2-8317-0547-9.

BÍNA, J. a kol. (2000): Návrh rajonizace cestovního ruchu ve zvláště chráněných územích. Ústav územního rozvoje, Brno, 55 s.

BLAŽEK J., CSANK, P. (2007): Nová fáze regionálního rozvoje v ČR? Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2007, Vol. 43, No. 5, p. 945–965.

BLAŽEK, J., HAMPL, M. (2009): Types and systems of actors in regional development: their function and regulatory potential, European Spatial Research Policy 2009/1, p. 75–92.

BLAŽEK, J. (2010): Doprava a regionální rozvoj (přednáška). Praha: UK v Praze, Přírodovědecká fakulta, 18. 3. 2010.

BLAŽKOVÁ, K., DUŠKOVÁ I., MIKESKOVÁ, M., ŠMÍDOVÁ, L. 2005. Historie podnikání na Rakovnicku, Kralovicku a Manětínsku. 1.vyd. Žehušice. 263 s. ISBN 80-86699-33-1.

BORUTA, T. (2006): Management a marketing destinace cestovního ruchu. Ostrava, 74 s. Učební text. ISBN 978-80-7368-348.

BUTLER, R. (1998): Rural Recreation and Tourism. – Ilbery B. (ed.), The Geography of Rural Change, Longman, Harlow: p. 211–232.

CASSIDY, M. (2007): Community split over national park. BBC News. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/6388157.stm [citováno 2011-05-13].

CLINE, S., AYDIN, A. (2008): Regional economic impacts of the proposed Grandfather National Scenic Area, Colorado State University. <http://www.wildsouth.org/~wildsout/images/Campaigns/GNSA/gnsaeconomicreport.pdf> [citováno 2011-05-12].

COLHOUN, K. (2008): Potential impacts of national parks designation with particular reference to the proposed Mourne national park, Research paper, Northern Ireland Assembly. http://archive.niassembly.gov.uk/environment/2007mandate/Research/0801National%20Parks%20_Mournes_.pdf [citováno 2011-05-10].

ČERBA, O. (2007): Geografie dopravy (přednáška), Plzeň: ZČU v Plzni, Fakulta aplikovaných věd, 14.5.2007. http://gis.zcu.cz/studium/ssg/Materialy/Geografie_dopravy.pdf [citováno 2011-03-03].

ČERNOUŠEK, M. (1986): Psychologie životního prostředí. Horizont, 1. vydání, Praha, 160 s. ISBN 40-042-86.

ČD. České dráhy, a.s. <http://www.cd.cz/default.htm> [citováno 2011-03-01].

ČSÚ. Český statistický úřad – Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Ročenky 2009, 2010, 2011. <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/index> [citováno 2011-01-14].

ČIHAŘ, M. (1998): Ochrana přírody a krajiny I. Územní ochrana přírody a krajiny v ČR. 1. vyd., Karolinum, Praha, 229 s. ISBN: 80-7066-509-4.

Databáze LUCC Czechia. http://lucc.cz/?cz_databaze-lucc-czechia,19 [citováno 2012-04-10].

DOKOUPIL, J., MATUŠKOVÁ, A. a kol. 2005. Rozvojový potenciál Plzeňského kraje. 1. vyd. Plzeň: ZČU. 198 s. ISBN 80-7043-429-5.

ELZNIČOVÁ, J. (2011): Petici už podepsalo tisíce lidí. Rakovnický deník, 6. 9. 2011, http://rakovnicky.denik.cz/zpravy_region/petici-uz-podepsaly-tisice-obcanu20110905.html [citováno 2011-02-08].

Evropská komise. Kvalitní životní prostředí – Jak k němu přispívá EU. Říjen 2005. ec.europa.eu/publications/booklets/move/55/cs.doc [citováno 2012-01-07].

Evropská úmluva o krajině. The European Landscape Convention. Florencie, říjen 2000. <http://www.kulturnikrajina.cz/download/CETS-no176-cze.pdf> [citováno 2011-02-04].

FAUST, B. B., SMARDOM, R. C. (2001): Introduction and Over-view: Environmental Knowledge, Rights and Ethics: Co-managing with Communities, Environmental Science & Policy, Vol. 4, No. 4–5, 2001, p. 147–151.

FORMAN, R. T. T., GORDON, M. (1993): Krajinná ekologie. Academia, Praha, 583 s.

FREDMAN, P., HÖRNSTEN FRIBERG, H., EMMELIN, L. (2006): Visitor surveys at Fulufjället – Before and after national park establishment, Methodology and a summary of a results. <http://www.diva-portal.org/smash/search.jsf> [citováno 2011-05-10].

GRANÖ, J. G. (1997): Pure Geography. The Johns Hopkins University Press, Baltimore (Maryland), 191 s.

GRANOVETTER, M. (1973): The Strength of Weak Ties. American Journal of Sociology, 78, s. 1360–1380.

HALL, C. M., PAGE, S. (1999): The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space. Routledge, London. 309 p., ISBN 0-415-16003-0.

HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNEL, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Univerzita Karlova, Praha, 255 s.

HEARNE, R. R., SALINAS, Z. M. (2002): The use of choice experiments in the analysis of tourist preferences for ecotourism development in Costa Rica. Journal of Environmental Management, 65, p. 153–163.

HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. a kol. (2009): Kulturní regiony a geografie kultury. 1. vyd., ASPI, a.s., Praha, 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3.

HLAVAČKA, M. (1995): Železnice Čech, Moravy a Slezska. 1. vyd, Praha, 147 s. ISBN: 80-900962-8-X.

HOWARD, P. (2003): Heritage: Management, Interpretation, Identity. Continuum, London, 278 s.

HRNČIAROVÁ T., MACKOVČIN, P., ZVARA, I. (2010): Atlas krajiny České republiky, MŽP Průhonice, VÚKOZ, 332 s. ISBN: 978-80-85116-59-5.

IDOS. Informační dopravní systém. <http://jizdnirady.idnes.cz/vlakyautobusy/spojeni/> [citováno 2011-02-20].

Integrovaná rozvojová strategie Rakovnicka (2007). MAS Rakovnicko. 39 s.

JANČÁK, V. (2001): Příspěvek ke geografickému výzkumu periferních oblastí na mikroregionální úrovni. Geografie, 106, č.1, s.26–35.

JENÍK, J. (1996): Biosférické rezervace České republiky; Praha, ISBN 80-85779-31-5.

JEŽEK, J. (2007): Budování konkurenceschopnosti měst a regionů v teorii a praxi. 1. vyd. Plzeň: ZČU. 269 s. ISBN 978-80-7043-632-5.

KARBAN, P. (2009): Národní park Jeseníky je před zrozením. Právo, 16. 9. 2009, s. 13, Severní Morava a Slezsko.

KOŠULIČ, M. (2006): „Malé populace“ melioračních a zpevňujících dřevin (MZD) II. Lesnická práce, 7. 8. 2006. <http://www.silvarium.cz/lesnicka-prace-c-02-03/male-populace-melioracnich-a-zpevnujicich-drevin-mzd-ii> [citováno 2011-03-20].

KRAML, K. (2002): Vodní dílo Křivoklát na Berounce. http://www.karelkraml.czweb.org/Krivoklatska_prehrada.pdf [citováno 2011-04-27].

KREJČÍŘÍK, M. (1991): Po stopách našich železnic. 1. vyd., Praha: NADAS, 279 s., ISBN: 80-7030-061-2.

KRESSL, T. (2004): Cestovní ruch v CHKO Křivoklátsko (diplomová práce). Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Praha, 117 s.

KRETSCHMEROVÁ, T., ŠIMEK, M. (2001): Populační prognóza České republiky do roku 2030. Demografie, 42 (3), s. 183–192.

KUČERA, Z. (2008): Krajina jako dědictví. In: Heřmanová, E., Chromý, P. a kol.: Kulturní regiony a geografie kultury. Kulturní reálie a kultura v regionech Česka. ASPI, Praha, ISBN 978-80-7357-339-3.

KUČERA, Z., KUČEROVÁ-KULDOVÁ, S., CHROMÝ, P. (2008): Landscape heritage between areal preservation and areal development – the case of Czechia. Geographia Polonica, 81, č. 2, s. 5–23.

KUČOVÁ, V. (2006): Možnosti ochrany kulturní krajiny v České republice. Veř. správa 2006, č. 48, příl. s. I–VI.

LEADER+. <http://www.leaderplus.cz> [citováno 2012-04-06].

Lesy ČR. <http://www.lesycr.cz/Stranky/default.aspx> [citováno 2011-02-24].

LÖW, J, MICHAL, I. (2003). Krajinný ráz. Lesnická práce, 1. vyd, 552 s.

Mapy.cz. <http://mapy.cz/> [citováno 2011-01-16].

MARADA, M., KVĚTOŇ, V. (2006): Význam dopravní obslužnosti v rozvoji venkovských oblastí. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Venkov je náš svět. Provozně-ekonomická fakulta, Česká zemědělská univerzita v Praze, s. 422 – 431.

MAS Rakovnícko. <http://www.rakovnicko-mas.cz/cz/defaultMAS.asp> [citováno 2012-11-30].

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. <http://www.mmr.cz/> [citováno 2011-03-14].

Ministerstvo životního prostředí ČR. <http://www.mzp.cz/> [citováno 2011-03-14].

MOLDAN, B. a kol. (1997): Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí. Situace v České republice. Karolinum, Praha, 307 s. ISBN: 80-7184-434-9.

MORGAN K., MURDOCH J. (2000): Organic vs. Conventional Agriculture: knowledge, power and innovation in the food chain. – Geoforum, 31: p. 159–173.

MUNDILOVÁ, E. (2007): Turismus, lázeňství a environmentální management CHKO Slavkovský les - postoje a názory místních obyvatel (diplomová práce). Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Ústav pro životní prostředí, Praha, 98 s.

MUSIL, J. (1988): Nové pohledy na regeneraci našich měst a osídlení. Územní plánování a urbanismus, roč. 15, č. 2, s. 67–72.

MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008): Inner Peripheries of the Czech Republic as a Mechanism of Social Exclusion. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2008, Vol. 44, No. 2: p. 321–348.

NAJMANOVÁ, K. (2004): Průzkum názorového spektra obyvatel vybraných středisek Krkonošského národního parku a Národního parku Šumava. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Ústav pro životní prostředí, Praha, 58 s.

Natura 2000. Soustava chráněných území evropského významu. <http://www.nature.cz/natura2000-design3/hp.php> [citováno 2011-03-11].

OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J., POSPÍŠILOVÁ, L. (2011): Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky. Karolinum, Praha. ISBN: 978-80-246-1889-0.

PAPAGEORGIU, K. (2001): A combined park management framework based on regulatory and behavioral strategies: Use of visitors' knowledge to assess effectiveness. *Environmental Management* 28 (1), p. 61–73.

PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2010): Udržitelnost cestovního ruchu a ochrana přírody a krajiny v České republice. *Ochrana přírody, zvláštní č./2010*. <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/udrzitelnost-cestovniho-ruchu.html> [citováno 2011-02-23].

PAVLIKAKIS, G. E., TSIHRINTZIS, V. A. (2003). Integrating humans in ecosystem management using multi-criteria decisionmaking. *J. Am. Water Resour. Assoc.*, 39, 2: p. 277–288.

PELC, F. (1999): Lesy v chráněných krajinných oblastech – lesy pro třetí tisíciletí. Sborník přednášek, ČLS, SCHKO, s. 7–16.

PELC, F. (2001): Národní parky a chráněné krajinné oblasti jako součást našeho přírodního a kulturního dědictví, nebo jako bariéry ekonomického rozvoje? In: *Tvář naší země - krajina domova*. 1. Krajina jako přírodní prostor. Lomnice nad Popelkou, Jaroslav Bárta, Studio JB 2001, s. 112–118.

PELC, F. (2010a): Lesnický park Křivoklátsko je akcí proti národnímu parku. In: *Ekolist*. <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/pelc-lesnicky-park-krivoklatsko-je-akci-proti-narodnimu-parku> [citováno 2011-04-06].

PELC, F. (2010b): Za rok by mohl být národní park ve finalním schvalovacím procesu. *Rakovnický deník*, 13. 3. 2010., s. 2.

PERLÍN, R., BIČÍK, I. (2010): *Lokální rozvoj na Šumavě*, Správa NP a CHKO Šumava, ISBN 978-80-87257-06-7.

PETERKIN, T. (2007): Mourn Mountains national park. *Daily Telegraph*. <http://www.telegraph.co.uk/earth/earthnews/3304922/Mourne-Mountains-national-park-status-row.html> [citováno 2011-05-13].

PIERCE, J. T. (1993): Agriculture, Sustainability, and the Imperatives of Policy Reform. – *Geoforum*, 24/4: p. 381–386.

Program rozvoje Středočeského kraje (2006). <http://www.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/regionalni-rozvoj/program-rozvoje-kraje/> [citováno 2011-02-13].

PURŠ, J. (1965): *Atlas československých dějin*. 1. vyd. Praha: Ústřední správa geodézie a kartografie, 239 s.

Regionální informační servis. <http://www.risy.cz/cs> [citováno 2011-01-16].

ROPID. Regionální organizátor pražské integrované dopravy. <http://www.ropid.cz/> [citováno 2012-10-03].

Situační a výhledová zpráva Ministerstva zemědělství ČR – Půda (2003). http://eagri.cz/public/web/file/3017/svz_puda_1103.pdf [citováno 2011-04-27].

SKLENÁŘ, K. (1993): Archeologické památky: Čechy, Morava, Slezsko. 1.vyd. Optys, Opava. ISBN: 80-85819-08-2.

SLONKOVÁ, J. (2010): Chráněná území – přínos nebo ztráta? Ochrana přírody, zvláštní číslo/2010. <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/zvlastni-cislo/chrana-na-uzemi-prinos-nebo-ztrata.html> [citováno 2011-04-06].

STAŇKOVÁ, J. (1999): Rekreační exploatace CHKO Slavkovský les (diplomová práce). Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Ústav pro životní prostředí, Praha.

TĚŠITEL, J., KUŠOVÁ, D., BARTOŠ, M. (2006): Implementation Possibilities of the Biosphere Reserves Concept in Selected Large Scale Protected Areas of the Czech Republic. *Život. Prostr.*, Vol. 40, No. 5, p. 262–266.

UNESCO - Man and the Biosphere. <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/> [citováno 2011-01-17].

Úřad práce. <http://portal.mpsv.cz/upcr> [citováno 2011-02-26].

Usnesení vlády ČR 415/98 o Státním programu ochrany přírody a krajiny České republiky. <http://racek.vlada.cz/usneseni/usnweb.nsf/0/0184E3FCEA65BCBAC12571B6006C19F0> [citováno 2011-03-13].

VÁCHA, M. (2009): Rozvojový potenciál mikroregionu Balkán (bakalářská práce). Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta, Plzeň, 45 s.

VYSTOUPIL, J. a kol. (2006): Atlas cestovního ruchu České republiky. 1. vyd., Praha. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 156 s., ISBN: 80-239-7256-1.

WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J. a kol. (2008): Regionální rozvoj, východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování., Praha, s.11–14.

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny v platném znění.

Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon) v platném znění.

ZONNEVELD, I. S. (1995): Land Ecology. SPB Academic Publishing, Amsterdam.